

Møte tirsdag den 25. mai kl. 12

President: H a n s J . R ø s j o r d e

D a g s o r d e n (nr. 93):

1. Debatt om helseministerens redegjørelse om folkehelsen (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 10. mai 1999)
2. Innstilling fra sosialkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene John I. Alvheim og Harald T. Nesvik om justering av normaltariffen som vil gjøre det mulig for praktiserende avtalespesialister å utføre dagkirurgiske inngrep innenfor avtaleverket og dermed redusere/fjerne ventelistene (Innst. S. nr. 179 (1998-99), jf. Dokument nr. 8:32 (1998-99))
3. Innstilling fra samferdselskomiteen om endring av bevilgninger m.v. for 1999 på Samferdselsdepartementets område (Innst. S. nr. 180 (1998-99), jf. St.prp. nr. 45 (1998-99))
4. Interpellasjon fra representanten Svein Ludvigsen til justisministeren:

«Prostitusjon er blitt et svært alvorlig problem i deler av Finnmark. Den organiserte prostitusjonen er i ferd med å ødelegge flere lokalsamfunn. Økt kriminalitet forsterker oppløsningstendensene. Folk i Tana og Alta ber om hjelp til å forhindre de store skadevirkningene de påføres av horekunder. Voksne menn og stadig yngre gutter kjøper sex av russiske kvinner. Dette representerer et uverdigg menneskesyn, og voksne menn fremstår som holdningsløse eksempler for ungdommen. Fortvilte innbyggere føler avmakt og skam over at denne trafikken får fortsette, og de føler seg som hjelpeløse tilskuere til et moralsk forfall. Dette er et nasjonalt samfunnsproblem.

Vil Regjeringen ta initiativ til en strategi mot denne prostitusjonen, både hva angår holdningsskapende arbeid så vel som hvordan kommunale, helse- og politimyndigheter sammen bedre kan møte problemene?»
5. Utenriksministerens redegjørelse om de kommende WTO-forhandlinger
6. Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til: 1) ratifikasjon av overenskomst av 23. oktober 1998 om Den nordiske investeringsbanken, 2) ratifikasjon av overenskomst av 6. november 1998 om Det nordiske miljøfinansieringsselskapet og 3) godkjennelse av overenskomst av 9. november 1998 om Nordisk Utviklingsfond (Innst. S. nr. 183 (1998-99), jf. St.prp. nr. 57 (1998-99))
7. Innstilling fra utanrikskomiteen om Noregs deltaking i den 53. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av FN's 52. generalforsamling (Innst. S. nr. 190 (1998-99), jf. St.meld. nr. 35 (1998-99))
8. Referat

Presidenten: Representanten Inger *Stolt-Nielsen*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter har tatt sete:
For Akershus fylke: André *Kvakkestad*

For Buskerud fylke: Frank Willy *Larsen*For Oslo: Hallvard *Aamlid*For Troms fylke: Arne *Bergland*For Sør-Trøndelag fylke: Michael *Momyr*For Østfold fylke: Inger Lise *Brække*

Det foreligger tre permisjonssøknader:

- fra representanten May Britt *Vihovde* om sykepermisjon fra og med 25. mai og inntil videre
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Jørgen *Kosmo* fra og med 25. mai og inntil videre
- fra representanten Sigvald *Oppebøen Hansen* om permisjon i tiden fra og med 27. mai til og med 31. mai for å delta som valgobservatør for Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa under parlamentsvalget i Armenia.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Hordaland fylke: Thorbjørn *Merkedal*For Telemark fylke: Marthe Scharning *Lund*For Vestfold fylke: Karin *Lian*

3. Thorbjørn *Merkedal* innvelges i Lagtinget for den tid han møter for representanten May Britt *Vihovde*.

Presidenten: Thorbjørn *Merkedal* og Karin *Lian* er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges to settepresidenter for Stortingets møter i inneværende uke – og anser det som vedtatt.

Presidenten ber om forslag på settepresidenter.

Carl I. Hagen (Frp): Jeg tillater meg å foreslå Ursula Evje og Øyvind *Korsberg*.

Presidenten: Ursula Evje og Øyvind *Korsberg* er foreslått som settepresidenter. – Andre forslag foreligger ikke, og Ursula Evje og Øyvind *Korsberg* anses enstemmig valgt som settepresidenter for inneværende ukes møter.

S t a t s r å d D a g f i n n H ø y b r å t e n overbrakte 7 kgl. proposisjoner (se under Referat).

S a k n r . 1

Debatt om helseministerens redegjørelse om folkehelsen (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 10. mai 1999)

Presidenten: Etter ønske fra sosialkomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 15 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Kristelig Folkeparti 10 minutter, Høyre 10 minutter, Senterpartiet 5 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5

minutter, Venstre 5 minutter og Tverrpolitisk Folkevalgte 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt anledning til replikker etter de enkelte innlegg, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Dette anses vedtatt.

John I. Alvheim (Frp) (komiteens leder): Verdien av denne debatten kan etter mitt skjønn ikke bli slik den burde ha vært. Grunnen til det er at behandlingen av en så omfattende sak som folkehelsen i Norge på grunnlag av helseministerens redegjørelse kommer midt inne i en hektisk vårsesjon. Det har ikke vært mulig – i hvert fall ikke for meg – å kunne gå i dybden når det gjelder hele dette store saksfeltet. Også for stortingsrepresentanter har døgnet kun 24 timer, og noen av disse timene er også vi nødt til å holde oss i sengen.

I et land som Norge har vi mye positivt å vise til når det gjelder folkehelsen. Vi har et kvalitetsmessig og faglig godt helsevesen og en inkluderende innstilling til dem som blir rammet av helseproblemer både fysisk og psykisk. Manglende kapasitet, særlig innenfor spesialisthelsetjenesten, har imidlertid ført til lange helsekøer. Spørsmålet er derfor om vi er villig til å prioritere helse- og omsorgsoppgavene som vårt samfunn har behov for, høyt nok i forhold til andre samfunnsoppgaver.

Fremskrittspartiet har alltid ment at helse- og omsorg skal forlods prioriteres.

Helseministeren understreket flere ganger i sin redegjørelse den 10. mai den sterke vekt Regjeringen legger på det forebyggende helsearbeidet, og det er ingen tvil om at dette er grunnleggende viktig. Forebyggende arbeid blir imidlertid lett en luksus vi ikke har anledning til å bevilge oss når ikke tilstanden i vårt øvrige helsevesen gir rom for dette. Så lenge vi har lange køer i helsevesenet, er det vanskelig å prioritere det forebyggende arbeidet. Det må være riktig først å ta seg av dem som venter i køene. Derfor er det maktpåliggende å sørge for at vårt helsevesen har en finansiering og en organisering som gjør køer til et ukjent fenomen, slik at ressursene kan benyttes til å styrke det forebyggende arbeidet for dermed å kunne redusere det akutte kurative behov. Innføringen av det innsatsbaserte finansieringssystemet gjør det mulig å nå dette målet, men da må vi ikke undergrave systemets legitimitet gjennom et uklart regelverk og uklare retningslinjer for økonomisk kompensasjon. Sykehusene må få betaling for det de gjør, fullt ut.

Samfunnsutviklingen styrer på mange måter også helsetilstanden i befolkningen. Derfor er det viktig at det politiske system bidrar til en positiv utvikling, men den politiske styringen må ikke i unødvendig grad berøre befolkningens valgmulighet og -frihet. Det er viktig at det blir gitt informasjon og opplæring som gir individene mulighet til å fatte egne avgjørelser og gjøre egne valg. Holdningsskapende arbeid bør prioriteres. Informasjon om riktig kosthold er en grunnleggende faktor i arbeidet med å utvikle god helse, men dersom den enkelte velger bort muligheten til sunn livsførsel, må dette være hans privilegium, selv om det fører til et kortere liv.

Statens Helsetilsyn er en viktig brikke i det forebyggende arbeidet, men dessverre blir det ikke gitt de nødvendige reaksjonsmuligheter som kunne ha styrket det forebyggende arbeidet. Når pasienter i sykehus og institusjoner f.eks. blir utsatt for mangelfullt og feilaktig næringsinntak, fører dette til forverring av helsetilstanden eller til at nye symptomer og lidelser utvikles. I sykehjem har vi sett eksempler på alvorlige elektrolyttforstyrrelser som følge av utilstrekkelig væskeinntak. Slike forhold i våre institusjoner må det reageres mot skal vi unngå en forverring av helsetilstanden for våre institusjonsbeboere.

Med årene er forventningene til hvilke tilstander som kan kureres, blitt stadig større, og nye lidelser har blitt fremtredende. Utviklingen av psykiske lidelser og muskel- og skjelettlidelser har eksplodert de siste årene. Det er naturlig å tro at denne utviklingen henger nøye sammen med utviklingen i samfunnet for øvrig. Flere er enslige, de sosiale nettverk er svekket, snart alle kvinner er dobbeltarbeidende. Dette har ført til økt belastning også på helsevesenet. Mange av de lidelsene dette har ført med seg, lar seg ikke enkelt kurere i dag, og svært mange går over på uførepensjon og en passiv tilværelse, som ikke bidrar til en bedre helse verken fysisk eller psykisk. Derfor er det viktig at rehabilitering og omskolering tillegges større vekt slik at flere kan delta aktivt i yrkesliv og sosiale aktiviteter. Dette er også ønskelig når det gjelder å begrense utgiftene til uførepensjonering, og man bør heller benytte midlene til aktiviserende innsats, f.eks. avtaler med arbeidsgiver om arbeidstrening og opplæring.

Utviklingen i befolkningens alderssammensetning vil i neste århundre føre til nye utfordringer for helse- og omsorgsvesenet. Ensomhet er blitt en alvorlig folkesykdom i de eldre årsklasser. En for sterk satsing på omsorgsboliger i eldreomsorgen kan forsterke denne folkesykdommen.

Det er en vanlig oppfatning at utgiftene til helsevesenet bare vil fortsette å øke, og med den forutsatte demografiske utvikling vil dette føre til økende problemer. Det er imidlertid en sterk utvikling både faglig og teknisk innenfor helsefagene som fører til mindre omfattende inngrep, enklere metoder og mindre kostnadskrevende behandlinger. I kombinasjon med sterkere satsing på forebyggende arbeid bør det være mulig å utvikle vårt helsevesen i ønsket retning, med fjerning av køene og en opplyst befolkning som tar vare på egen helse.

Fremskrittspartiet ser på den nye utviklingen innenfor bioteknologien som et pre i den forebyggende helsetjenesten. Det er derfor viktig at det blir gjort en endring i bioteknologiloven som åpner for oppsøkende genetisk veiledning.

Gunhild Øyangen (A): Jeg vil takke helseministeren for en nyttig og omfattende redegjørelse om folkehelsen. I Arbeiderpartiet er vi spesielt fornøyd med at helseministeren understreker hvor viktig det forebyggende og helsefremmende arbeidet er. Både for hver enkelt av oss og samfunnet som helhet er det bedre å forebygge enn å reparere.

De årlige redegjørelser minner oss om at levealderen i landet generelt er høy, og at de aller fleste opplever sin egen helsetilstand som god. Før en går løs på mangler og utfordringer, er dette viktige kjensgjerninger å ta med seg.

Grunnpilaren i helsevesenet er primærhelsetjenesten, og jeg vil fremheve det gode arbeid som blir gjort ved helsestasjonene, hvor en har enestående muligheter både for å forebygge sykdom og for å oppdage sykdom tidlig. Dyktige primærleger spiller en avgjørende rolle for befolkningens trygghet og helse, og som døråpnere og portvakter til spesialisthelsetjenestene.

Fra Arbeiderpartiets side legger vi stor vekt på at alle mennesker i dette landet skal få tilgang til en fast lege. Vi vet dette er særlig betydningsfullt for eldre, for barnefamilie og for mennesker med sammensatte lidelser. Ved fastlegeordningen vil pasientene kunne velge lege, og ikke omvendt. På denne måten er fastlegeordningen en viktig del av et pasientfokuset helsevesen.

Spesiell oppmerksomhet må vies legedekningen i distriktene. Her tror jeg en gjør lurt i å lytte til noen av Lægeforeningens forslag, bl.a. annet ved å bygge opp sterkere kompetansesentra. Ellers kan et stort antall legeårsværk fristilles ved sykehusene ved at legene frigjøres fra kontorarbeid. Jeg forutsetter nå at Lægeforeningen samarbeider konstruktivt for å finne gode løsninger, slik at Stortingets vedtak om fastlegeordningen omsider kan iverksettes.

Stortinget har enstemmig vedtatt øremerkede opptrappingsplaner som skal gi en verdigere omsorg for forsømte og sårbare pasientgrupper. Det gjelder bl.a. kreftomsorgen, og det gjelder det psykiske helsevern. Jeg har registrert at dette har utløst en debatt om lokalt selvstyre og frihet. Det kan jeg ha forståelse for, men jeg vil minne om at både den nåværende regjering som har fremmet disse planene, og Stortinget grundig har vurdert og avveid kommunenes behov for frihet og disse sårbare gruppers behov for en verdig omsorg. Jeg vil derfor be helseministeren bidra til å slå ring om de forpliktende handlingsplanene Stortinget har vedtatt, på områder det i praksis har vist seg at det er behov for nasjonal oppfølging og standarder.

Verdens Helseorganisasjon, med sin nåværende sjef og vår tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland i spissen, har satt kampen mot tobakksrøyking høyt på dagsordenen. Det er ikke uten grunn. Tobakkens skadevirkninger er meget grundig dokumentert, og er en av de viktigste risiko- og årsaksfaktorer til en rekke alvorlige sykdommer og tidlig død.

Til tross for høye avgifter og strenge reguleringer har vi ikke lyktes særlig godt med å redusere tobakksbruken her til lands. Vårt naboland Sverige har lyktes langt bedre, og jeg mener det er god grunn til å vurdere deres tiltak med tung satsing på regionalt baserte røykeavvenningstilbud. I det holdningsskapende arbeid vet vi at det er viktigere hva vi gjør, enn hva vi sier. Jeg synes det er betenkelig at landets statsminister jevnlig er å se sigarrøykende på avisenes førstesider. Signalet er jo at det er kult å røyke.

Folkehelse rapporten 1999 viser at det særlig er to sykdomsgrupper som peker seg ut når det gjelder vekst i sykefravær og uføretrygding. Det er muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser. Her synes fakta- og kunnskapsgrunnlaget svakt når en leser Folkehelse rapporten 1999.

Kvinner synes å være i flertall blant dem som blir rammet av disse lidelsene, og som det går fram av rapporten om kvinners helse, opplever mange kvinner at de ikke blir tatt på alvor i helsevesenet.

Dessverre bidrar ikke Folkehelse rapporten 1999 til å oppgradere statusen til disse lidelsene. På side 77 blir psykiske lidelser omtalt som «en betydelig og kostbar offentlig helsemessig byrde». Her kan en virkelig snakke om å bære sten til byrden, og jeg vil be om at en slik omtale av psykiske lidelser blir tatt ut i senere rapporter.

Om muskel- og skjelettlidelser heter det bl.a.:

«Helsevesenet er i villrede om hvordan man på best mulig måte skal kunne forebygge og behandle disse plagene.»

Det blir antydning at endret rapporteringskultur kan ligge til grunn for veksten i disse lidelsene. Dette synes jeg er forsøk på bagatellisering, som i hvert fall jeg vil ta avstand fra. Jeg tror kravene både til vellykkethet og effektivitet fører til betydelige fysiske og psykiske belastninger på mennesker i vår tid. Som naturen har også mennesker en tålegrense. Det blir ofte sagt at folk blir «utbrente». Personlig liker jeg bedre Hans Olav Tungesviks uttrykk «uttappet» bedre. Det innebærer nemlig at mennesker kan fylle opp karet igjen og bygge opp nye krefter.

Jeg mener det er helt vesentlig å forstå at hvert enkelt individ har en tålegrense som ikke må overskrides, og at arbeidsliv og samfunnsliv blir slik lagt til rette at alle kan delta, og at alle kan ha mulighet til å komme tilbake også etter sykdom.

I kjølvannet av den generelle samfunnsutviklingen og måten vi lever på, følger det store helsepolitiske utfordringer som krever betydelig oppmerksomhet i tiden framover.

For Arbeiderpartiet er god folkehelse ikke bare noe som oppnås gjennom helsepolitikken isolert. Befolkningens allmenne helsesituasjon er også i stor grad en gjenspeiling av den totale samfunnspolitikken, av hvordan samfunnet er organisert, og hvilke verdier og holdninger som preger vårt samfunn.

I et slikt helhetlig samfunnsperspektiv kan man si:

- Nedprioritering av typiske kvinnesykdommer er et bilde på fortsatt manglende likestilling mellom kjønnene.
- Manglende oppmerksomhet om helsesituasjonen til innvandrerbefolkningen er i beste fall et tegn på manglende integrering.
- Økende sykefravær og uførepensjonering sier oss noe om arbeidsmiljø og om arbeidsforhold.
- Sterk sammenheng mellom helse, utdanningsnivå og inntektsnivå, slik vi ser det i Norge, er et vitnesbyrd om behov for utjevning av levekår.
- Mange sykdomskasus innen psykisk helsevern kan tilbakeføres til et konkurranse- og stresspreget samfunn.
- Alvorlige spiseforstyrrelser hos jenter helt nede i 12-13-årsalderen forteller om kvinnesynet i samfunnet.
- Det store antallet trafikkdrepte og trafikkskadede forteller oss om bilens plass i dagens samfunn.
- En del problemer med rusmisbruk og kriminalitet skyldes at ikke alle klarer å henge med i skole og i arbeidsliv.

Viktig innsats for befolkningens helsetilstand kan og må derfor utføres også utenfor helsepolitikken. Det handler om å bygge et samfunn med bedre muligheter for alle, hvor likeverdet og menneskeverdet settes i høysetet, og hvor den enkelte gis mulighet til å ta større ansvar for seg selv og for sine medmennesker.

Are Næss (KrF): De to viktigste truslene mot folkehelsen i Norge i dag er tobakk og alkohol. De største helsefarene for det norske samfunn er altså selvpåførte. Det var derfor riktig av helseministeren å legge vekt på forebyggingsaspektene i sin redegjørelse om folkehelsen.

Å forebygge sykdom og helseskade vil lett komme på annen plass i prioriteringen, fordi det kreves så store ressurser for å behandle dagens pasienter. Dessuten vil noen hevde at det økte antall leveår en kan vinne, bare vil føre til større belastning på helsevesenet, fordi dette vil bety at folk vil være syke i flere år før de dør. Men nye undersøkelser viser at et sunt liv med hensyn til røyking, overvekt og mosjon ikke bare fører til at folk lever lenger, men også lever bedre, at de er mindre syke, og syke i kortere tid mot slutten av livet. Det er altså en personlig, samfunnsmessig, økonomisk og helsemessig gevinst i å forebygge usunne helsevaner.

Røyking tar livet av mer enn 3,5 millioner mennesker hvert år, og bare i Norge dør det ett menneske hver time i døgnet på grunn av tobakk. I løpet av tre år vil antallet røykedødsfall på verdensbasis tredobles til 10 millioner, og om 20 år vil hvert tredje dødsfall blant voksne skyldes røyking. Siden ikke alle mennesker røyker, betyr dette at ca. hver annen røyker vil dø som følge av røyking. Det er altså ikke uten grunn at også Verdens Helseorganisasjon har erklært krig mot tobakken. Jeg er glad for helseministerens økte satsing på dette området, også økonomisk, men her er behov for innsats også utenfor det tradisjonelt helsepolitiske.

Tidsskrift for Den norske lægeforening skriver på lederplass, under overskriften «Tobakksindustrien – helsevesenets hovedfiende», følgende:

«Mens et helsevesen med ressursproblemer arbeider hardt for å forebygge og behandle sykdom, tjener tobakksindustrien store penger på å selge vanedannende stoffer som sprer lidelse og død.»

Denne situasjonen er egentlig absurd. Både når det gjelder tobakk og alkohol, er det slik at brukerne betaler med penger, liv og helse. Tobakks- og rusgiftindustrien tar livet av mange av sine beste kunder. Den er avhengig av nyrekruttering, og den må vi stoppe, bl.a. med tiltak rettet mot barn og ungdom. Men tobakks- og rusgiftindustrien er også avhengig av fortjeneste. Jeg har vanskelig for å tro at noen vil produsere, selge eller markedsføre helseskade av idealistiske motiver. Dødens kremmere krever profitt.

Alkoholen er etter mitt skjønn ufortjent kommet i skyggen av tobakken som folkehelseproblem. Verdens Helseorganisasjon har alkoholmisbruk på fjerde plass som årsak til forkortede og byrdefulle liv. På de tre første plassene kommer depresjoner, tuberkulose og trafikkulykker – tilstander som også alle har sterke tilknytninger til alkoholmisbruk. Det samme gjelder for øvrig selvforskyldte skader, som kommer på neste plass i opplistingen.

Alkoholforbruket i Norge steg i fjor for sjette året på rad. Alkoholens skadevirkninger er nå så iøynefallende at til og med Frankrikes visstnok mest seriøse avis, *Le Monde*, utroper alkoholen til folkefiende nummer en. Her er behov for en kraftig folkeopplysningsinnsats, spe-

sielt sett i lys av at markedsinteressene gjør sterke forsøk på å presentere alkoholen som et produkt med angivelig positiv helseeffekt.

Det gjelder det samme for alkohol som for tobakk: Får vi fortjenesten bort, er mye vunnet. Rusgiftindustriens tap er folkehelsens vinning.

Sonja Irene Sjøli (H): Jeg vil takke helseministeren for en grundig og god redegjørelse om folkehelsen. Dette er jo et stort og viktig tema, som det ikke er mulig å si veldig mye om på noen minutter.

Helsepolitikken de siste årene har stort sett ikke dreid seg om helse, men om sykdom, sykehus, ventelister og helsetjenester. Det er vedtatt og igangsatt en rekke nødvendige reformer, og i tillegg har de økonomiske ressursene økt betraktelig. Dette vil gi flere behandling, men det står fremdeles mye igjen før alle som trenger det, får nødvendig helsehjelp.

Det er viktig med en god politikk for helsetjenesten, men det er ikke minst viktig med en god politikk for helsen. Målet er jo å ha så få pasienter som mulig, og at folk opplever at de har et godt liv. En av forutsetningene for god helse er at den enkelte av oss føler at vi er til nytte og at det er noen som etterspør vår innsats. Det innebærer å bruke politiske virkemidler til å utjevne forskjellene når det gjelder livskvalitet, sykdom og tidlig død mellom ulike grupper av befolkningen i ulike deler av landet. Det innebærer å fremme livskvalitet, deltakelse og mestring for den enkelte.

Jeg er glad for at helseministeren så sterkt vektlegger forebyggende og helsefremmende arbeid i sin redegjørelse. Det er også i tråd med Stortingets vilje når det gjelder forebyggende helsearbeid. Jeg er enig med helseministeren i at det nå er nødvendig å rette et sterkere søkelys på viktige verdivalg og dilemmaer når det gjelder helsefeltet. Helseministeren varslet i sin redegjørelse en egen melding om helsepolitikken ved tusenårsskiftet, hvor faren for et sorteringssamfunn, teknologienes muligheter og helsetjenestens grenser vil bli drøftet. Det er bra og nødvendig. Det er jo gjennom brytninger og debatt om verdier og prioriteringer at perspektivet på folkehelsen for alvor kan bli satt på den politiske dagsorden.

Utviklingen av den medisinske teknologi, og spesielt genteknologien, er og vil bli en av de store utfordringer som vil kreve etisk refleksjon og klokskap. Det har gitt oss mange og nye muligheter til å forebygge og behandle sykdom. Utfordringen blir hvordan vi skal forvalte denne kunnskapen til beste for den enkelte og for samfunnet. Målet må være at alle skal føle seg trygge på at kunnskapen brukes positivt, og at den enkeltes og samfunnets normer og verdier ikke blir krenket. De nye mulighetene stiller oss overfor vanskelige valg mellom det teknisk mulige og det etisk forsvarlige.

Høyre mener at det må være etikken som skal sette grenser for teknologien, og ikke omvendt. Når gentester kan påvise anlegg for arvelige sykdommer det ikke finnes behandling for, når en gjennom fostervannsdagnostikk kan påvise genetiske feil, og når folk som er friske, får beskjed om at de er disponert for alvorlige sykdom-

mer, hvilke valg gjør vi da som enkeltpersoner og samfunn? Hvordan påvirker de stadig økende muligheter for å få kunnskap om sykdomsdisposisjon den opplevelsen vi har av egen helse? Er det sikkert at mer informasjon vil gi oss bedre helse og livskvalitet? Det kan spre angst og usikkerhet til en stor gruppe mennesker. For eksempel kan oppsøkende genetisk virksomhet bli en trussel mot helsen. Det kan føre til at folk blir mindre i stand til å mestre sine egne liv, fordi de blir avhengig av helsevesenet, ikke bare når de er syke, men også for å få stadige forsikringer om at de er friske. Å fokusere på risiko kan bli en risiko i seg selv hvis det fører til angst og opplevelse av «uhelse». Tiltak for å redusere usikkerhet kan være med og undergrave vår evne til å leve med den usikkerhet som er og alltid vil være knyttet til det å være menneske. Oppsøkende genetisk virksomhet og kartlegging av våre gener er med på å viske ut skillet mellom forebygging og behandling. Grensen mellom hva som er friskt eller sykt eller behandlingstrengende, vil bli skjøvet langt inn i den delen av befolkningen som oppfatter seg som frisk. Dette er et alvorlig varselsignal, og jeg håper dette er et spørsmål helseministeren vil ta opp i sin bebudede melding om helsepolitikken i det neste årtusen.

Skal vi ha muligheter til å forbedre helsetilstanden hos befolkningen og nå målet om å fremme psykisk og fysisk helse og forebygge og beskytte mot sykdom, krever det handling og innsats fra mange hold, fra helsetjenesten, fra pasienter og pasientorganisasjoner, fra frivillige organisasjoner, fra politikere og andre samfunnssektorer og ikke minst fra den enkelte av oss. Uten å tenke helhet når det gjelder samfunnsutviklingen, vil vi aldri nå målet om helse for alle. I helsepolitikken som i andre veivalg har vi lett for å velge kortsiktige løsninger på livsvarige problemer og utfordringer.

Helsetjenesten har ekspandert på en utrolig måte de siste ti årene. En av forklaringene er at kunnskapene og mulighetene har økt, og at utviklingen i den medisinske teknologi har ført til at vi i dag kan behandle og helbrede sykdommer vi ikke kunne for noen få år siden. Men den viktigste forklaringen ligger utenfor medisinsens område – i samfunnet og hos den enkelte av oss. Totalt sett er befolkningen friskere, men mange har problemer med å makte sine liv, sin familie og sitt arbeid. Vi har det altså bedre, men vi tar det dårligere. Sykdommer som har med samliv, samarbeid og samfunn å gjøre, øker. Vi ser en økende tendens til medikalisering av livs- og hverdagsproblemer. Manglende stabilitet og trygghet hos den enkelte og i befolkningen øker også. Det gjelder forhold som samlivsbrudd, vold, kriminalitet, rusproblemer, spiseforstyrrelser, ensomhet, psykiske lidelser, fremmedfrykt og intoleranse. Dette er store utfordringer.

For noen tiår siden hadde vi et enklere syn på helsebegrepet. Den som ikke var syk, var frisk. Men så kom Verdens helseorganisasjon med en utvidet definisjon på helse:

«Helse er ikke bare fravær av sykdom, men et fullstendig legemlig, psykisk og sosialt velvære.»

Etter denne definisjon er det sannelig ikke mange av oss som har helsen i behold!

FNs generalsekretær har tatt til orde for at også den åndelige dimensjon skal inngå i definisjonen. Det blir i alle fall ikke lettere, verken for den enkelte eller for samfunnet, å oppnå den målsetting Norge gjennom WHO har sluttet seg til om helse for alle innen 2000. Der er vi ikke i dag, og vi kan vel konstatere at det er langt frem, hvis vi i det hele tatt kommer dit. Noe småplunder med helsen og tilværelsen vil nok de fleste av oss måtte leve med – også det faktum at vi bare er mennesker på godt og vondt, som ikke alltid gjør de fornuftige valgene.

Den amerikanske samfunnsforsker Aaron Wildavsky lanserte i 1977 den såkalte 10-90-regelen, dvs. at helsetjenesten bare bestemmer 10 pst. av befolkningens helse, mens resten ligger utenfor helsetjenesten, i samfunnsforhold generelt, i levekår og i livsstil, som vi har vært inne på. Det er nå en allment akseptert vurdering av helsetjenestens og medisinsens begrensning. Derfor må det legges større vekt på nettopp de helsefremmende og forebyggende perspektivene. De viktigste områdene som helseministeren nevner i sin redegjørelse, er det også bred enighet om i Stortinget.

Men det perfekte eksempel på forebyggende og helsefremmende arbeid er å få omsorg og bli vist omtanke før en blir født. Derfor er den forebyggende innsats overfor gravide viktig og må styrkes ytterligere. Utfallet av svangerskapet har ikke bare betydning for barnet. Det har også stor betydning for kvinnen og familien. En sunn livsstil, bevisstgjøring av egne ressurser og mestring vil også styrke parforholdet og foreldrerollen og være helsefremmende og sykdomsforebyggende.

Brystkreft er den klart hyppigste kreftformen blant kvinner i den vestlige verden, og i Norge rammes over 2 000 kvinner hvert år. Stortingets vedtak om et utvidet tilbud om mammografiscreening er et svært viktig forebyggende tiltak, og mange kvinneliv kan reddes på denne måten. Målet er derfor å gi alle kvinner i hele landet dette tilbudet.

Satsing på forskning og utviklingsarbeid knyttet til forebygging av benskjørhet må prioriteres. Dette er et alvorlig helseproblem som først og fremst rammer kvinner, og som reduserer livskvaliteten og øker dødeligheten.

Hvordan vi lever, påvirker helsen vår, som flere har vært inne på. Uheldig kosthold, fysisk inaktivitet, bruk av alkohol og tobakk og andre rusmidler er viktige årsaker til sykkelighet og dødelighet. Jeg har merket meg det store engasjementet helseministeren har på disse områdene, spesielt når det gjelder alkohol og tobakk. Det er ikke tvil om at skadevirkningene av misbruk er alvorlige, og at samfunnet gjennom holdningsskapende arbeid og mobilisering kan få ned misbruket både av alkohol og av tobakk. Det skal være samfunnets oppgave, men til slutt er det hvordan vi vil leve, den enkeltes valg.

Helseministeren sier i sin redegjørelse at han ytterligere vil dokumentere sammenheng mellom alkohol og helse, og hva slags konsekvenser det har for ressursbruken i helsevesenet. Det vil jeg gjerne be helseministeren utdype nærmere, for det ligger vel ikke i dette at helseministeren vil vurdere om folk som har alkoholrelaterte helseskader, skal betale for det selv?

Helsevesenet kan ikke skape helse for alle og kan ikke løse alle våre problemer. Men vi må vite hva som skjer, og hva vi kan gjøre, i samspill med hverandre og våre felles omgivelser, for å kunne handle med fornuft og humanitet. Kunnskap er avgjørende. Forebyggende helsearbeid er et uttrykk for medmenneskelighet og interesse for å få et godt og langt liv.

Vi står foran store utfordringer når det gjelder å bedre folkehelsen. Den grunnleggende filosofien for det forebyggende og helsefremmende arbeid må dreie seg om aktiv deltakelse, om mestring og kontroll over egen situasjon og om å ta ansvar for egen helse. Den enkelte må settes i stand til å definere sine egne problemer og finne løsninger. Folks egne ressurser må bringes i fokus, ikke først og fremst deres problemer. Det å ta vare på egen helse er en solidarisk handling for at helsevesenets ressurser kan brukes på dem som virkelig trenger det.

Ola D. Gløtvold (Sp): Helseministerens redegjørelse om folkehelsen gav et godt grunnlag for en helsepolitisk debatt her i Stortinget.

Helsesituasjonen ved tusenårsskiftet må grovt sett sies å være bra. I løpet av det siste århundret har forventet levealder ved fødsel steget kraftig, med en økning for kvinner på over 24 år og på 21 år for menn. En fjerdedel av denne økningen kan forklares med nedgang i spedbarnsdødeligheten. Denne utviklingen har også en positiv trend nå på 1990-tallet, der vi har en videre sterk reduksjon når det gjelder krybbedød.

I helseundersøkelsen som ble gjort midt på 1990-tallet, vurderte åtte av ti sin egen helse som god eller meget god. Samtidig svarte sju av ti at de hadde sykdommer eller lidelser av mer varig natur. En slik registrering kan synes motstridende, men avspeiler nok mer – som også helseministeren var inne på – det faktum at en del sykdoms- og funksjonsplager ikke betraktes som helseproblemer, og at folks oppfatning av helse dreier seg om langt mer enn fravær av sykdom.

Det betyr ikke at Norge er uten store utfordringer og problemer innenfor det helsepolitiske området. Helsepolitikk er et vidt område, og statsråd Høybråten skal ha ros for at han har evne og vilje til å se helhet.

Jeg har tidligere ved en slik anledning og i en slik debatt som dette tatt til orde for at vi i Stortinget burde hatt en generaldebatt der vi satte mennesket i sentrum og debatterte helhet og sammenheng når det gjelder samfunnsutvikling, særlig med hensyn til trivsel, helse og miljø. Jeg tror samtlige av Stortingets fagkomiteer og deres medlemmer kunne hatt stor nytte av en slik generaldebatt, og kanskje kunne det – i hvert fall for en tid – ha gitt flere helhetsløsninger og mindre sektortenkning.

Helseministeren tok selv til orde for en overordnet debatt om verdi- og strategivalg der en kan få rettet søkelyset på viktige dilemmaer og verdivalg innen helsefeltet. Her står utfordringene i rekke og rad: teknologiens muligheter og helsetjenestens begrensninger, faren for et sorteringssamfunn, økonomiske beregningshensyn framfor trivselsmessige prioriteringer og næringslivskreftenes sterke påvirkning.

Det er derfor gledelig at Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om sentrale verdispørsmål i helsetjenesten. En slik melding kan skape den debatt – og den bredde i debatten – vi trenger for å være rustet til en enda bedre helseutvikling i det kommende århundret.

Det er som kjent slik at en aldri skal si aldri, eller være for skråsikker om framtiden. Innenfor helsesektoren går utviklingen nå så raskt at det er grunn til forsiktighet ikke bare med å spå, men også i forhold til å slippe løs for alt det nye som kommer, uten den kritiske vurdering som nettopp ligger i en etisk og verdimeisig vurdering.

Forskere hevder nå overfor den seriøse britiske avisen *The Sunday Times* at man på midten av det neste århundret vil kunne forlenge livet med gjennomsnittlig 50 år. Dette skal kunne gjøres ved hjelp av genteknikk, kloning av organer og manipulering med hormoner. Konsekvensene av en slik utvikling må jeg la ligge nå, på grunn av den tilmålte tiden jeg har, men jeg må virkelig si at det påkaller en debatt om etikk og verdier.

Dagens helsepolitiske utfordringer slik de oppleves for den enkelte, er preget av kapasitetssituasjonen i forhold til behov og etterspørsel. Dette er et viktig og alvorlig område innen helsepolitikken, men må ikke bli overskyggende for spørsmål som etikk, kvalitet og en bedret helsetilstand gjennom samfunnsutforming og livsførsel.

De sosiale og økonomiske forskjellene vi har i vårt samfunn, er fortsatt grunnleggende årsaker til ulike helse-tilstander. Fysiske, psykososiale og materielle forhold påvirker vår helse. Derfor er det viktig og nødvendig å sette helse- og trivselsaspektet høyere opp på dagsordenen i hele samfunnsdebatten. Et viktig steg i den retning blir Regjeringens melding om utjevning av levekår. Positivt er det også at Regjeringen vil se nærmere på den helseforskjellen som er mellom kjønnene i Norge, og at en fokuserer på dette gjennom bedre datagrunnlag og analyser, for å få bedre kunnskap og forståelse når det gjelder sammenhengen mellom kvinners og menns levekår og helse.

Helseministeren var svært opptatt av forebygging, og både samfunnets og den enkeltes muligheter og ansvar i den forbindelse. Reduksjon av røyking og rusbruk er viktige områder i en slik sammenheng, og igjen må vi fokusere nærmere på årsaken til den utviklingen vi ser i dag. Vi må i sterkere grad enn det vi til nå har klart, gi ikke minst barn og ungdom en livssituasjon og en holdning til sitt eget liv og sin egen livsfunksjon som ikke inkluderer virkelighetsflukt gjennom rusbruk på en slik måte at det er helseskadende og livsfarlig.

Kosthold og fysisk aktivitet er også viktige forhold for en god helse. Et bedre tilrettelagt samfunn hvor det er tid og muligheter for fysisk aktivitet, er det derfor viktig at vi tar hensyn til i vår samfunnsplanlegging.

Kostholdet preges mer og mer av mat som er tilsatt stoffer vi vet er skadelige, men vi kjenner ennå ikke de langsiktige virkningene fullt ut. Det er derfor viktig at vi har og fortsatt utvikler en restriktiv og streng holdning til ulike tilsetningsstoffer, genmodifisert mat og bestråling av matvarer.

Helseministeren påpekte utfordringen ved å se helse og helsepolitikk i en større helhet. Jeg vil støtte dette og understreke at bl.a. psykisk helse og psykososiale proble-

mer må få sterkere oppmerksomhet i framtiden. Viktig er det også at det samhandles helt fra det globale nivå og til det lokale. Internasjonale avtaler og fellesprogram er viktig, samtidig som kunnskap og bevisstgjøring lokalt kan bidra til bedre tjenester og føre var-tiltak.

Det gleder meg, til slutt, å si at helseministeren pekte på et område som jeg har snakket varmt for, nemlig helsestasjoners plass og rolle i forebyggende og helsefremmende arbeid.

Olav Gunnar Ballo (SV): Helseministerens redegjørelse inneholder etter mitt syn en rekke både interessante og gode betraktninger. Det vil være helt umulig i løpet av fem minutter å komme inn på alle aspektene ved helseministerens tidligere tale; jeg må derfor bare trekke fram noen.

Jeg er helt enig i de betraktningene på det forebyggende plan som allerede er trukket fram av en rekke talere. Det gjelder både røyking og alkohol. I tillegg synes jeg det er en sterk betoning av betydningen av det generelle forebyggende helsearbeidet – som er viktig, og som det er viktig å videreføre. Helseministeren understreket at Regjeringen gjør det. På en del områder ser vi vel at den praktiske politikken trekker i en annen retning. Jeg vil spesielt her trekke fram det hivforebyggende arbeidet, der vi har sett nedskjæringer gjennom de siste årene, og der risikoen for at man skal få en smittespredning i befolkningen, fortsatt er til stede. Det er viktig at man ikke bygger ned det forebyggende arbeidet på det området.

En ting til som helseministeren trakk fram, er sorteringssamfunnet. Vi ser hvordan økt spesialisering innenfor helsevesenet gjør at mange i befolkningen har problemer med å orientere seg, trenger veilederfunksjoner og råd for hvordan de skal ivareta folkehelsen, og hvilke instanser det vil være riktig å kontakte når de blir syke. SV tror at fastlegeordningen vil være et godt steg i riktig retning, både som en rådgiver og døråpner til øvrige tjenester. Vi ser fram til at den ordningen kommer på plass, og håper at vi ikke vil få ytterligere utsettelse av den. Det man også ser når det gjelder sorteringssamfunnet, er hvordan private forsikringsselskap stadig sterkere kommer på banen, og hvordan forsikringsselskapene gjennom sine kriterier sorterer ut de kundene de ønsker å ha, og dem de ikke ønsker å ha. De gruppene som blir ekskludert, er gjerne de som fra før har en redusert helse, eller etter hvert de som risikerer å få det, bl.a. i form av gentester og andre muligheter for å forutsi sykdom. Det er en svært uheldig utvikling, spesielt dersom det parallelt skjer en nedbygging av det offentlige helsetjenestetilbudet slik at man virkelig øker sorteringen og øker tilbudsforskjellene i befolkningen. Dette gjelder også i forhold til en stadig økende privatisering av helsetjenestene der markedet skal rå grunnen. Det er åpenbart at det vil virke på en slik måte at de geografiske forskjellene øker, og at det vil være lommeboka som bestemmer hvilket tilbud man vil få. Det er en utvikling SV vil gå sterkt imot.

Flere har nevnt – og det er jeg glad for – gentesting. Det var en artikkel i *Der Spiegel* 17. mai d.å. som omhandler gentesting og de erfaringene man har gjort i Tyskland. Overskriften var: «Fragwürdiger Siegezug der

Gentests», altså: tvilsom seiersgang for gentestene. Der trekkes det spesielt fram at viten om defekter i arvemateriale kan bety døden bit for bit for den som berøres. Man har nå erfaringer knyttet til Huntingtons chorea, og hvordan det å få sikker kjennskap til at man vil utvikle sykdommen, reduserer livskvaliteten for den enkelte uten at man kan behandle den. Likeledes har man sett hos kvinner som har tatt gentester knyttet til brystkreft, at positive svar på den type tester kan skape betydelig usikkerhet og utrygghet. Enkelte kvinner har bedt om å få friske bryst fjernet av frykt for at de skal utvikle brystkreft senere. Etter mitt og SVs syn har flertallet i Stortinget tatt altfor lett på faren som ligger der knyttet til gentesting. Jeg er glad for den holdningen Regjeringen har inntatt, men det blir særdeles viktig at man ikke får en utglidning knyttet til gentester i Norge som gjør at man kan få den samme type negative erfaringer som det som beskrives fra Tyskland.

De nye helselovene skaper betydelige nye forventninger. Det er viktig at politikere ikke skaper forventninger som man ikke er i stand til å innfri. Dessverre kan man se eksempler på det, bl.a. fra denne talerstolen, når man relativt massivt går ut med kritikk av omsorgstilbudet i kommunene knyttet til eldreomsorg. Det er åpenbart at enkelte av tjenestene trenger betydelig forbedring, og som politikere har vi et felles ansvar for å gjøre forbedringer. Mye av helsepersonellet vil oppleve den kritikken som kommer fra Stortingets talerstol, som personkritikk rettet mot helsepersonell, som kanskje innenfor trange økonomiske rammer gjør det de kan for å bedre tilbudet, og som sier ifra om at det må forbedres. Det er viktig at kritikken på det området er nyansert.

Til slutt vil jeg si at de overordnede målsettinger må være de viktigste å betone for politikerne, og at man ikke går inn i en utidig detaljstyring der man også blir representanter for lobbyister, eksempelvis knyttet til legemiddelindustrien, slik man har sett tendenser til her i Stortinget.

Thorbjørn Merkesdal (V): Jeg vil starte med å berømme helseministeren for den gode redegjørelsen rundt temaet folkehelse, og er enig med ham i at når man skal se på status for folkehelsen, må man se på mange faktorer og se mye videre enn helsevesenet. Faktarapporten fra Statens institutt for folkehelse viser også dette. Det viser også at vi har mye ugjort når det gjelder å identifisere faktorer som virker helsefremmende eller sykdomsfremkallende.

Som politikere er vi opptatt av å legge til rette for gode levevilkår i landet. Mange, kanskje de fleste, av de beslutningene vi fatter, har innvirkning på folks levekår. Selv om vi kan fastslå at vi har det trygt og godt her i landet, kan man få inntrykk av at helsetilstanden ikke er så god som man kunne forvente, og at man stadig får rapportert økte sykdomsforekomster. Dette skulle kanskje vise at enkelte av våre beslutninger også har utilsiktede konsekvenser. Det er derfor viktig at vi identifiserer disse konsekvensene. Sykdom er en naturlig følge av at vi lever, sykdom kan ikke avskaffes. Likevel må en spørre hvor mye sykdom som må finnes, og hvordan vi skal holde oss friske lengst mulig.

Mange forskere hevder at vårt helsevesen i seg selv er sykdomsfremkallende. Dette har det til nå vært lite be-

vissthet om. Det er viktig at vi i større grad evaluerer og setter dette i fokus. Det sies i folkehelse rapporten at for å ha god mental helse er det viktig å ha adekvat selvfølelse, godt sosialt nettverk og opplevelse av å kunne påvirke egen livssituasjon. Siden vi i dag vet at det er en tett sammenheng mellom kropp og sjel, kan man anta at disse faktorene kan virke helsefremmende generelt. Mye av det forebyggende helsearbeidet må da gå på å bygge opp adekvat selvfølelse, lære folk å omgås hverandre og legge til rette for skole- og arbeidsmiljø der folk føler at de har kontroll over sin livssituasjon så langt dette er mulig. Rapporten peker på at sjefer har bedre helse enn arbeidere. Det er selvsagt flere grunner til dette, men bedre muligheter for egenkontroll i arbeidssituasjonen kan godt være én.

Vi vet også at kvinner oftere klager over dårlig helse enn menn, og at det blant kvinner er flere arbeidere enn sjefer. Kan dette være forklaringen på at kvinner opplever dårligere helse? Da blir forebyggende helsearbeid en likestillingssak.

At helse og sykdom fremdeles er så ulikt sosialt fordelt, er overraskende og til dels uforståelig, spesielt det at denne forskjellen faktisk er størst i Norge og Sverige. Vi ser også at ulikhetene gjelder fra før fødsel og livet ut, og henger nøye sammen med utdanning. Å gi barn og unge best mulig oppvekstvilkår og utdanning er derfor svært viktig i det forebyggende helsearbeidet. Det må være riktig og viktig å sette inn tiltak overfor de dårligst stilte gruppene for å rette opp forskjellene i levekår, og dermed helsetilstand. Dette er vi prinsipielt enige om i Norge, likevel er det uenighet når det kommer til hvilke tiltak en skal sette inn, eller hvor langt man er villige til å gå for å rette opp forskjellene. En må i alle fall ta med målgruppenes egne prioriteringer i dette arbeidet.

Folkehelse rapporten slår fast at vi ikke vil nå målet med å redusere de sosiale forskjellene med minst 20 pst. mot 2000. Man vet ikke engang med sikkerhet hvilken retning utviklingen har tatt på 1990-tallet, da det er sparsomt med forskning på området. Venstre mener dette er et område som må prioriteres i årene framover. Det blir pekt på viktigheten av å ha et overvåkingssystem som gjør det mulig å følge utviklingen av sosiale forskjeller i helse og kjente risikofaktorer for sykdom over tid. Dette er i tråd med arbeidet med nasjonale helseindikatorer, og vil være svært nyttig.

L o d v e S o l h o l m hadde her teke over presidentplassen.

Asmund Kristoffersen (A): Ingen annen sektor bruker så store midler og har så mange tjenestebrukere som helsesektoren.

Tallene forteller oss at vi bruker opp mot 60 milliarder kr til helseformål, eksempelvis ved å behandle til sammen ca. 3,7 millioner mennesker i sykehus ved innleggelser og poliklinisk behandling og ved ca. 16 millioner besøk hos primærhelsetjenesten.

I et slikt perspektiv er det viktig for Arbeiderpartiet å understreke at de mål og virkemidler en velger for våre fremtidige helsetjenester, må føre til at hele befolkningen

får lik og rettferdig tilgjengelighet til kvalitetsmessig gode og likeverdige tjenester, uavhengig av bosted og personlig økonomi.

Vi mener at vi må legge til rette for at pasientene sikres bedre innsyn og mer innflytelse over egen situasjon. En analyse av framtidens utfordringer viser at behov for og etterspørsel etter helsetjenester vil øke, bl.a. fordi sykdomsbildet og befolkningens alderssammensetning vil endres.

Nye og forbedrede medisinske og medisinsk-tekniske metoder vil gi økte muligheter for tidlig og forbedret diagnose, behandling og helbredelse.

Sykdomsbildet er også sterkt avhengig av det vi kaller livsstilssykdommer. En god folkehelse er derfor avhengig av at vi lykkes i et samspill der den enkelte gjennom kunnskaper og holdninger gjør noe med egen livsstil, og der det offentlige helsevesen gjør sin innsats.

I bunnen for tiltak og virkemidler må fortsatt ligge krav til rettferdighet, kvalitet og likeverdighet i tjenestetilbudene. Derfor signaliserer Arbeiderpartiet, og legger til grunn, tre strategier for framtidige tiltak:

1. Nye utfordringer krever økte ressurser
2. Klarere og sterkere styring av helsetjenester
3. Bedre samarbeid og samordning av alle ledd og nivåer i helsetjenesten

I en bedret folkehelse vil forebyggingsarbeidet stå sentralt, og dette er krevende bl.a. fordi kampen om avgrensede ressurser gjerne vinnes av de mer akutte og reparerende helsetilbudene.

Mange av folks lidelser og sykdommer har ofte en noe uklar årsakssammenheng basert på påvirkning og utvikling over lengre tid. Jeg nevner her som eksempler muskel- og skjelettsykdommer og psykiske plager. Dette betyr at en må ha sterk oppmerksomhet rettet mot bl.a. arbeidsmiljøet i vid forstand.

Sosiale og økonomiske forskjeller gir ulik helse. Forebyggende og helsefremmende tiltak er avhengig av at vi kan beskrive ulikheter i forskjellige gruppers helsetilstand. Det er liten grunn til å tro at genetiske forskjeller skulle kunne forklare de forskjeller en ser mellom bydelene i f.eks. Oslo. Grovt skissert står en heller overfor tilstander som hovedsakelig er begrenset til miljømessige forhold, deriblant livsstil og levevaner.

Dette skulle tilsi at en må målrette tiltakene mer, og en må la forebyggingstiltakene få en langt mer lokal forankring enn det som hittil har vært tilfellet. Det betyr helt klart at langt flere ressurser må disponeres lokalt.

Når dette er sagt, er det for meg åpenbart at mye av tiltakene må ha en nasjonal forankring og inngå i en nasjonal strategi.

Kosthold og mosjon synes å være avgjørende for folkehelsen. Jeg viser her til Norsk kreftplan, hvor det antas at ca. 35 pst. av krefttilfellene skyldes uheldig kosthold.

Ingen bestrider lenger at tobakksbruk er den enkeltfaktor som mest av alt ødelegger folks helse. Vi har overbevisende dokumentasjon. Nå er det mest påtrengende å hindre at barn og unge begynner å røyke. Derfor må det til et krafttak for disse gruppene i et samspill mellom foreldre, skole, kommunale helsemyndigheter og det nasjonale nivå. Bildet er egentlig nedslående:

- Flere unge begynner å røyke.
- Det er så godt som ingen nedgang når det gjelder den voksne befolknings røykevaner, unntatt hos gravide.

Gledelig er det imidlertid at vi nå både i Norge og bl.a. i USA begynner å få rettssaker som ansvarliggjør tobakksindustrien for de helseskader tobakksbruk medfører.

Misbruk av alkohol er et svært alvorlig helse- og samfunnsproblem, der eventuelle påståtte positive effekter ikke står i noe forhold til skadevirkningene. Den strategien vi har fulgt i Norge gjennom lang tid med forsøk på å holde gjennomsnittsforsbruket i befolkningen lavest mulig, må videreføres.

Statsråd Dagfinn Høybråten: Helse er evne til å mestre hverdagens krav, har professor Peter F. Hjort sagt, og jeg synes for min del at det er en bedre definisjon på helse enn Verdens Helseorganisasjons altomfattende filosofi. Det uttrykker et personlig ansvar for egen helse, som må ligge i bunnen for alt forebyggende folkehelsearbeid. Men vi har også et ansvar for hverandre i det nettverket og det fellesskapet som vi er en del av. Det er også folkehelsepolitikk. Og sist, men ikke minst er det et samfunnsansvar å sette forebygging av uhelse på dagsordenen i alle de sammenhenger hvor en påvirker folkehelsen, og som representanten Sjøli var inne på, er det i hovedsak på andre områder enn det helsetjenesten selv forvalter.

Prioritering av forebygging kommer ikke av seg selv. Det krever tydelige politiske valg over lang tid. Det er tungt å prioritere forebygging i helsepolitikken, fordi det er få som takker oss som politikere for at sykdom i deres tilfelle ble forebyggt. Det er jo slik at veldig mye av det vi skal oppnå gjennom folkehelsepolitikken, er fravær av sykdom og fravær av skade – og det er ikke alltid like lett å dokumentere. Nettopp derfor er det viktig at vi setter dette fram som en viktig prioritering i alt helsearbeid. Jeg tror derfor at skal forebygging stå på venteliste til alle ventelister er borte, blir det knapt noe særlig av det. Forebygging vil nemlig føre til færre sykedager, forebygging vil føre til kortere ventelister, og forebygging vil framfor alt føre til at flere får hjelp tidligere og til færre lidelser for den enkelte. Derfor går forebygging som er rød tråd gjennom de helseplanene Regjeringen har lagt fram for Stortinget, og som jeg med glede kvitterer for i forhold til representanten Øyanger med å si at vi slår allerede ring om disse helseplanene, og jeg er glad for at Stortinget også gjør det.

Hovedsatsingene for Regjeringen er fysisk aktivitet og kosthold. Jeg nevner som et praktisk eksempel på hva som nå skjer, at det i den jordbruksavtalen som i dag ble overlevert Stortinget, er avsatt 7 mill. kr innenfor jordbruksavtalen til å fremme frukt og grønt i skolen. Tilsvarende driver Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet et målrettet arbeid inn mot arbeidslivet, både når det gjelder fysisk aktivitet og når det gjelder frukt og grønt. Og det er mange gode eksempler på arbeidsgivere som tar dette på alvor, fordi de ser at det er en god investering i egne arbeidstakere.

Når det gjelder tobakk, vil jeg varsle at jeg om kort tid vil sende på høring en fornyet og skjerpet strategi for å

møte den utfordring vi har på dette området, som ikke er blitt mindre de senere årene. Det vil gå på å følge opp bedre de lover og regler som vi allerede har. Det kan være tale om å vurdere sanksjoner i forhold til omsetning av tobakksvarer, og det kan være aktuelt å vurdere sanksjoner for å effektivisere overholdelse av forbudet mot tobakksreklame i tobakkskadeloven f.eks. Samtidig må det settes inn tiltak på bred front i forhold til det holdningsskapende arbeid.

Jeg kan forsikre representanten Sjøli om at jeg ikke har planer om at selvforskyldte helseskader skal føre til økte egenbetalinger. Men jeg tror det er viktig å dokumentere sammenhengene mellom alkohol og helse bedre, nettopp som grunnlag for politiske beslutninger. I alle fall synes jeg at de siste måneders alkoholpolitiske debatter i denne sal tilsier at det kan være sunt å få på bordet mer kunnskap om akkurat dette.

La meg til slutt si at jeg er enig i den advarsel som både representanten Ballo og representanten Sjøli retter når det gjelder bruken av gentester – ikke minst i arbeidslivs- og i forsikringssammenheng, hvor vi klart er imot det. Vi kommer om kort tid til å sette ned et utvalg som skal se på biologisk prøvetaking i arbeidslivet generelt, nettopp for å demme opp for en slik utvikling.

Einar Olav Skogholt (A): Selv om helsetilstanden i den norske befolkningen er radikalt bedret, har vi fortsatt store utfordringer å gripe fatt i. Ikke minst innenfor det forebyggende helsearbeidet har vi mye ugjort.

Jeg tror i likhet med helseministeren at de såkalte livsstilssykdommene påvirker helsebildet i meget sterk grad.

Vi er vel alle enige om at røyking bidrar til hjerte- og karsykdommer, lunge- og luftveissykdommer, og at tobakk forårsaker om lag 30 pst. av krefttilfellene her i landet. Ifølge Verdens Helseorganisasjon vil ufattelige 500 millioner av verdens innbyggere dø av røyking. I flere år har jeg hørt at vi må øke avgiftene på sigaretter, tobakk, sigarer, snus mv. for å få flere til å slutte å røyke. Jeg tror ikke dette vil bidra til at vi får færre røykere i Norge.

Sverige, som har langt lavere avgifter på tobakksvarer enn Norge, er det eneste landet som har nådd målsettingen til Verdens Helseorganisasjon, nemlig at bare 20 pst. av den voksne befolkningen røyker daglig. Selv med høye avgifter på tobakksvarer røyker ca. en tredjedel av den voksne befolkningen i Norge daglig.

Sverige er langt flinkere enn oss til å drive forebyggende arbeid. Jeg tror de pålegger kommunene og regionene et større ansvar, og gir dem økonomiske muligheter til å drive dette viktige arbeidet. Jeg håper statsråden vil ta kontakt med sin svenske kollega for å få nærmere kjennskap til svenskenes strategi på dette området.

Jeg tror det vil være viktig å satse maksimalt på de helt unge, slik at de ikke begynner å røyke.

Jeg er glad for at Regjeringen satser på et sunnere kosthold, og at vi skal bli flinkere til å mosjonere. Jeg har også med stor interesse registrert at statsråden har gitt Statens ernæringsråd hovedansvaret for å følge opp denne viktige satsingen.

På ett område ser det ut til at vi har kommet på defensiven. Jeg tenker da på skoleelevene. Færre skoleelever

spiser frokost, færre skoler har opplegg for salg av melk o.l. Det er ille at sunn mat og drikke erstattes av brus og snacks. Jeg tror at svenskene også på dette området er langt flinkere enn oss. Der blir det lagt til rette for at elevene kan innta et måltid på skolen. Dette burde være en stor utfordring for det offentlige, foreldre, frivillige organisasjoner og næringslivet. Jeg har med glede registret at Synnøve Finden har grepet fatt i denne problematikken.

Jeg håper videre at Ernæringsrådet, idrettsbevegelsen mfl. vil makte å få oss opp av godstolen. Vi kan selv bidra til bedre helse ved å gå og sykle langt mer enn vi gjør i dag.

Helsestasjoner og skolehelsetjenesten gir unike muligheter til å drive helsefremmende og forebyggende arbeid. Jeg har registrert at flere kommuner nedprioriterer dette viktige arbeidet. Ved enkelte videregående skoler har elevene sågar samlet inn penger for å opprettholde et helse-tjenestetilbud. Skolehelsetjenesten er også en viktig arena i myndighetenes kamp for å redusere alkoholforbruket blant de unge samt føre en offensiv kamp mot narkotika.

Jeg er glad for at det i Stortinget er bred enighet om at det er viktig å redusere det totale alkoholforbruket samt øke debutalderen før man eventuelt smaker alkohol. Norge har ikke greid å redusere alkoholforbruket med 20 pst. fra 1980 til 2000, men vi vil kanskje nå en reduksjon på ca. 10 pst. Det er også bra – om vi sammenligner oss med land for øvrig i verden. Og vi har hatt en gledelig utvikling ved at det drikkes mer vin og mindre brennevin i Norge.

Det er også viktig å satse på punktavhold på arbeidsplassen, i trafikken, ved idretts- og fritidsaktiviteter, ved graviditet mv.

Vi reagerer – og med rette – på alle ulykkene i trafikken, på sjøen osv. Men er vi klar over at de fleste ulykkene skjer i hjemmet? Myndighetene sentralt og lokalt bør ta initiativ til tiltak for å gjøre hjemmene sikrere. Jeg håper statsråden vil gripe fatt i denne utfordringen. Resultatene vil vise seg raskt, hvis vi vil prioritere denne oppgaven.

Mange tiltak kan bidra til å bedre livskvaliteten. Ved høstens budsjettbehandling håper jeg helseministeren vil bidra til å øke kulturministerens budsjett betraktelig. En langt sterkere kultursatsing lokalt og sentralt vil uten tvil bidra til en bedre og mer meningsfylt hverdag for oss alle, og derved bedre folkehelsen.

Britt Hildeng (A): Bildet som gis av det norske folks allmenne helsetilstand, slik statsråden beskriver, er på mange måter oppløftende. Det er gledelig å kunne konstatere at vi har en så høy gjennomsnittlig levealder. Det er godt å konstatere at en har kontroll med de store folkesykdommene; det er gledelig å erfare at sykdommer som tidligere ikke kunne behandles, kan det i dag gjøres noe med.

Det er imidlertid betenkelig at til tross for disse fremskrittene synes forskjellene i helsetilstanden mellom befolkningsgruppene å være fastfrost. En norsk undersøkelse av selvrapportert langvarig sykdom viser at klasseforskjellene er på samme nivå i 1995 som de var i 1983.

En europeisk undersøkelse viser at Sverige og Norge har større sosiale forskjeller både i sykkelighet og dødelighet enn de fleste andre europeiske land. Dette er forurolig-

gende, og det ligger langt fra de helsepolitiske mål som ble trukket opp i 1987, der Norge ifølge strategien til Verdens Helseorganisasjon forpliktet seg til å redusere de sosiale helseforskjellene med minst 20 pst.

De store sosiale forskjeller i norske folks levekår erfarer en særlig i Oslo. Her er det størst forskjell mellom fattig og rik, og her er det vi finner landets største forskjeller i forventet levealder. Forskjellen i forventet levealder for menn varierer med tolv år. Forventet levealder for en mann på Sagene/Torshov er 67,6 år, mens den på Vinderen er 79,7 år. For kvinner er forskjellen på 6,8 år.

Helse er et sammensatt problem, og sykkelighet henger sammen med levekår og livskvalitet. I så måte er ikke kurativ behandling tilstrekkelig. Innsatsen må rettes mot bakenforliggende levekårskomponenter som inntekt, utdanning, sysselsetting, bo- og arbeidsmiljø, sosiale nettverk, transport og forurensning. Således forutsetter en bedre helse for alle en aktiv sosial utjamningspolitikk.

Statsråden varsler at denne tenkningen er i samsvar med planene som legges for det nasjonale helseindikator-systemet i Norge, og at dette vil bli presentert i en nasjonal helseplan til våren. Men jeg synes det er forstemmende å høre om planer når kunnskapen en faktisk har, ikke brukes i den politiske hverdag. Vi vet hvordan arbeidsledighet henger sammen med sykkelighet – dette til tross har Regjeringen konsekvent nedprioritert bevilgninger til arbeidsmarkedstiltak, vel vitende om at arbeidsledigheten er stigende. Vel vitende om de store levekårsproblemer som Oslo sliter med, velger Regjeringen å redusere det sosiale særtilskuddet til Oslo med 150 mill. kr i revurdert budsjett. Dette er for det forebyggende helsearbeid «kjerringa mot strømmen»-politikk

Vi har fremdeles mangel på kunnskap om innvandrernes helse. Men vi vet at flyktninger som nå kommer til Norge, har gjennomlevd traumatiske situasjoner. Spesielt for barn og ungdom må krigen gi traumatiske opplevelser, opplevelser som kan skape avvikende atferd og store vansker for den enkelte gjennom hele resten av livet dersom de ikke bearbeides. En tidligere undersøkelse av nyankomne flyktninger – primært fra Bosnia – viste at 48 pst. hadde behandlingstrengende depresjoner.

Vi har et humanitært ansvar for å ta imot flyktninger fra krigen. Det ansvaret handler ikke bare om å huse flyktningene, men det handler også om å tilrettelegge for en hverdag med arbeid og sosiale utfoldelsesmuligheter. Vi har også ansvar for å bygge ut en beredskap for det psykiske helsevern, slik at en i hvert fall forsøksvis kan bearbeide de krisene de som flyktninger har vært i, og er i, slik at disse erfaringene ikke forblir ubearbeidet og med flyktningene resten av livet.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF): Det er positivt at åtte av ti vurderer egen helse som god eller meget god. Samtidig er det et paradoks at etterspørselen etter helse-tjenester bare øker. Det høye forbruket av helsetjenester kan få en til å lure på om vi har fått lavere tålegrense for

livets problemer, blitt mer kroppsfikserte enn tidligere eller ikke aksepterer en naturlig aldringsprosess.

Jeg er glad for at helseministeren vil satse på forskning, slik at vi bedre ser sammenhenger og vet hvor vi skal starte med å forebygge. Vi må være i forkant slik at vi kan redde flest mulig liv.

Kristelig Folkeparti har hele tiden støttet den linjen som nå presiseres i redegjørelsen om folkehelsen, nemlig satsing på å forebygge. Det betyr at hver enkelt i større grad må ta ansvar for egen helse. Det offentlige må bruke mer tid på informasjon og veiledning. Her har vi kanskje noe å lære av nabolandet Sverige. De har bevisst brukt idoler og trendsettere som har reist rundt til skoleelever og fortalt om helsefarene ved røyking. Alle kandidatene til Miss Sweden har reist rundt under mottoet «Beauties beating the Beast». En kan mislike slike konkurranser, men faktum er at Sverige er det første land i verden som har klart å få den røykende andelen av befolkning ned til under 17 pst. på 20 år.

Norge har i dag 1,2 millioner dagligrøykere. Få slutter selv om forskning viser at 90 pst. av alle dødsfall som følge av lungekreft kunne vært unngått om en ikke røykte. Kristelig Folkeparti støtter at Norge skal være en aktiv støttespiller til Verdens Helseorganisasjon for å unngå at vi får en situasjon hvor hvert tredje dødsfall i verden om 20 år skyldes røyking.

Den største gruppen med nye uførepensjonister er de som har smerte i muskel- og skjelettsystemet. Det er et paradoks at disse lidelsene øker i en tid der krav til fysisk styrke avtar i arbeidslivet. Det bekymrer meg at stadig yngre personer har slike plager. Rapporter om dårlig mestring i skolesituasjon og mobbing må tas på alvor, og det må her være et samarbeid mellom hjem og skole.

Samarbeid mellom f.eks. Samferdselsdepartementet og Helsedepartementet kan gi positive helsegevinster. Blir forholdene lagt til rette for gang- og sykkelstier, vil flere bli aktive. Og det er nedslående at barn og unge er mindre fysisk aktive enn tidligere, at de foretrekker data framfor lek på løkka. Får en færre biler i tettsteder, gir det gevinst i form av mindre allergi- og luftveisplager. Kristelig Folkeparti synes det er positivt at Regjeringen har opprettet et eget Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, og vi håper at det skal slå positivt ut, sett i et folkehelseperspektiv.

Harald T. Nesvik (Frp): Det er viktig, slik helseministeren har lagt vekt på i sin redegjørelse, å satse på forebyggende tiltak innenfor helse. Men det er også viktig å ha for øye at de som allerede er rammet av sykdom, faktisk har lite nytte av den biten.

Det er viktig at helsevesenet fungerer slik at en lidelse blir oppdaget på et tidligst mulig stadium. Dette for i første rekke å redde liv, men selvfølgelig også for å spare mennesker for framtidige lidelser. Et eksempel her er mammografiscreening.

Jeg synes det går for sent med å få gjennomført Fremskrittspartiets forslag, som et enstemmig storting har sluttet seg til, om å gjøre ordningen med mammografiscreening landsomfattende. Jeg både håper og forventer

at dette nå snarlig blir gjennomført. Og jeg vil minne om at det er en rekke private institutter rundt omkring i Norge som har kapasitet, deriblant i mitt eget fylke Møre og Romsdal, og som kan avhjelpe situasjonen, slik at flest mulig kvinner i dette landet får det tilbudet som de virkelig fortjener.

Når man til slutt er så heldig å få et helsetilbud, er det selvfølgelig viktig at det tilbudet som blir gitt av de enkelte sykehus og sykehuseierne, er et godt og forsvarlig tilbud. Jeg vil sitere fra en rapport som er utarbeidet av et hygieneutvalg ved Sentralsjukehuset i Møre og Romsdal. Dette har skjedd etter at jeg skrev et brev til Helsetilsynet etter at jeg ved selvsyn fikk se hvordan forholdene var ved dialyseavdelingen ved Sentralsjukehuset i Møre og Romsdal. Jeg vil komme med et par sitater. Det ene gjelder korridoren utenfor denne dialyseavdelingen, og det står:

«Risikoaavfallskartonger og skittentøy blir ofte stablet langs veggene i åpne traller.»

Nok et sitat:

«Kjølerom for risikoavfall er også plassert i denne korridoren. Alt avfall fra hele sykehuset blir transportert forbi dialyseavdelingen.»

Og avslutningsvis vil jeg sitere følgende:

«Urene senger lagres i korridoren hvis sengesentralen er overfylt og åpne sprinkelvogner med skittentøy og risikoavfall står stablet inntil veggene på begge sider av korridoren, dette fører til at senger med pasienter som skal til/fra høyblokk vest etc. nærmest må presses igjennom. Pasientseng/sengetøy kan lett komme i direkte kontakt med skittentøysekkene, risikoavfallskassene ...» osv.

Jeg håper at helseministeren vil se nærmere på denne saken og gripe inn, slik at forholdene blir utbedret.

Are Næss (KrF): Jeg tror det er viktig at vi i denne debatten ikke forbigår de internasjonale aspektene ved folkehelsen. Infeksjonssykdommer er den viktigste årsak til sykdom og død på verdensbasis, og smittsomme sykdommer respekterer ikke landegrensene. Derfor vil infeksjonssykdommer i våre naboland også være en trussel mot folkehelsen i Norge.

I denne forbindelse er det spesielt den sterke økningen i alvorlige infeksjonssykdommer i Baltikum og Russland som er en trussel mot norsk folkehelse. I vår tid, med utstrakt reisevirksomhet og tilsvarende kort reisetid, er dette våre nærområder.

Det dreier seg her bl.a. om en skremmende økning i utbredelsen av kjønnssykdommer i Russland. Sett i forbindelse med meldingene om noe nær en invasjon av russiske prostituerte i Finnmark er dette meget bekymringsfullt.

Det er også svært alvorlig at det i økende grad dukker opp resistent tuberkulose i Baltikum. Det er tragisk å se unge mennesker dø av en slik sykdom. Når det gjelder tuberkulose, er det en kjent sammenheng mellom ernæring, sosiale og hygieniske forhold og smitte. Det er også slik at disse landenes helsebudsjetter vanskelig vil klare en videre økning bl.a. av resistent tuberkulose, som er svært kostbar å behandle.

Det er derfor viktig at Norge deltar i internasjonalt samarbeid for å stoppe smitte og hindre resistensutvikling også i våre nærområder. Det er her ikke bare spørsmål om pinefull sykdom og for tidlig død. Resistensutvikling medfører også, som nevnt, store økonomiske konsekvenser. Jeg er derfor glad for de tiltak som helseministeren har satt i verk for å overvåke resistensutviklingen i Norge, og for det internasjonale samarbeid vi deltar i sammen med våre naboland for å overvåke smittesituasjonen og hindre resistensutvikling også i land som de baltiske land og Russland, som i smittevernssammenheng, som nevnt, er å betrakte som våre nærområder. Innsatsen her er også en innsats for norsk folkehelse.

Statsråd Dagfinn Høybråten: Debatten viser bred tilslutning til de hovedprioriteringer som er trukket opp i redegjørelsen om folkehelsen, og det er jeg glad og takknemlig for.

La meg avslutningsvis bare kommentere et par spørsmål som har vært reist i debattens løp.

Representanten Skogholt tok opp spørsmålet om avgiftspolitikken i forhold til tobakk. Det er helt klart at avgiftspolitikken har vært en veldig viktig del av den norske strategien for å begrense tobakksskadene. Det bør den fortsatt være.

Jeg var i verdens helseforsamling i Genève i forrige uke, hvor det fra Verdensbanken ble lagt fram en rapport om effektene av bruk av høye avgifter, som er meget interessant lesning, og som jeg uten videre vil ta til inntekt for at vi fortsatt må holde et høyt avgiftsnivå i Norge. Det er nemlig ikke slik at Sveriges tall er så veldig mye bedre enn de norske når en ser tallenes tale i sin hele sammenheng. Sverige har riktignok et lavere forbruk av røyketobakk enn det Norge har, og en lavere andel røykere. Men hvis en ser på andelen som bruker snus i Sverige, i tillegg til røykerne, blir ikke bildet så veldig annerledes. Derimot vil jeg si at vi har en klar interesse av å lære av svenskene når det gjelder strategien i det lokale og regionale arbeidet, for vi har drevet et for sentralistisk opplegg i Norge. Det gjøres nå forsøk i flere fylker hvor fylkeslegene går inn i samarbeid med kommunene for et mer lokalt forankret arbeid mot tobakk, og det har jeg tro på at vi skal fortsette. Vi bør lære av de svenske erfaringene på dette området.

Når det gjelder den konkrete saken som representanten Nesvik tok opp, kjenner jeg ikke til den, men jeg vil forutsette at tilsynsmyndighetene, med fylkeslegen i spissen, følger opp det tilsynsarbeidet som der er satt i gang.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 1. (Votering, sjå side 3385)

S a k n r . 2

Innstilling fra sosialkomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene John I. Alvheim og Harald T. Nesvik om justering av normaltariffen som vil gjøre det mulig for praktiserende avtalespesialister å utføre dagkirurgiske

inngrep innenfor avtaleverket og dermed redusere/fjerne ventelistene

(Innst. S. nr. 179 (1998-99), jf. Dokument nr. 8:32 (1998-99))

Ola D. Gløtvold (Sp) (ordfører for saken): La meg som saksordfører innledningsvis få si at jeg er glad for at vi her har en enstemmig konklusjon i komiteen. Riktignok har forslagsstillerne, representert ved Fremskrittspartiet, sine egne merknader, og jeg regner med at de kommer tilbake til dem i løpet av denne debatten.

Som bakgrunn for forslaget viser forslagsstillerne til at etter innføring av ny avtaleordning for praktiserende legespesialister har en rekke prioriterte operasjoner blitt sterkt redusert hos praktiserende spesialister som har inngått driftsavtale med fylkeskommunen. Det har sin årsak i at avtalespesialistene ifølge avtaleverket må benytte den fastsatte egenandel ved disse operasjonene i tillegg til normaltarifftakstene, som kun dekker en mindre del av utgiftene til slike operasjoner. Det er et faktum at det som en utilsiktet følge av avtalepolitikken høsten 1998 oppstod en situasjon der enkelte leger som da var uten driftsavtale, og delvis drev kirurgisk virksomhet, ved å ta imot tilbud om fylkeskommunal driftsavtale ikke lenger har økonomisk grunnlag for å utføre visse typer operasjoner. Leger med kommunal eller fylkeskommunal driftsavtale har ikke anledning til å gå utover fastsatte takster. Disse takstene refunderes via Rikstrygdeverket og fastsettes gjennom forskrift av departementet.

Helseministeren har i brev av 17. mars i år uttrykt at det er ønskelig å opprettholde, og gjerne øke, operasjonskapasiteten hos privatpraktiserende spesialister som et supplement til den dagkirurgiske virksomheten som foregår ved sykehusene. En samlet komite mener at grunnlaget for å opprettholde og øke operasjonskapasiteten hos praktiserende spesialister vil være å justere takstene til et regningssvarende nivå. Vi er kjent med at det har vært sonderinger mellom partene i avtaleverket om mulighet for å gjennomføre en foreløpig justering av enkelte høyt prioriterte takster allerede i forbindelse med egenandelsjusteringen i januar i år, men partene ble i stedet enige om å komme tilbake til spørsmålet i full bredde ved vårens takstoppgjør på grunnlag av en konkret vurdering av hver enkelt takst. En arbeidsgruppe mellom Rikstrygdeverket og Lægeforeningen foretar nå en gjennomgang av kostnadsforhold for de aktuelle operasjoner.

En enstemmig komite viser til stortingsvedtaket om å øke operasjonskapasiteten ved å utnytte sykehusenes utstyr og lokaler bedre. Vi ser positivt på helseministerens oppfølging av dette, bl.a. gjennom rundskriv til landets fylkeskommuner og sykehus der det foreslås at avtalespesialister gis deltidsarbeid i sykehusregi eller at lokaler og utstyr leies ut til praktiserende spesialister. En enstemmig komite er på bakgrunn av dette enig i at det på grunnlag av enigheten mellom partene og det pågående arbeidet med å framskaffe et faktagrunnlag for forhandlingene, ikke anbefales nå at staten skal gripe inn i prosessen ved ensidig å gjennomføre en justering av de enkelte takster. Isteden ønsker komiteen å legge denne sa-

ken og dette forslaget ved protokollen i påvente av at en får en avklaring på dette gjennom det avtaleverket som det nå forhandles om.

Asmund Kristoffersen (A): Arbeiderpartiet mener at vi må utnytte helsepersonellet slik at flest mulig pasienter får behandling innenfor en tidsramme som er medisinsk forsvarlig. Derfor har vi ikke noe imot at privatpraktiserende spesialister med avtale med fylkeskommunene får utføre f.eks. operasjoner innenfor de rammene som avtalen gir.

Den nye avtalepolitikken som ble satt i verk 1. juli 1998, betød at bl.a. privatpraktiserende legespesialister som skulle arbeide for det offentlige penger, måtte ha avtale med fylkeskommunene. På denne måten ble legen sikret offentlig driftstilskudd og kunne få noe av sin godtgjørelse fra folketrygden, og det offentlige fikk styring med samfunnets helsemidler.

Dette har ført til at det allerede i 1998 ble inngått 270 slike driftsavtaler med legespesialister utenom psykiatere, noe som bl.a. betyr at langt flere pasienter får behandling med mye lavere egenandel enn tidligere.

En utilsiktet virkning av denne nye avtalepolitikken synes å være at privatpraktiserende ikke kan utføre operasjoner og annen medisinsk behandling til regningssvarende pris innenfor den honorartariffen som gjelder.

Fastsetting av slike honorartakster skjer i forhandlinger mellom Den norske lægeforening, Kommunenes Sentralforbund og staten, og slik må det være. Jeg er meget overrasket over at ikke honorarene for privatpraktiserende spesialister med fylkeskommunal driftsavtale i forhandlingene våren 1998 ble tilpasset behovene og virkeligheten. Det kan ikke være Stortingets oppgave å gå inn i regulering av enkelttakster for legearbeid. Jeg ser det derfor som en selvfølge at disse takstreguleringene finner sted i en avtale mellom de forannevnte parter.

Selv om dette forholdet bør ordnes rimelig raskt av hensyn til pasientene, regner jeg med at det er hensiktsmessig å følge de ordinære forhandlingsprosedyrene.

John I. Alvheim (Frp): Det er positivt at det nå er etablert et betydelig antall avtalehjemler mellom fylkeskommunene og private spesialister, selv om Fremskrittspartiet gjerne skulle sett at enda flere avtalehjemler ble etablert. Et betydelig antall legespesialister står nemlig fortsatt uten fylkeskommunal avtale, samtidig som det offentlige helsevesen har betydelige helsekøer og mangel på helsepersonell. En god del av de avtalehjemler som er etablert, gjelder spesialister i ulike former for kirurgi, det være seg generell kirurgi, ortopedi, øre-, nese- og hals sykdommer og øyesykdommer. Det var jo så langt jeg kunne forstå, en forutsetning for å etablere avtalehjemler at man skulle utnytte den operative kapasiteten hos disse private spesialistene på en bedre måte enn tidligere, og at pasientene, for å få hjelp hos disse spesialistene med avtale, skulle slippe med vanlig egenbetaling.

Det er ikke mindre enn et paradoks at en nå registrerer at den operative virksomheten og kapasiteten hos disse private avtalespesialistene ikke kan utnyttes, fordi takste-

ne for ulike operasjoner i privat praksis er så lave at det ikke er regningssvarende å foreta kirurgiske inngrep – ja, det er sågar et direkte tap hvis slike inngrep blir foretatt ved spesialistenes egne kontorer.

Denne situasjonen var grunnen til at Fremskrittspartiet fremmet det foreliggende Dokument nr. 8-forslaget. En enstemmig komite uttaler i foreliggende innstilling at den «mener at grunnlaget for å opprettholde og øke operasjonskapasiteten hos praktiserende spesialister vil være å justere takstene til et regningssvarende nivå».

Så langt er dette ikke gjort.

Jeg er klar over at det føres forhandlinger mellom partene, dvs. staten og Den norske lægeforening, men så langt har ikke opplysninger om disse forhandlingene ført frem til at takstene er foreslått forhøyet.

Jeg finner det uforståelig at man skal ha to ulike takstsystemer, ett for offentlige poliklinikker og ett med lavere takster for private operative inngrep. Dette er diskriminering av en yrkesgruppe, som Fremskrittspartiet er helt uenig i.

Forslaget fra helseministeren til komiteen om at de private spesialistene kan bruke sykehusenes utstyr og lokaler til sin operative virksomhet, er etter mitt skjønn mer eller mindre meningsløst og praktisk ugjennomførbart. De aller fleste avtalespesialister som gjør kirurgiske inngrep, har både utstyr og lokaliteter til dette i sine respektive kontorer og også helsepersonell for assistanse til ulike operasjoner. Spesielt gjelder dette øre-, nese-, halsoperasjoner og øyeoperasjoner.

Jeg finner det derfor meningsløst at spesialistene skal forflytte seg til et offentlig sykehus for å utføre disse inngrepene. Det er tidsspille og misbruk av ressurser da lokaliteter og utstyr altså has ved disse kontorene.

Det kunne være fristende å spørre helseministeren direkte her og nå hva grunnen er til denne diskrimineringen av private spesialister i forhold til de legespesialister som betjener de offentlige poliklinikkene.

Jeg trodde ærlig talt at det også var helseministerens ønske og mål at flest mulig pasienter skulle kunne bli behandlet, og at man i de private spesialisthjemlene så en ressurs som bedre skulle utnyttes for å redusere helsekøene på flere fagfelt. Ventelistene for kataraktoperasjoner har økt fra 5 000 i 1987 til hele 16 800 pasienter i 1998. Det burde således være et sterkt behov for å øke antall kataraktoperasjoner og at det blir lagt til rette for dette, slik at disse operasjonene kunne utføres ved de private øyelegespesialistenes kontor. Jeg kan også i denne sammenheng bemerke at effektiviteten i forhold til antall operasjoner pr. årsverk generelt er langt større ved de private klinikkene og de private legekontorene enn ved de offentlige poliklinikkene. Det er altså god ressursutnyttelse ved de private spesialistenes kontortjeneste.

Det totale kronebeløp som det her snakkes om, og som burde skytes inn som friske penger fra departementets side når det ikke kan løses på annen måte, dreier seg tross alt bare om et sted mellom 12 mill. og 15 mill. kr, og det skulle således ikke være det store problemet å få dekket inn dette beløpet, eksempelvis ved behandling av revidert nasjonalbudsjett.

Jeg tror nok jeg tør si at det er viljen det står på, og beklageligvis synes jeg å registrere i ulike sammenhenger at det også fra denne regjeringens side er en viss negativ innstilling til private helsetilbud generelt. Etter mitt skjønn burde det være like normaltakster for kirurgiske inngrep, enten disse inngrepene blir utført ved private kontorer eller ved offentlige poliklinikker.

Jeg håper at de pågående forhandlinger mellom Lægeforeningen, departementet og Rikstrygdeverket vil føre frem, slik at man kan bringe takstene opp på et forsvarlig nivå, og slik at de private spesialistene først og fremst kan behandle flere pasienter, men også skal kunne vedlikeholde sin faglige teknikk når det gjelder operative inngrep.

Statsråd Dagfinn Høybråten: Jeg har ikke så mye å føye til debatten og til det brevet jeg har skrevet til sosialkomiteen, av 17. mars 1999, som det er vist til i innstillingen.

Det problemet som er bakgrunnen for forslaget, oppstod i forbindelse med den nye avtalepolitikken for privatpraktiserende helsepersonell. I denne forbindelse har en lang rekke legespesialister som tidligere hadde avtaleløs praksis, fått driftsavtale med fylkeskommunene. Driftsavtaleomfanget for legespesialister ble gjennom reformen om lag fordoblet. Enkelte av disse legene hadde i tillegg til kontorpraksisen drevet kirurgisk virksomhet som normalt utføres i sykehus. Fordi virksomheten krever egne operasjonslokaler, dyrt utstyr og medvirkning av annet helsepersonell, er det ikke mange leger som har hatt slik praksis. Normaltariffens takster har heller ikke gitt tilstrekkelig kostnadsdekning, men virksomheten har tidligere kunnet bli finansiert med høy egenbetaling fra pasientene. I driftsavtalepraksis foreligger ikke denne muligheten, og videreføring av virksomheten har derfor vært problematisk det siste året. I en viss utstrekning har det likevel skjedd ved at fylkeskommuner har kjøpt operasjoner hos disse legene.

Partene ved takstforhandlingene har ved årets takstoppgjør på denne bakgrunn en felles innstilling om å søke å komme til enighet om en justering av takstene for enkelte høyt prioriterte operasjoner. Målsettingen er at takstene i normaltariffen skal komme opp på et nivå som gjør det regningsssvarende å gjennomføre disse operasjonene også i driftsavtalepraksis. Dette vil være et viktig supplement til den dagkirurgiske virksomheten som foregår ved sykehusene, og siktemålet er å bidra til å redusere ventelistene og utnytte kapasiteten.

Et sentralt formål med den nye avtalepolitikken var nettopp å legge til rette for at de tidligere privatpraktiserende spesialistene, ved at de fikk fylkeskommunal driftsavtale, mer direkte kunne innrette arbeidet mot de områdene som var særlig prioritert av fylkeskommunene. Det er viktig at takstsystemer ikke motvirker at dette kan oppnås.

Takstforhandlingene pågår i disse dager med sikte på inngåelse av ny avtale om driftstilskudd og takster med virkning fra 1. juli 1999. Jeg har derfor ikke mulighet til å gi noen tilbakemelding om resultatet av forhandlingene, men jeg har godt håp om at vi skal komme i mål.

La meg avslutningsvis si at fra min side er ikke dette et spørsmål om manglende vilje – tvert imot. Det er et spørsmål om respekt for de spilleregler vi har i forhold til de parter som er involvert i forhandlinger om takster. Det tilsier at takstjusteringer tas i forbindelse med forhandlinger partene imellom, og det er det vi nå har lagt opp til.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 3385)

S a k n r . 3

Innstilling fra samferdselskomiteen om endring av bevilgninger m.v. for 1999 på Samferdselsdepartementets område

(Innst. S. nr. 180 (1998-99), jf. St.prp. nr. 45 (1998-99))

Presidenten: Etter ønske frå samferdselskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir avgrensa til 1 time og 15 minutt, og at taletida blir fordelt slik på gruppene:

Arbeidarpartiet 25 minutt, Framstegspartiet 10 minutt, Kristeleg Folkeparti 10 minutt, Høgre 10 minutt, Senterpartiet 5 minutt, Sosialistisk Venstreparti 5 minutt, Venstre 5 minutt, Tverrpolitisk Folkevalde 5 minutt.

Vidare vil presidenten gjere framlegg om at det ikkje blir gitt høve til replikkar etter dei enkelte innlegga, og at dei som måtte teikne seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Dette blir sett som vedteke.

Oddvard Nilsen (H) (komiteens leder og ordfører for saken): St.prp. nr. 45 og Innst. S. nr. 180 i samme sak omfatter en lang rekke saker innen ulike programkategorier i samferdselskomiteens budsjettområde. De fleste sakene har komiteen oppfattet som helte kurante, og har av den grunn få eller ingen kommentarer til dem.

Det er innen programområdet 21.3 Vegformål det er en viss uenighet. Den første gjelder søknaden fra Bergen kommune om doubling av satsene i bompengeringen i Bergen og en forlengelse av innkrevningstiden med ett år. Det er Høyre og Fremskrittspartiet som utgjør mindretallet, og som har signalisert at de ønsker å stemme mot punktene 1 og 2 under II i forslag til vedtak, forslaget om henholdsvis økning i satsene og forlengelse av avtalen. Høyre og Fremskrittspartiet har ulike begrunnelser for å stemme imot, og jeg regner med at representanter for Fremskrittspartiet selv vil redegjøre for sitt syn i saken. Jeg skal her konsentrere meg om Høyres syn.

Høyre har hele tiden oppfattet det slik at bompengeavtalen i Bergen innebar et såkalt krone for krone-prinsipp – 1 kr fra forbrukerne skulle svares med 1 kr fra staten. Høyre har oppfattet det slik at denne forståelsen også har ligget til grunn for de ulike flertall i Bergen knyttet til denne saken. Høyre er og har vært prinsipielt skeptisk til å forlenge bompengeavtaler utover de fastsatte tidspunkt fordi en slik utvidelse er et brudd på avtalen mellom det politiske system og forbrukerne som ethvert bompengeprojekt representerer. Det er selvsagt uheldig at det politiske system bryter slike avtaler, og det svekker over tid

tilliten til selve bompengesystemet som en mulig finansieringskilde for veibygging i Norge. Når Høyre likevel var villig til å gå inn for avtalen, både takstøkningen og forlengelsen, var det begrunnet i den brede støtten saken hadde bl.a. i næringslivet i Bergen. Men en forutsetning for Høyre var, i overensstemmelse med hva vi har oppfattet har vært forutsetningene både i det politiske system i Bergen og i næringslivet, en avtale som førte videre prinsippet om krone for krone, i tillegg til at de 45 millionene som var utlånt av bompengefondet til Vestre innfartsåre, ble tilbakeført til bompengefondet.

Flertallet vil det ikke slik. De ønsker ikke å etterleve krone for krone-avtalen, fordi flertallet tolker denne avtalen annerledes enn Høyre. Høyre konstaterer at flertallet generøst gir Bergen lov til å doble bompengesatsene, men ikke vil videreføre avtalen om krone for krone-prinsippet. Da oppfatter ikke Høyre dette som en forlengelse, men som en helt ny avtale. Det er begrunnelsen for at Høyre vil stemme imot punktene 1 og 2 i avtalen, og jeg ber om at voteringen blir lagt opp slik at dette gjøres mulig for Høyre. Så får det bli det politiske system i Bergen sin oppgave å se hvorvidt denne avtalen, som Stortinget sannsynligvis vedtar i dag, er tilfredsstillende og i samsvar med de vedtak som er gjort i Bergen. Det gjenstår å se.

Den andre uenigheten er knyttet til saken rundt forskuttering av Trekantsambandet. Her mener Høyre at selskapet bør gis full kompensasjon for rentebelastning ved forskuttering. Flertallet mener ikke det. Høyre og Fremskrittspartiet mener at staten burde gjøre dette. Høyre er innstilt på å komme tilbake til dette under behandlingen av budsjettet for år 2000 med sikte på å tilføre selskapet kompensasjon – den kompensasjonen som Høyre mener er riktig.

I tilknytning til denne saken har jeg et spørsmål til statsråden. Dette er en sak som dreier seg om et forskutteringsbeløp. I tillegg dreier den seg om en kompensasjon for rentebelastninger. I innstillingen er det nevnt konkrete summer, 118 mill. kr i forskuttering og også en rentekompensasjon som er ganske konkret. Er det slik å oppfatte at vi her i dag vedtar disse beløpene, og at eventuelle endringer av beløpene oppover i størrelse må tilbake til Stortinget? Det er veldig viktig for Høyre å få avklart dette i dag.

Ola Røtvei (A): Etter saksordførers redegjørelse skal jeg kun knytte noen kommentarer til den samleproposisjonen som vi behandler i dag. Og den første konkrete saken jeg vil gå inn på, er bompengeordningen i Bergen.

I forbindelse med forseringen av utbygging av riksveinettet i Bergen, vedtok Stortinget i 1985 at Bergen kommune kunne sette opp en bomring rundt Bergen sentrum for å delfinansiere utbyggingen av et tjenlig veinett i Bergen. Dette veinettet omfatter videre utbygging av nordre og søndre innfartsåre til Bergen og utbygging av en ny vestre innfartsåre. I tillegg er det i bompengeavtalen forutsatt bruk av midler til trafiksikkerhetstiltak, bygging av gang- og sykkelveier og opprusting av areal i sentrum, som blir frigjort for trafikk når innfartsårene er ferdig utbygd.

Bompenggeavtalen innebærer et årlig bompengetilskudd på 50 mill. kr til utbygging av et tjenlig veinett i Bergen. Avtalen forutsetter at staten bevilger et tilsvarende årlig beløp som tillegg til ordinære riksveibevilgninger i Hordaland. Hvis en da ser på oppfølgingen i veiplanen, lå det til grunn i bompenggeavtalen at det skulle inn 600 mill. kr i bompenger, 600 mill. kr i ekstra statlige midler og 1 330 mill. kr i ordinære statlige midler. Hvis en ser på den faktiske oppfølgingen i 1997-kroner, er det tatt inn 600 mill. kr i bompenger. Det ekstra statlige tilskuddet matcher de 600 millionene krone for krone. I tillegg er det bevilget ordinære riksveimidler i størrelsesordenen 1 380 mill. kr og 480 mill. kr i forskutteringer. Det betyr at de ordinære statlige midlene er økt med 50 mill. kr i forhold til den opprinnelige bompenggeavtalen.

Faktum er at selv om bompenggeakstene ikke er endret siden bompenggeordningen ble innført i 1986, har ordningen hvert år gått med overskudd. Det har hele tiden, jf. bompenggeavtalen, vært forutsatt at overskuddet av bompenggeordningen skulle brukes til opprusting i Bergen sentrum. Dette ble understreket i veiplanen for 1998-2007 – noe Stortinget sluttet seg til. Og jeg føler at det heller ikke har vært tvil om hvordan disse midlene skulle disponeres. Min oppfatning er at staten har fulgt opp sin del av avtalen gjennom de ekstraordinære tilskuddene på 50 mill. kr årlig. Det er, som saksordføreren var inne på, nettopp denne tolkningen rundt krone for krone-prinsippet, som er stridens kjerne i innstillingen.

I forbindelse med økningen av takstene fra 1. november 1999 og forlengelsen av bompenggeperioden med ett år vil dette gi økte inntekter til bompenggeselskapet i årene 1999, 2000 og 2001. For 1999 og 2000 vil dette samlet kunne gi bompenggeinntekter på ca. 170 mill. kr. Det statlige ekstratilskuddet for disse to årene blir da på ca. 160 mill. kr, dvs. at her matcher man bortimot krone for krone-prinsippet. For 2001 vil derimot bompenggeinntektene utgjøre 120 mill. kr. Ifølge den nye avtalen vil statens andel da være på 72 mill. kr, dvs. at differansen er på 48 mill. kr i forhold til krone for krone-prinsippet. Det er bl.a. her uenigheten kommer inn. Min oppfatning er at det er snakk om en «ny avtale» som er inngått for 2001. Dermed ligger det an til at man kan fravike krone for krone-prinsippet, og jeg viser bare til det jeg har sagt tidligere i forhold til at i perioden fram til 1997 var det også bevilget 50 mill. kr utover de ordinære midlene. Isolert sett får også Bergen tilbake de 45 mill. kr som er brukt på denne forseringen, i år 2000, selv om det selvsagt går på bekostning av Hordalands ordinære rammer.

I forbindelse med at det er oppstått uenighet i denne saken, vil jeg understreke at for framtiden – og det er nettopp det flertallet understreker – må det i aktuelle bompenggeavtaler for bompenggesaker gå klart fram hvilke bevilgningsmessige forpliktelser staten har når de årlige bompenggeinntektene endres i forhold til de forutsetningene som lå til grunn da Stortinget godkjente intensjonene i avtalene.

Så noen kommentarer knyttet til forseringen og forskutteringen av Trekantsambandet. Som saksordfører var inne på, er det et flertall, bestående av Arbeiderpartiet,

Fremskrittspartiet og Høyre, som er positiv til denne forskutteringen. Samtidig understreker dette flertallet viktigheten av at staten etterlever inngåtte avtaler og tilbakefører forskutterte midler. Etableres det usikkerhet her, har det selvsagt betydning for de vurderingene finansinstitusjonene skal gjøre for bompengeprojekt når det er spørsmål om lånefinansiering.

Dersom vi tar denne konkrete saken, står vi framfor en situasjon i budsjettet for 2000, 2001 og delvis i 2002 med behov for betydelige statlige midler. Jeg har tatt meg den frihet og summert hvordan kostnadene ligger an for Trekantsambandet. For stamveandelen utgjør det 1 230 mill. kr, arm til Bømlo er på 565 mill. kr – altså en totalsum, som også er omtalt i proposisjonen, på 1 795 mill. kr. Det betyr at når det gjelder stamveandelen, må staten i år 2000 inn med 210 mill. kr, og når det gjelder arm til Bømlo, som er et riksveiprojekt, må staten inn med 75 mill. kr – sum 285 mill. kr. I 2001 skal staten inn med 180 mill. kr i stamveandelen og 100 mill. kr i riksveandelen – til sammen en tilsvarende like stor sum på 280 mill. kr. Restsummen i 2002 er da ca. 35 mill. kr til sammen på de to prosjektene.

Det store spørsmålet som jeg vil stille statsråden, blir: Er Regjeringen budd på å gå inn med disse statlige forpliktelsene som det er forutsatt i bompengavtalen, midler som det nå er behov for dersom man skal holde framdriften for prosjektet? Eller er det slik at Regjeringen vurderer å foreta en ny gjennomgang av den bompengavtalen som er inngått for Trekantsambandet?

Thore Aksel Nistad (Frp): Det er ikke mer enn et par uker siden vi vedtok å skattlegge bilistene på Nord-Jæren med ytterligere en ny innkrevingsentral i statlig regi, og i dag vedtar man en ytterligere skjerping av bompengennektingen i Bergen. Ja, det er faktisk ikke bare en skjerping, men det er en dobling av de takster som er i dag. Det vil si at bilistene i Bergen får en økt skatte- og avgiftsbyrde på hele 70 mill. kr. Hadde man lagt disse 70 mill. kr ut på skatteseddelen, hadde det vel blitt bråk, men når det gjelder å ta bilistene, er nok alt mulig. Her har man akkurat som på Nord-Jæren og en hel rekke andre steder sperret av hele området, lukket det helt hermetisk så ingen slipper unna å betale.

I dag betaler faktisk bilistene i skatter og avgifter hele 38 milliarder kr, mens kun 9,6 milliarder kr brukes av staten til drift, vedlikehold og investeringer på vei. Kun 9,6 milliarder kr av 38 milliarder kr av bilistenes penger går altså tilbake til vei.

Det finnes ingen grenser for oppfinnsomhet fra statens side når det gjelder å innkreve fra bilistene. Det nye nå er bompenger, og antall bomveier er stadig stigende. Antallet er nå blitt faretruende høyt, og det legger et stort beslag på de frie midlene som bevilges til investeringer i nye veier. Hvis det fortsetter slik, er det ingen frie midler igjen, verken hos oss eller hos bilistene.

For å klargjøre lite grann her så er ikke vi i Fremskrittspartiet totalt imot bompengennekting. Det kan ofte høres slik ut når en del representanter i andre partier uttaler seg om Fremskrittspartiets politikk. Det er mange

som forstår seg bedre på Fremskrittspartiets politikk enn det vi selv gjør. Vi i Fremskrittspartiet kan gå inn for bompengennekting, men da bør det være en gratis, alternativ omkjøringsvei. Vi kan også gå inn for bompengennekting når en bru erstatter en ferje. Da er det i orden med bompengennekting, men den innkrevningen skal være i etterkant og ikke i forkant. Tilfellet som vi behandler i dag, gjelder en dobling av takst i en total bomring rundt Bergen. Det er noe som Fremskrittspartiet har gått imot både lokalt og her sentralt.

Den innstillingen som vi behandler nå, dreier seg om en hele rekke saker, og jeg vil til slutt bare få bemerke at vi i Fremskrittspartiet er meget fornøyd med at Jernbaneverkets nett blir leid ut, slik at Telenors nett får konkurranse. De gamle monopoler brytes endelig opp, og det er noe som vi i Fremskrittspartiet har kjempet for i 25 år.

Jan Sahl (KrF): St.prp. nr. 45 omtaler i all hovedsak framdrift og gjennomføring av saker som følger av tidligere vedtak, og komiteen har i de fleste sakene ingen merknader. Jeg vil derfor nøye meg med å kommentere noen få enkeltsaker, og starter med to som har skapt debatt. Det gjelder bompengene i Bergen og framskynding av Trekantsambandet.

Når det gjelder bompengene i Bergen, var den den første i sitt slag i Norge og omfatter utbygging av veinettet i Bergen sentrum. Bompengennektinga skulle gi et tilskudd på ca. 50 mill. kr årlig, og staten skulle gi et like stort ekstraordinært tilskudd på 50 mill. kr pr. år. Fram til 1998 har staten i tillegg bidratt med 1 587 mill. 1999-kr i ordinære bevilgninger. Totalt utgjør bompengene ca. 24 pst. av samlede investeringer fram til og med 1998. Det er derfor god grunn til å understreke at Bergen har en bompengeneftale med en svært høy statlig finansiering.

Lokale myndigheter ønsker nå å fordoble takstene fra 1. november 1999 og forlenge bompengeperioden med et år. Staten vil følge opp sine bidrag for 1999 og 2000, og i 2001 skal staten bidra med 72 mill. kr.

Kristelig Folkeparti har merket seg at det har vært uenighet om størrelsen på de ekstraordinære statlige bevilgningene. Bergen kommune har derfor avsatt midler på fond utover det staten til nå har gitt i ekstraordinære midler. Fondet utgjør i dag 65 mill. kr. Kristelig Folkeparti mener staten har oppfylt sine forpliktelser i henhold til St.prp. nr.118 for 1984-85, og mener derfor at hele fondet og avkastningen av det skal brukes til å bygge ut veinettet i Bergen, som forutsatt i bompengeneftalen.

Kristelig Folkeparti har også merket seg at 45 mill. kr i ikke disponerte midler fra bompengeselskapet, etter ønske fra Statens vegvesen i Hordaland, er benyttet til Rv 555 Nygårdstangen-Gyldenpris. Kristelig Folkeparti forutsetter derfor at et tilsvarende beløp overføres fra Hordaland fylkes ordinære riksveimidler i år 2000 og disponeres til prioriterte tiltak innenfor bompengeneftalen.

Så konstaterer jeg med forundring at Høyre og Fremskrittspartiet vil stemme imot utvidelsen av bompengeneftalingen i Bergen. Høyre holder på krone for kroneprinsippet i ekstraordinære midler fra staten, på tross av den lave bompengeneftalingen på 24 pst. i Bergen. Jeg bare

(Sahl)

minner om at bompengavtalen i Oslo er på 55 pst. og i Trondheim på 60 pst. bompengefinansiering. I rettferdighetens navn kan ikke Kristelig Folkeparti være med på å dele ut slike ekstraordinære gavepakker.

Fremskrittspartiet er imot bompenger, og skriver i tillegg i merknaden sin at de er imot å sperre av hele områder uten at bilistene har et gratis valgfritt alternativ. Jeg har stor tro på ansvar kombinert med frie valgmuligheter, men med en slik ordning tror jeg at selv medlemmer av Fremskrittspartiet ville valgt gratiskorridoren framfor bomveien, med det trafikkaos det ville medført.

Så over til Trekantsambandet og det gledelige at staten og bompengeselskapet har forhandlet fram en avtale om forsert åpning, som vil kunne gi innsparinger. Forseringa vil innebære at Stordabrua kan åpne i desember år 2000 og Bømlabrua tidlig i 2001 i stedet for i juli samme år. Staten vil isolert sett kunne spare 24 mill. kr ved forseringa, men har sagt seg villig til å dekke 8 mill. kr av ekstraavgiften. Bompengeselskapet dekker resten. Staten vil dermed kunne spare 16 mill. kr på prosjektet.

Også her ønsker Fremskrittspartiet og Høyre å bruke mer av statens penger på tross av at det allerede er inngått en frivillig avtale om fordeling mellom staten og bompengeselskapet. At dette vil få konsekvenser for andre prosjekt som venter på finansiering, sier de samme partier selvfølgelig ingenting om.

Til slutt vil jeg bare kort omtale to andre saker i St.prp. nr. 45. Regjeringa varsler at den vil komme tilbake med oppdaterte kostnader og et realistisk gjennomføringstidspunkt for veipakke Drammen i statsbudsjettet for år 2000. Videre vil departementet legge opp til at det blir gjennomført ei tilleggsutgreiing for en til to varianter av tunnel gjennom Gamlebyen, og legger dette fram for Stortinget senhøstes 1999. Det gjennomførte utredningsarbeidet viser at alle alternativer er svært komplekse og kostnadskrevende, med et investeringsbehov som varierer mellom 3,3 milliarder kr og 5,2 milliarder kr.

Kristelig Folkeparti har forventninger til at det fortsatte utredningsarbeid skal bringe kostnadene ned på et mer realistisk og gjennomførbart nivå.

Inge Myrvoll (SV): Dette er en samleproposisjon, og da blir det mye blanda drops av saker på litt forskjellige områder. Jeg skal kommentere noen av dem.

Jeg vil først begynne med bompengeringen i Bergen, som de fleste har brukt tida si på. Bergen var jo først ute med bompengering. Ut fra det er det blitt mye veg, veg og veg. Det som er positivt, er at når man nå forlenger den og øker taksten, skal man med inntekter fra bilister i 2001 bruke en tredel til Ytrebygdsvegen og to tredeler til miljøtiltak, gang- og sykkelvegutbedring, trafikksikring, tiltak for kollektivtrafikk og ressurser til planlegging – med andre ord en litt annen profil enn det har vært tidligere. Det vil jeg se på som en meget positiv vinkling på framtidens bompengering i Bergen. Jeg forutsetter at dette er noe som kommer til å gjelde også utover 2001, sjøl om det er det vi behandler nå i dag.

Det er ett prosjekt som er integrert i dette, som jeg har lyst til å komme med noen kritiske merknader til, for her ligger det inne noen penger i år 2000, og det er prosjektet Midttun-Hop. Jeg har vært veldig skeptisk til det, og hadde en privat befaring i Bergen for en kort tid sia. Etter å ha ruslet noen timer der og blitt orientert om det, må jeg si at min skepsis har blitt mye sterkere. Jeg ser for det første at det kan medføre en rekke kostnader som ikke ligger inne i prosjektet, fordi at dette fører stor trafikk ned til sjølinja, og jeg ser for meg at kravet om firefelts veg vil komme sterkt. Den vil også ligge i konflikt med en mulig framtidig bybanetrasé. Jeg syns det er uheldig at man starter dette prosjektet ut fra såpass uklare forutsetninger for framtida. Den andre biten ligger på miljø-sia, altså at det burde vært miljømessig kvalitetssikret. Da jeg stod der på Kloppedalsmyra, så jeg den innelukede dalen som lå nær sagt som et søkk i terrenget. Der kommer det ikke til å bli bra å bo, ettersom Midttun – Hop er bygd med åpen løsning. Jeg så en rekke andre sider ved Midttun – Hop som gjorde at dette prosjektet burde vært kvalitetssikret, gått igjennom og miljørevurdert. Derfor legger SV fram forslag om det i dag, som jeg da fremmer med én gang.

Så er det Trekantsambandet. Det er jo et prosjekt som vi ikke ønsker skal bli bygd. Men når det først er i gang – og vel i gang og langt kommet – ser vi ikke noen grunn til at det ikke forseres, men jeg vil si at man hele tiden bør være obs på hva som skjer i det prosjektet når det gjelder miljøsidene, at man ikke, fordi det blir mye dyre-re enn beregnet, foretar innsparinger som går ut over miljøet.

Så et par andre ting. Nå gir Stortinget fullmakter til Statens vegvesen som er meget vide. Det betyr at Statens vegvesen kan få fullmakter opptil 650 mill. kr utover gitte løyvinger hvor de kan lage bindinger i framtida. Det betyr at det er mye penger som blir unntatt politisk behandling, og jeg ser på det som særdeles uheldig at vi får så store bindinger. Jeg vet jo at Stortinget har vært opptatt av bindinger i andre sammenhenger her før, ved at prosjekter blir startet uten at de blir sett i en helhetlig sammenheng. Men her er det mange – ikke særlig store, men små – prosjekter som blir startet opp, og bindinger som vi må dra med framover. Jeg er litt overrasket over at det ikke er en mer kritisk holdning til det fra flertallet i Stortinget.

Så til et område hvor vi også er uenige med komite-flertallet, og det gjelder utleie av Jernbaneverkets fiberop-tiske telenett. Grunnen til det er at vi har inne et forslag som ennå ikke er behandlet, om utskilling av Telenors nett og etablering av et selskap til forvaltning av statlige telenett, deriblant Jernbaneverkets fibernett. Vi syns det ville være galt å legge føringer på Jernbaneverkets nett før dette med å etablere et statlig nettselskap, hvor også Jernbaneverkets nett burde gått inn, er behandlet.

Det var mine kommentarer til diverse saker i en proposisjon som er nokså mangfoldig, men som stort sett dreier seg om mindre saker.

Presidenten: Representanten Myrvoll har teke opp det forslaget han refererte til.

Christopher Stensaker (Frp): St.prp. nr. 45 for 1998-99 om endring av bevilgninger m.v. for 1999 på Samferdselsdepartementets område er en samling av saker som burde ha blitt behandlet hver for seg. Dette gjelder særlig sakene om etablering av Havarikommisjonen for sivil luftfart, investering i Luftfartsverket, bompengereordningen i Bergen og E39/Rv 542 Trekantsambandets fremskynding.

Jeg er klar over at denne måten å gjøre det på har vært praksis i lang tid, men jeg er redd at dette kan føre til en mer overflatisk behandling av sakene enn om de hadde vært behandlet hver for seg.

I all saksbehandling er det viktig at de enkelte prosjekter som blir vedtatt, gjennomføres i tråd med de vedtak som er fattet, slik at både tid og pris stemmer med resultatet. Det har i den senere tid vært store overskridelser på mange prosjekter, noe som har ført til at den politiske styringen har blitt vanskeliggjort ved at tilleggsbevilgninger har blitt nødvendig etter at prosjekter har startet opp. Dette vitner om dårlig forarbeid og beregning og bør tas mer alvorlig for fremtiden. Hadde dette blitt gjennomført, ville nok mange prosjekter stått på venteliste i dag, f.eks. Romeriksporten.

Når det gjelder investeringer i Luftfartsverket, mener Fremskrittspartiet at de opprinnelige planer for Stavanger lufthavn, Sola, gjennomføres i henhold til St.prp. nr. 1 for 1998-99, og ikke utsettes til år 2001 ved at man bruker av disse pengene til andre flyplasser.

For Bergens vedkommende må det være slik at den opprinnelige bompengereordningen som ble satt i gang fra 1. januar 1986 og skulle vare til utløpet av år 2000, fortsatt skal gjelde, og at bommene fjernes når perioden er utløpt. Lokale styresmakter ønsker nå å øke takstene og forlenge avtaleperioden, for deretter å bruke pengene til andre prosjekter som opprinnelig ikke var med i avtalen. Dette ser Fremskrittspartiet på som en tilsnikelse og økt skattlegging av dem som er avhengig av å bruke bilen som fremkomstmiddel.

Dette med bompenger er det nå en tendens til at flere og flere kommuner benytter seg av, og det må stoppes, særlig sett på bakgrunn av den enorme forskjellen det er mellom hva staten tar inn på bil og bilbruk, og hva som kommer tilbake i form av bedre veier og trafikk sikkerhetstiltak. Derfor vil bompenger etter min mening være en moderne form for skattlegging.

Representanten Jan Sahl mener at Fremskrittspartiets syn om gratis omkjøringsmuligheter ved bomveier vil skape kaos, og at alle vil benytte gratisveien. Erfaring fra bomveien Trondheim – Stjørdal viser at dette ikke er tilfellet. Selv om det er mulighet for gratis å benytte den gamle veien, viser det seg at bilister likevel benytter den nye veien som har 90 km fartsgrense.

Vegdirektoratet får i denne proposisjonen fullmakt til å bruke 650 mill. kr utover gitte bevilgninger, og det gjør meg noe betenkt. Dette medfører bindinger i fremtidige budsjetterminer, selv om jeg er klar over at anleggsperioder kan gå over flere år. I 1999 går om lag 40 pst. av investeringsrammen på veisiden til prosjekter og tiltak som ikke er omtalt i St.prp. nr. 1 for 1998-99.

Så den siste saken: Å overføre Radiostøykontrollen fra Telenor AS til Post- og teletilsynet er en god løsning, da de oppgavene er av forvaltningsmessig karakter og ikke bør ligge under Telenor, som er en av flere kommersielle aktører i telemarkedet.

Statsråd Dag Jostein Fjærvoll: St.prp. nr. 45 og innstillingen fra komiteen omfatter en rekke saker, som flere talere allerede har nevnt. Jeg skal ikke komme inn på alle disse, men vil kort kommentere komiteens merknader til et par av sakene.

Først til bompengeringen i Bergen. Dette er den første bompengeringen som etter planen skal avvikles. Innkrevningen skulle egentlig opphøre ved utløpet av år 2000. Inntektene, sammen med statlige midler, skulle gå til utbygging av et tjenlig vegnett i Bergen. Fra lokalt hold har det i flere år blitt arbeidet for å øke takstene og forlenge bompengeperioden med ett år for å kunne gjennomføre flere av de prosjektene man ikke har funnet rom for innenfor gjeldende ordning.

Generelt kan vi si at Bergen har fått et klart bedre vegsystem som følge av bompengeringen. Det er imidlertid også klart at det gjenstår mange utbyggingsbehov på vegsiden. De foreslåtte tiltakene vil bedre situasjonen.

Den politiske prosessen i Bergen og mellom representanter fra Bergen og departementet rundt endringer i gjeldende avtale har vært omstendelig. I etterpåklokskapens lys vil jeg si at det neppe blir aktuelt for departementet å engasjere seg på denne måten i andre tilsvarende sammenhenger.

Flertallets merknad kan forstås slik at bompengeinntekter i 2001 ikke skal brukes til Midttun – Hop. Dette vil i så fall kunne innebære at det ikke blir noen forsering av prosjektet, slik bakgrunnen var for det lokalpolitiske flertallet for å øke takstene i 1999 og 2000. Dersom forståelsen av flertallets merknad er riktig, må vi komme tilbake til eventuelle konsekvenser av dette.

En annen sak som jeg vil knytte noen kommentarer til, er forslaget om å overføre Radiostøykontrollen til Post- og teletilsynet. Komiteen støtter forslaget om å overføre Radiostøykontrollen til Post- og teletilsynet. Komiteen bemerker at de oppgaver som tilligger Radiostøykontrollen, er av forvaltningsmessig karakter, og at denne type oppgave hører naturlig inn under forvaltningsorganet Post- og teletilsynet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre finner det kritikkverdigg at forvaltningsoppgaver utføres av Telenor som en av flere kommersielle aktører i telemarkedet. Jeg vil i den sammenheng peke på at Radiostøykontrollen undersøker årsaker til støy og forstyrrelser, men har selv ikke myndighet til å treffe forvaltningsvedtak. Når Radiostøykontrollen avdekker årsak til støy, blir i så godt som alle tilfeller forholdet utbedret av eier/bruker uten videre. Det er på denne bakgrunn riktigere å karakterisere det arbeid som Radiostøykontrollen i denne forbindelse utfører, som en offentlig service- og informasjonsoppgave.

Det er vanskelig å se at behandlingen av saker om radiostøy skulle reise habilitetsspørsmål selv om oppgaven

utføres av en enhet i Telenor. Plassering av virksomheten i Post- og teletilsynet er naturlig fordi det er nært faglig slektskap mellom denne typen oppgaver og de oppgaver som utføres av tilsynets enhet for frekvenskontroll.

Jeg kan vel også si at departementet heller ikke er kjent med at det noen gang har vært reist innsigelser, eller slike innsigelser som er nevnt, når det gjelder at jobben hittil har vært utført av en enhet i Telenor.

En hovedgrunn til at Radiostøykontrollen ikke er foreslått ført ut av Telenor på et tidligere tidspunkt, er for øvrig at enheten inntil ganske nylig, i 1996, også har hatt et vesentlig innslag av mer forretningsmessige oppgaver, bl.a. måleoppdrag for Post- og teletilsynet når det gjelder kabel-TV, og for NEMKO. Disse oppgavene utføres nå av disse organer selv.

Jeg skal i tillegg forsøke å svare kort på noen av kommentarene og merknadene som er kommet både fra saksordfører og andre talere hittil. La meg understreke at en forskuttering er en forskuttering enten den gjøres av kommuner, fylkeskommuner eller bompengeselskap, og skal betales tilbake eller refunderes. Men jeg har videre behov for å understreke at forutsetningen er at bompenger som er krevd inn etter veglovens bestemmelser, skal brukes til sitt formål. Det er derfor en forutsetning at bompenger som er krevd inn etter veglovens bestemmelser i bomringen i Bergen, skal brukes til utbygging av et tjenlig vegnett. Overskudd fra bompengeringen, i tilfelle det oppstår, skal brukes til å bygge ut tjenlig vegnett nett-opp i Bergen.

Presidenten: Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Oddvard Nilsen (H): Jeg hadde ikke trodd at dette skulle bli noen stor debatt, men det var i grunnen representanten Sahl som fikk meg til å ta ordet.

Jeg satt igjen med det inntrykk at han syntes Bergen hadde fått en fantastisk god behandling gjennom de siste årene når det gjelder bompengedelen. Det er godt mulig at representanten Sahl har den oppfatningen, men da gjelder det å friske opp historiekunnskapen. Det er nemlig slik at både Eidsvåg tunnelen og Puddefjordbroen i Bergen er hundre prosent bompengefinansiert av forbrukerne, fullt og helt – ikke fem øre fra staten. Vegnettet i Bergen var meget dårlig, staten hadde forsømt sin oppgave i årtier. Det var faktisk under Høyre-ledelse i Bergen at man fant ut at man var nødt til å gjøre noe, og laget den bompengeringen som vi behandler her i dag. Det var både det Bergen tidligere hadde betalt, knyttet til de to prosjektene her, og at staten hadde forsømt sin oppgave, som gjorde at Bergen fikk den avtalen. Så kan man diskutere hvorvidt Bergen fikk en god avtale eller ikke. Men man må heller ikke glemme at det kun er den indre bompengeringen som gjelder Bergen. Rundt Bergen er det altså ytterligere bompengeringer. Det er bompenger på Askøybroen – for 20 000 mennesker – det er bompenger på Salhusbroen, det er bompenger på Nordhordlandsbroen og Osterøybroen. Poenget er at det koster fryktelig mye penger å komme frem og tilbake. Man må ikke

komme her i denne sal og si at de som drar gjennom Bergen by, og de som bor omkring der, har en god avtale. Hver enkelt forbruker betaler her høyere bompenger enn i noen annen del av dette landet.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til sak nr. 3.

S a k n r . 4

Interpellasjon fra representanten Svein Ludvigsen til justisministeren:

«Prostitusjon er blitt et svært alvorlig problem i deler av Finnmark. Den organiserte prostitusjonen er i ferd med å ødelegge flere lokalsamfunn. Økt kriminalitet forsterker oppløsningstendensene. Folk i Tana og Alta ber om hjelp til å forhindre de store skadevirkningene de påføres av horekunder. Voksne menn og stadig yngre gutter kjøper sex av russiske kvinner. Dette representerer et uverdigg menneskesyn, og voksne menn fremstår som holdningsløse eksempler for ungdommen. Fortvilte innbyggere føler avmakt og skam over at denne trafikken får fortsette, og de føler seg som hjelpeløse tilskuere til et moralsk forfall. Dette er et nasjonalt samfunnsproblem.

Vil Regjeringen ta initiativ til en strategi mot denne prostitusjonen, både hva angår holdningsskapende arbeid så vel som hvordan kommunale, helse- og politimyndigheter sammen bedre kan møte problemene?»

Svein Ludvigsen (H): Før jeg begynner å bruke av taletiden min, vil jeg si – om jeg får lov – at vi er i den forunderlige situasjon at i hvert fall ikke riktig statsråd er til stede. Det går jeg ut fra har litt med omstendighetene å gjøre. Jeg går ut fra at statsråden lytter til det jeg sier, uten at han nødvendigvis er til stede. Regjeringen er i hvert fall til stede.

Tanas 3 000 innbyggere har de siste fem – seks årene sett at prostitusjon er i ferd med å ødelegge bygdene. Innbyggerne har protestert. De har bedt om hjelp og følt avmakt mot et stadig voksende moralsk forfall. Den økte, positive åpenheten overfor Russland har fått en negativ, lokal avlegger. Et sterkt engasjement i befolkningen har vist at folk flest ikke finner seg i at horettrafikk og kriminalitet skal få grise til bygder og barns oppvekstmiljø. Det handler om verdisyn, om verdighet og om kvinnesyn.

Det ser ut til at nasjonale myndigheter endelig trår til i kampen mot uvesenet. Det er på sin plass, for nå sprer prostitusjonen seg til stadig nye tettsteder og byer. Det som ser ut som organisert hallikvirksomhet, økonomisk griskhet og moralsk forkastelig utleievirksomhet, kan ikke fortsette. De bygdene som rammes, betaler en for høy pris. Lensmannen i Tana forteller om økt ulovlig innføring og omsetning av alkohol og tobakk. 300 flasker russisk brennevin ble nettopp beslaglagt. Narkotikaproblemet øker også. Og dette er i kjølvannet av prostitusjonen.

Jeg synes derfor det er positivt at vi nå, like før pinse, fikk rapporter om at Regjeringen endelig tar problemet på alvor. Dette handler om verdier. Det kan virke som om både Verdikommisjonen og Regjeringen altfor lenge har hatt døv ører, kanskje fordi støyen fra horettrafikken i

Tana, Alta og Kirkenes er blitt oppfattet som et lokalt fenomen, som løssalgssavisene kunne rapportere pikante og eksotiske nyheter fra. Slikt selger, må vite, men det stigmatiserer finnmarksbygdene på en urettferdig måte. Jeg så nettopp en statistikk som viser at hvis det forholdsmessig samme antall prostituerte som hver helg kommer til Tana, hadde vært overført til Oslo, ville det bety at 4 000 prostituerte hver eneste helg rykket inn i Oslo.

Jeg etterlyste i interpellasjonen, i etterkant av Høyres landsmøte en strategi for å komme russerprostitusjonen til livs. En slik strategi må inneholde flere elementer. Man må forhindre at russiske horer får krysse landegrensene, ulike myndigheter må samarbeide om å uroe trafikken, og det må settes i gang tiltak på det holdningskapede området. Det siste – og jeg understreker det – handler særlig om norske menn som kjøper sex. Det er egentlig de som skaper denne skampletten i Barentsregionen. Kjøp og salg av sex er i seg selv forkastelig, men når det foregår åpenlyst, midt i ei lita bygd, blir det utålelig. Derfor er det et nasjonalt problem, som krever nasjonal innsats.

Prostitusjon sies – om enn ganske feilaktig – å være verdens eldste yrke. Men for anstendige folk i Skippagurra handler det om at fremmede ødelegger bygda deres. Folk føler seg som hjelpeløse tilskuere, barn og ungdom observerer voksnes kyniske utbytting av medmennesker, forkastelige holdninger gjør seg gjeldende – uten blygsel – midt i bomiljøene. Sametinget har protestert mot det som foregår, og kommunestyrene i flere finnmarkskommuner sitter igjen med en følelse av avmakt.

Tana kommune og Nettverk i nord arrangerte i fjor sommer en konferanse om prostitusjon og vold mot kvinner. 100 deltakere fra landene i Barentsregionen slo i en henvendelse til Europarådet og til regjeringene på nordkalotten fast at prostitusjon, ut fra et etisk synspunkt, er helt uakseptabelt og i strid med det verdigrunnlag vårt samfunn bygger på. Det er jeg helt enig i. De etterlyste også en tiltaksplan for å motvirke og forebygge prostitusjonen i landet. I tillegg tok de til orde for å gjøre kjøp av seksuelle tjenester straffbart.

Jeg har imidlertid liten tro på at en kriminalisering av prostitusjonen er veien å gå. En kriminalisering ville ganske sikkert redusere omfanget av den åpne prostitusjonen, og i så måte forhindre noe av horetrafikken i småbygder i Finnmark. Men problemkomplekset er mer komplisert enn som så. En generell kriminalisering vil utvilsomt også få uønskede og utilsiktede sidevirkninger, bl.a. er det grunn til å regne med at prostitusjonen vil foregå mer i det skjulte. Konsekvensen vil bli at halliker og andre bakmenn får enda større makt over kvinnene. I tillegg er jeg redd for at kvinnene, som den svake part, vil bli mer tilbakeholdne med å anmelde vold og voldtekt. Lovgivningen bør uansett ikke rettes mot de prostituerte, men mot dem som står bak og utnytter andre mennesker.

I så måte registrerer jeg med interesse at politiet i forrige uke slo til mot bakmenn i Kirkenes, og at Justisdepartementet skal sette inn mer politi mot prostitusjonen i Finnmark. Når statssekretær Bjørn Solbakken etter et møte hvor flere statsråder drøftet saken med representanter fra Tana kommune, forteller at departementet nå skal ta i bruk

flere virkemidler for å uroe miljøet, er det helt i tråd med hva jeg etterlyste da jeg i april måned fremmet interpellasjonen. Men det haster. Det haster forferdelig, fordi bygdemiljøet nå er i oppløsning. Vold og alkoholmisbruk øker blant stadig flere grupper og stadig yngre mennesker, familier lider og ungdom blir forledet til et feil kvinnesyn.

Gjeldende lovverk, f.eks. bygningsloven, straffeloven, utlendingsloven, helselovene osv., må brukes så langt det er mulig for å uroe miljøene og forhindre at denne virksomheten får utvikle seg videre. Registrering ved visumbehandling så vel som økte ressurser til bl.a. politiet er også positive tiltak. Da er jeg nok mer skeptisk til at dette samfunnsproblemet skal bli en økonomisk «melkeku» for hovedstadens mer jappede konsulentmiljø. Jeg forstår at man i fortvilelsen i enkelte kommuner i Finnmark nå tyr til hjelp der de håper at det skal finnes hjelp. Men jeg håper som sagt at dette ikke utvikler seg til å bli et område hvor konsulenter tar ansvar, men myndighetene.

Jeg er også overrasket over at man i revidert nasjonalbudsjett ikke har prioritert Finnmark. Man foreslår der 275 nye stillinger uten at noen av disse kommer Tana eller andre kommuner i Finnmark til gode. Det er ikke tilstrekkelig at man nå bevilger 100 000 kr ekstra til Vadsø og Kirkenes. Det er vel og bra, men det trengs mer permanente aktiviteter.

Man kommer ikke utenom at det her også trengs holdningskapede påvirkning. Når eieren av en brakkeleir på Kirkenes som benyttes til tvilsom forretning, sier til avisen Nordlys at utleie av denne fra hans side kun er basert på ren forretning, fordi han som eier av brakkeleiren mener han er avhengig av at noen betaler for utgiftene, vitner det om at det er flere som nå trenger å få sine holdninger endret når det gjelder kjøp av sex. Man kan ikke som eier sitte passiv og si at dette ikke er mitt problem når ting foregår så åpenlyst som de gjør i dette tilfellet.

Her trengs informasjon og holdningspåvirkning knyttet til verdi- og moralspørsmål. Seksualiteten som en positiv del av livet må stå i fokus. Forebyggende holdningskampanjer spesielt rettet mot barn og unge, og voksnes ansvar som forbilder for de unge må gjøre det sosialt og moralsk forkastelig å kjøpe sex av et annet menneske. Skolen, kommunene, helsemyndigheter og befolkningen selv må trekkes inn i dette arbeidet.

Politiet sier det er vanskelig å bevise at det drives sexhandel i et motell i Tana, men at flere straffesaker med vold og annen kriminalitet involverer stedet. Sett i et slikt perspektiv synes jeg at ungdommen i Tana viser et ansvar og en holdning som det står respekt av. Men det må oppfattes som et nøddrop når ungdom i Tana sier at de vil flytte fra stedet hvis ikke horetrafikken stanses. Det er en sterk melding fra ansvarlige unge mennesker.

Når 16-åringer i Tana sier til Dagbladet at det er blitt flaut å komme fra Tana, så må nasjonale myndigheter ta affære. Ungdommen vil ikke bo i en bygd hvor det er prostitusjonen som gjør bygda kjent, sa en ungdom på radioen forleden dag. Nettopp slike positive holdninger og utsagn fra ungdommen i Finnmark gjorde at jeg tok opp denne saken her i Stortinget.

Det overordnede målet er å fjerne prostitusjonen, men jeg innses at det er et prosjekt nærmest med evighetens tidsperspektiv. Folk i Skippagurra og andre bygder har ikke tid til å vente så lenge, og derfor må lokale og nasjonale myndigheter sammen renske finnmarksbygdene for den prostitusjonen som russiske kvinner og menn fra Norge og Finland bedriver. Det må skapes så mye uro og utrygghet rundt horemiljøet at anstendige bygdefolk igjen kan være stolte av bygda si.

Det er Regjeringen som sitter på ressursene og kan organisere tiltakene som er nødvendige. Derfor spør jeg justisministeren og Regjeringen om Regjeringen i løpet av den måneden som er gått siden jeg reiste interpellasjonen, har lagt den strategien som jeg etterlyser, og planlagt et sett av virkemidler mot horettrafikken i Finnmark.

Vi er i den situasjon at justisministeren ikke er til stede for å svare på mitt spørsmål. Det vet jeg ikke hvordan presidenten har tenkt å håndtere, men jeg oppfatter det i hvert fall ikke slik at Regjeringen eller statsråden dermed ikke tar saken på alvor. Jeg tror det er omstendighetene som er skyld i det.

Hans J. Røsjorde hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Situasjonen er slik at presidenten vil foreslå at møtet midlertidig heves. Så snart den relevante statsråd er på plass, blir møtet satt og fortsetter til kl. 15.00. – Med salens billigelse er dette vedtatt.

Møtet avbrutt kl. 14.35.

Stortinget gjenopptok sine forhandlinger kl. 14.40.

President: Hans J. Røsjorde

Presidenten: Stortinget fortsetter behandlingen av sak nr. 4 på dagens kart.

Statsråd Odd Einar Dørum: Jeg er langt på veg enig i representanten Ludvigsens problembeskrivelse, som jeg har fått formidlet av min kollega samferdselsministeren. Det er all grunn til å rette oppmerksomheten mot prostitusjon, enten det gjelder gateprostitusjon, sex-turisme, bordellvirksomhet eller annen form for organisert prostitusjon.

Som følge av endringene i Øst-Europa, inkludert Russland, det siste tiåret, har grensene blitt åpne og mulighetene for å reise blitt større. Det er grunn til å hilse den russiske turismen velkommen, noe som styrker forståelse og samarbeid på Nordkalotten.

Imidlertid har en slik åpenhet også flere negative sider som må tas alvorlig, bl.a. den økende prostitusjonen man har kunnet se utvikle seg i denne tiden, ved at mange russiske kvinner foretar kortvarige reiser til flere steder i Finnmark. Det er ikke bare uheldig for befolkningen i Finnmark, det berører også resten av det norske samfunnet.

Prostitusjon i seg selv er ikke straffbart i Norge, men det er straffbart å fremme eller utnytte andres prostitu-

sjon. Slik sett er politiet og andre myndigheter i en vanskelig situasjon når det gjelder mulighetene for å gripe inn og bekjempe prostitusjon. Prostitusjon følges ofte av annen kriminalitet. Politiet og påtalemyndigheten må knytte prostitusjonen til annen ulovlig virksomhet. Såkalt hallikvirksomhet er straffbart, men bevismulighetene vanskelig gjøres av at partene som oftest ikke ønsker å fortelle politiet noe. Det er også ulovlig å leie ut rom, leilighet, husvær e.l. for prostitusjonsformål. I tillegg kan det også være tale om svarte penger, f.eks. unndragelse av skattepliktige midler i forbindelse med prostitusjonsvirksomheten.

Denne russiske trafikken har utvilsomt skapt uro i bygdesamfunnene i Finnmark. Det er en generell frykt for spredning av kjønns sykdommer/hiv og andre sykdommer, som tuberkulose. Prostitusjonsvirksomheten synes å være større enn det man kan anta har basis i et lokalt «kundegrunnlag». Men tilstrømming fra andre omkringliggende lokalsamfunn, samt Finland, gjør at dette også er et ordensproblem. Det har gjerne sammenheng med at de russiske kvinnene innfører 1 liter sprit og gjerne 5 flasker champagne – som fortolles – i tillegg til sigaretter. Disse varene selges så til nordmenn. Innførsel av alkohol har som forutsetning både etter alkoholloven og tolloven at varene er til eget bruk. Om ikke det er tilfellet, kan innførselen være ulovlig. Det er observert betydelig alkoholbruk i tilknytning til prostitusjonstrafikken, noe som også er en negativ effekt av denne virksomheten.

Med den økende prostitusjonen øker faren for at man på norsk side utvikler negative holdninger, ikke bare til russiske prostituerte, men også til andre russiske kvinner. Vi ser gjerne at vi kan få til et godt samarbeid med russiske myndigheter om tiltak mot disse negative konsekvensene av det åpne og gode samarbeidet mellom Russland og Norge. Jeg vil fra norsk side legge stor vekt på at vi fortsatt kan ha et slikt åpent og positivt samkvem, og la meg slå helt fast at partnere som har funnet hverandre over grensen, lever normalt og får barn sammen, ikke må bli og bli stigmatisert som følge av det oppgjøret vi nå tar med prostitusjonen og det som følger i det kjølvannet.

Over Storskog grensekontrollstasjon innpasserer det ukentlig anslagsvis ca. 100 russiske kvinner i aldersgruppen 20 – 50 år. Mange av kvinnene besøker Norge jevnlig. Etter innpassering fordeler personene seg over store deler av Finnmark. Man antar at det kommer 35 – 45 russiske kvinner bare til Vadsø politidistrikt, de fleste til Skippagurra, hver uke. Mens innpasseringene tidligere var konsentrert til helgene – torsdag til søndag – med busser, foregår trafikken nå nokså jevnt hele uken med personbiler. Politiets tidligere aksjoner bekreftet at det selges seksuelle tjenester, bl.a. i Skippagurra, av russiske kvinner som kommer på turistvisum.

Politiet har mistanke om at både nordmenn og russere opererer som halliker som styrer trafikken på norsk side, og om at det drives en form for bordellvirksomhet. Det forekommer også omsetning av narkotika, vold og trusler. Enkelte russiske kvinner er bøtelagt for ulovlig salg av alkohol, tyveri og naskeri. Russiske kvinner er også

blitt bortvist i noen tilfeller. Man har i den senere tid observert at det blir stadig yngre russiske jenter som kommer til Finnmark. Det skjer også en mer aggressiv markedsføring av fenomenet i mindre bygger i distriktet.

Det kan være vanskelig for politiet å få tilstrekkelig med opplysninger. Det er ønskelig at alle som har opplysninger om denne virksomheten, tar ansvar ved å stå fram som vitner. Innenfor de rammene som lovverket og ressursene setter, har politiet i samarbeid med andre myndigheter fulgt opp med ulike tiltak de senere årene for å bekjempe prostitusjonen og kriminaliteten som følger med den. Det ble våren 1997 opprettet en tverretattlig samarbeidsgruppe der tollvesen, sosialmyndighet i Tana, fylkesskattemyndigheter, teknisk sjef i Tana og politiet deltok. Dette tverrfaglige samarbeidet ble avsluttet høsten 1997.

Samarbeidet om bekjempelsen av prostitusjonen ble reorganisert i 1998, da det ble opprettet en sakkyndig gruppe, bestående av deltakere fra ledelsen ved hvert politidistrikt i Finnmark samt statsadvokatembetet i Troms og Finnmark. Gruppen ledes av politimesteren i Sør-Varanger og skal i første rekke følge opp tiltak mot kriminalitet som følge av den mer åpne grensen mot Russland. Gruppen skal legge vekt på å søke informasjon og utvikle kontakt med russiske kolleger fra Murmansk-området med sikte på å forebygge og hindre lovbrudd i tilknytning til smugling av narkotika, våpen og sprengstoff, ulovlig migrasjon og lovbrudd i forbindelse med prostitusjonstrafikken. Det tas sikte på at begge lands retts-håndhevende instanser skal samarbeide for å avdekke bl.a. hvem som eventuelt organiserer prostitusjonen.

I tillegg kan det bli tale om kontroll etter fremmedloven dersom det er mistanke om at utenlandske kvinner driver organisert prostitusjon, for å undersøke om de har lovlig opphold i landet.

Politiet erfarer at prostitusjonsproblemet ikke vil kunne løses ved bare at man konsentrerer seg om etterforskning av den organiserte delen, da dette er omfattende og omstendelig etterforskning. Likeledes er det tungvint og usikkert å legge hovedvekten på innsamling av beviser på brudd på ulike lover.

Dette er arbeid som politiet fortsatt vil gjennomføre. Imidlertid synes det å være mer påkrevd i større grad å ta i bruk ulike forebyggende metoder. Politiet i Sør-Varanger og Vadsø har nylig fått tildelt ytterligere midler til å bekjempe prostitusjonen i Øst-Finnmark. 200 000 kr er øremerket til ulike aksjoner overfor denne prostitusjonsvirksomheten. I tillegg skal politiet bruke av de ordinært tildelte ressursene. Grensekontrollen skal bli mer omfattende, bl.a. med henblikk på beslag av antatte smuglervarer. Utlendingskontrollen på oppholdssted skal intensiveres. Generelt skal de antatte prostitusjonsmiljøene uroes av politiet.

En mer målrettet bruk av visumreglene kan vurderes som en vei å gå. Lovbrudd, utført av utlendinger, kan følges opp med bortvisning/avvisning etter utlendingsloven. Man har oversikt over hvor ofte de enkelte russiske kvinnene reiser inn til Finnmark.

Det er også reist spørsmål omkring kriminalisering av seksuelle tjenester. Kritiske røster til dette har vist til at presset mot de prostituerte kvinnene vil øke, fordi mange

vil være interessert i «fortjenesten» fra slik virksomhet. Men uansett er det grunn til å tro at allerede nå – uten noen slik kriminalisering – vil presset og tvangen være stor også fra bakmenn, halliker og utleierye av oppholdsrom. Spørsmålet om å gjøre kjøp av seksuelle tjenester straffbart har blitt aktualisert av det som har skjedd i Sverige, men på det nåværende tidspunkt er det ikke aktuelt å vedta noe tilsvarende i Norge. Det vil bli redegjort nærmere om dette i forbindelse med Seksuallovbruddsutvalgets innstilling.

Holdningsskapende arbeid i nærmiljøet er viktig for å kunne utvikle motstand mot prostitusjon. I denne sammenheng er frivillig innsats av vesentlig betydning. Fire departementer, blant dem Justisdepartementet, bevilget 372 500 kr til organisasjonen Nettverk i nord mot prostitusjon og vold. En internasjonal konferanse i Tana om prostitusjon og lokalsamfunn ble gjennomført. Konferansen hadde også som mål å utvikle samarbeidet over grensene og skape nettverk for samarbeidet.

Jeg vil også nevne at det er holdt et møte mellom sosialministeren, helseministeren og justisministeren om samordning av tiltakene mot prostitusjon. Her ble problemstillinger i tilknytning til bekjempelsen av prostitusjon drøftet med sikte på videreutvikling av innsatsen, og dette skal et statssekretærutvalg arbeide videre med.

Jeg vil også generelt si at Regjeringen vil sette ned en tverrdepartemental gruppe for å se på alle helhetlige tiltak mot handel med kvinner. En plan for slike tiltak må også rette søkelyset på forhold som opprettholder prostitusjonen. Det er nødvendig å se på sosiale tiltak overfor kvinnene, behovet for opprusting av politiet og helse- og sosialapparatet, særskilt i Finnmark, samt undersøke mulighetene for prosjekter rettet mot horekundene.

Etter min oppfatning er det i gang en rekke tiltak både lokalt og sentralt, og flere er på veg. Jeg vil avvente ytterligere opptrapping mot prostitusjonen, idet jeg synes det er nødvendig å vurdere resultatet av den innsatsen som nå pågår, og den som er under utvikling. Men jeg vil følge denne saken tett og vil i nær framtid selv reise til Øst-Finnmark.

La meg si det slik: Jeg er enig med representanten i at i tillegg til at dette er en utfordring for lokalsamfunnene, som krever lokal mobilisering på bred basis, er det også en nasjonal utfordring, og jeg oppfatter at det er det som er representantens hensikt. De som berøres av dette, skal ikke føle seg latt i stikken, de skal føle at det norske storsamfunnet stiller opp sammen med dem når de vil skape samfunnsbyggende allianser for å bekjempe prostitusjonen og bakmennene bak den, og sørge for at det blir andre og bedre forhold i lokalsamfunnene enn dem som representanten med dysterhet kunne beskrive i opptakten til sin interpellasjon. I denne intensjon deler jeg hans grunnholdning. Jeg deler også oppfatningen av at man må samarbeide bredt og tverretattlig om dette, men som en del av min jobb skal jeg også bidra til at politiet er til stede og skaper uro i miljøene med de virkemidler som står til rådighet.

For å understreke alvoret gjentar jeg: Jeg vil i nær framtid dra til området for å ha kontakt med lokale politiske

myndigheter, med politiet, og selvfølgelig også i denne sammenheng med landsdelspolitiet, som har innledet et generelt og utmerket samarbeid med politiet i Murmansk.

Svein Ludvigsen (H): Som jeg sa i mitt innlegg tidligere i dag, er det slik at det antall russiske kvinner som kommer til bygdene i Finnmark, tilsvarer 4 000 prostituerte hver helg i Oslo. Det setter det i et perspektiv, og jeg er glad for at statsråden så sterkt understreker at dette er et nasjonalt problem og dermed også et nasjonalt ansvar, og at det nå blir satt i gang nødvendige tiltak.

Jeg innser også at det vil ta tid før vi får ryddet opp i disse forholdene. Men jeg er glad for at statsråden skal dra opp til området og sette seg inn i problemet i detalj. Da tror jeg at også statsråden vil se at det som hittil er gjort i forhold til å styrke politiet med 200 000 kr for å uroe miljøet, ikke er nok. Her må det større ressurser inn, både økonomiske og andre, slik at man kan få ondet ryddet bort. Men jeg synes at statsråden hadde en positiv tilnærming til det. Det regnet jeg også med, og det er bakgrunnen for at jeg ikke har fremmet noe forslag. Dette bør være en dugnad som hele storsamfunnet nå står sammen om, og som jeg også sa i min innledning, er det Regjeringen som sitter på ressursene.

La meg også understreke at det er viktig at vi holder fast ved at prostitusjon er uakseptabelt, men at samarbeidet og åpenheten over landegrensene må fortsette, og at dette uvesenet ikke må overskygge det viktige at man har mellommenneskelig kontakt og forbindelser over landegrensene. Jeg synes ellers at det ville være en ulykke hvis dette problemet nå skulle være med på å stigmatisere eller på annen måte skape problemer for normale norsk-russiske ekte-skap og kjærlighetsforhold, og hvis barn med foreldre fra disse to landene skulle lide på grunn av det som skjer.

Jeg vil bare igjen understreke nødvendigheten av at det nå ryddes opp på en skikkelig måte. Det skal ikke herske tvil om at vi fra storsamfunnets side tar ansvaret som følger med, og at det skal ryddes opp. Men det haster forferdelig, for bygdene lider for hver dag som nå går og dette får utvikle seg.

Statsråd Odd Einar Dørum: Jeg kjenner selvfølgelig størrelsesforholdet på denne utfordringen, slik som bl.a. representanten Ludvigsen velger å illustrere det. Det er også grunnen til at det har vært et engasjement før min tid, men jeg føler et særlig ansvar for å gjøre noe med dette.

Jeg er veldig glad for det representanten Ludvigsen avsluttet med. Når saken er brakt fram til denne talerstol, tror jeg det er viktig å si at det normale at mennesker trefte hverandre, blir glade i hverandre, gifter seg med hverandre og får barn, er bra. Det er veldig viktig at oppgjøret med prostitusjonsvirksomheten, bakmennene bak den, ikke får et slikt trykk over seg at det rammer disse normale forholdene, som også representanten understreket så sterkt. Jeg vil gjerne, i likhet med ham, understreke det.

Når det er sagt, er det selvfølgelig slik at ingen er tjent med virksomheten som skjer. Jeg gikk inn på en mengde av de tiltakene som er aktuelle. Og når jeg vil dra opp til Finnmark, er det for å være helt sikker på at jeg får best

mulig oversikt over de ulike sider ved denne saken, også de ulike sider som berører mitt departementet, men selvfølgelig også som statsråd i forhold til kolleger i Regjeringen. Jeg tror alltid at det å ha slik nærkontakt, er nyttig, og derfor vil jeg dra for å se, høre og lære, for å møte politiske lokale organer og myndigheter, og selvfølgelig politiet. Jeg sa på lokalradioen i Finnmark da jeg ble spurt om det, og jeg gjentar det gjerne på denne talerstol: Det vil også kreve en bred lokal mobilisering dersom den nasjonale innsatsen som vi skal stille opp med, skal lykkes.

Det kreves en samtidighet i dette. Og jeg tror representanten Ludvigsen uttrykte det bra da han sa at det er intet mindre enn en mobilisering av alle gode krefter som trengs. Det vil si lokalt ved de som bor i de berørte lokalsamfunn, lokale myndigheter og – det som er bakgrunnen for debatten her i dag – nasjonale myndigheter, deriblant det departementet jeg leder.

Vidar Bjørnstad (A): Denne saken beskriver en alvorlig, uønsket virksomhet og kriminell aktivitet i deler av Finnmark. Nå er det prostitusjonen som har fått størst oppmerksomhet, men en god del av dette har også blitt koblet til ulovlig sprit- og sigarett salg. Alt tyder på at dette er deler av mer organisert kriminalitet i nordområdene, som har fått innpass gjennom den økte kontakten over grensen til vårt naboland i øst.

Situasjonen er alvorlig for mange lokalsamfunn, men jeg synes også jeg vil understreke at det skaper et negativt bilde av den økte kontakten østover, som alle bør ønske, og det kan stigmatisere gruppen av russere, uansett om de deltar i slik virksomhet eller ikke. Jeg er tilfreds med at justisministeren nå har tatt tak i problemet og har skissert en del mulige virkemidler.

Først er det viktig å få klargjort hvordan og om det kan motarbeides mer aktivt med dagens lov- og regelverk og med en mer offensiv holdning fra politi- og kontrollmyndighetene ved grensen. Jeg tror det kan være en god del å hente her. Det er viktig å få klarlagt om hallikparagrafen i loven gir muligheter for mer aktivt å motarbeide denne utviklingen, og hvis ikke, at man eventuelt kommer til Stortinget og ber om endringer. Jeg mener også det er positivt at politiet har fått ekstra midler til å følge opp kontrollvirksomheten. Jeg registrerer også at politiet i Finnmark har sagt at nytt regelverk i forhold til implementeringen av Schengen-avtalen kan gi økte kontrollmuligheter, og jeg synes at en bør tilstrebe samarbeid med myndighetene på russisk side, nettopp for å ta tak i bakmennene for en del av denne virksomheten. Vi er positive til å vurdere ytterligere tiltak der justisministeren mener at Stortingets medvirkning trengs. Men når det gjelder spørsmålet om kriminalisering av kjøp og salg av seksuelle tjenester, mener jeg at vi bør ta en grundig diskusjon om det knyttet til oppfølgingen av Seksuallovbruddsutvalgets arbeid, fordi det berører mange andre vesentlige momenter.

Jeg vil til slutt påpeke holdningsskapende arbeid, eller som det står i interpellasjonen: «...voksne menn fremstår som holdningsløse eksempler for ungdommen.» Det er heller ikke tvil om at en del leier ut lokaler til virksomhet

som beskrives som uønsket. Samtidig skal vi hindre at innsatsen for å unngå den kriminelle aktiviteten ikke ødelegger den positive og ønskelige kontakten og samarbeidet i Barentsregionen.

Jeg vil spørre justisministeren om han kunne tenke seg å rapportere tilbake til Stortinget om situasjonen på dette området, f.eks. i forbindelse med statsbudsjettet for år 2000.

Presidenten: Den reglementsmessige tid for formiddagens møte er straks omme. Normalt ville presidenten ha foreslått at interpellasjonsdebatten skulle holde fram inn til debatten var ferdig, men det er av praktiske grunner ikke mulig. Presidenten foreslår derfor at formiddagens møte nå avbrytes, og at kveldsmøtet starter med videre behandling av interpellasjonen. – Det anses vedtatt.

Møtet hevet kl. 15.

Møte tirsdag den 25. mai kl. 18

President: H a n s J . R ø s j o r d e

D a g s o r d e n : Sakene på dagens kart (nr. 93)

Man fortsatte behandlingen av

s a k n r . 4

Interpellasjon fra representanten Svein Ludvigsen til justisministeren:

«Prostitusjon er blitt et svært alvorlig problem i deler av Finnmark. Den organiserte prostitusjonen er i ferd med å ødelegge flere lokalsamfunn. Økt kriminalitet forsterker oppløsningstendensene. Folk i Tana og Alta ber om hjelp til å forhindre de store skadevirkningene de påføres av horekunder. Voksne menn og stadig yngre gutter kjøper sex av russiske kvinner. Dette representerer et uverdig menneskesyn, og voksne menn fremstår som holdningsløse eksempler for ungdommen. Fortvilte innbyggere føler avmakt og skam over at denne trafikken får fortsatte, og de føler seg som hjelpeløse tilskuere til et moralsk forfall. Dette er et nasjonalt samfunnsproblem.

Vil Regjeringen ta initiativ til en strategi mot denne prostitusjonen, både hva angår holdningsskapende arbeid så vel som hvordan kommunale, helse- og politimyndigheter sammen bedre kan møte problemene?»

Åse Wisløff Nilssen (KrF): Teksten i interpellasjonen fra representanten Svein Ludvigsen var klar tale, med bl.a. hovedutfordringene menneskesyn og holdninger i fokus.

Interpellasjonen har utgangspunkt i det som skjer i Tana. I et lite, gjennomskiktig samfunn blir problemene og konsekvensene så tydelige. Det er satt ord på den fortvilelse, avmakt, skam og følelse av hjelpeløshet som innbyggerne opplever. I små miljøer møtes man i ulike fora og må forholde seg til hverandre uansett hvis ikke lokalsamfunnet skal gå helt i stå. Det må være ufattelig tøft! Men prostitusjon er ikke et ensidig Tana-problem. Det har spredd seg til hele Finnmark. Likevel er det så avgjort en nasjonal sak.

Interpellasjonsdebatten er nyttig, en debatt som trengs både i og utenfor Finnmark og stortingssalen. Den er viktig for hele samfunnet, og den er både en justisdebatt og en verdi- og moraldebatt.

Grenser blir flyttet litt etter litt, og vi mister lett den nødvendige helhetstenkning – deriblant konsekvensene. For å nevne noen eksempler: Porno og prostitusjon har blitt mer stuerent, sexindustrien har stadig flere kvinner som bakmenn, kvinnelige redaktører i pornoblad og strippere som frynsegode på jobben.

Hvilket menneskesyn ligger til grunn? Hvilken verdi har kvinner når de skal kunne kjøpes, brukes – og ferdig med det? Og hva gjør det med kvinnen? De forteller at de kan bli kyniske. Mange synes det er bortkastet å innlede forhold til menn. De føler de har gjennomskuet menn, og de liker ikke det de ser.

Sexindustrien vokser og tar nye veier. For hver selger finnes kanskje ti kjøpere. Det er penger å tjene, mange og

raske penger, og for noen muligens en måte å tjene til livets opphold på for seg og sin familie eller for å få litt ekstra til mer materielle goder.

Andre alternativer å tjene penger på kan være ett viktig bidrag. Å samarbeide med de russiske myndighetene blir viktig, også for å avdekke om prostitusjonen er organisert og med den hovedhensikt for kriminelle grupper å få fotfeste i Norge.

Justissektoren må ta sin del av oppgaven, noe statsråden har gjort rede for i denne saken. Ingen kan stille seg likegyldig, for det kreves en bred mobilisering både sentralt og lokalt for å sette tingene på plass. Seksuallovbrudd får vi en sak om i Stortinget senere, da med en bred gjennomgang også i forhold til straffeloven.

Debatten er viktig – et oppgjør med holdninger – for den har en langsiktig og avgjørende betydning. Vi vet at kvinner ofte får et avstumpet følelsesliv som følge av prostitusjon. Det har ikke vært like lett å få kundene i tale. Hvilke tanker og følelser bærer de på? Skal vi komme etterspørselen til livs, må menns holdninger og syn på kvinner generelt, og prostituerte spesielt, også ses på. Derfor er det viktig at så mange menn etter hvert tar opp dette tema og gjør det til en likestilling med mannevinkling.

Sonja Irene Sjøli (H): Interpellanten og flere her har beskrevet den alvorlige situasjonen som har utviklet seg i flere lokalsamfunn i Finnmark på grunn av prostitusjon. Det hele er ganske tragisk!

Finnmark og Russland har en lang tradisjon for samkvem og har felles interesse av å ha gode naboforhold. Derfor er det mer enn trist at forholdene mellom de to folk ikke lenger er preget av samarbeid og respekt, men av kjøp og salg av seksuelle tjenester.

På prostitusjonsområdet handler kjønn om makt. Menn misbruker kvinner, og kvinner lar seg misbruke. Vi har mye kunnskap om hva overgrep gjør med ofrene. Vi vet hvorfor kvinnene er på kjønnsmarkedet. Vi vet hva som leder til prostitusjon og hva som gjør at kvinner holder fast ved det. Den diskusjon som stort sett foregår i samfunnet, er en diskusjon om kvinner på kjønnsmarkedet. Og jeg spør: Hvor er tiltakene og fagfolkene som burde vært satt inn mot den langt større gruppen i kjønns-handelen, nemlig kundene? Hva om vi like grundig som vi beskriver forkomne prostituerte, kunne begynne å kartlegge, beskrive og forklare kundene? Og jeg mener forklare, ikke forstå og forsvare. Da ville vi ikke få en diskusjon om kvinners avmakt, men en diskusjon om menns makt og maktmisbruk. Har justisministeren noen tanker om dette?

Kriminalisering av horekundene og de prostituerte tror jeg ikke vil løse noe problem. Det vil først og fremst ramme kvinnene fordi de må operere i det skjulte. De vil dermed bli mer avhengige av halliker og bakmenn, og det vil bli vanskeligere å ta de virkelige forbryterne. Prostitusjon er et samfunnsproblem som angår oss alle, og derfor er det også et samfunnsansvar å gjøre noe med det. Ingen kan leve upåvirket av at kvinner og barn er til salg.

Det er betryggende at Regjeringen nå griper fatt i problemene. Etter å ha lyttet til justisministeren må jeg si at

jeg har tillit til at Regjeringen vil gjøre noe, og at de tiltak og virkemidler som ble skissert, blir fulgt opp. Situasjonen krever at det handles nå.

Tor Nymo (Sp): Prostitusjon er et sykdomstegn i flere lokalsamfunn i Finnmark. Den stadig økende prostitusjonen vil sprer seg som ild i tørt gress hvis det ikke blir iverksatt motiltak for å bekjempe den. Det er Tana som har fått søkelyset rettet mot seg, men gjennom medieoppslag vet vi at flere steder i Finnmark er under sterkt press.

Mitt bestemte inntrykk er at en økende del av lokalbefolkningen, politikere og interesseorganisasjoner i Finnmark forsøker å bidra til å få bukt med problemene. Denne store oppgaven klarer de ikke alene, og jeg er derfor svært glad for at statsråden og Regjeringen nå tar tak i problemet med det alvor og den tyngde det fortjener: styrket politi med flere uroaksjoner i prostitusjonsmiljøet, strengere visumkontroll på grensen, nøye oppfølging på helsesektoren og holdningsskapende arbeid, og dessuten kan flere etableringer som huser horetrafikk, bli stengt. Det er Regjeringens oppskrift på å bekjempe prostitusjonen i Finnmark.

Denne brede satsingen kan ikke representanten Ludvigsen ha fått med seg når han nærmest beskylder Regjeringen for å være passiv i forhold til å iverksette tiltak. Da er det betryggende å konstatere at fylkesordføreren i Finnmark, Evy-Ann Midttun, i et intervju i avisen Nordlys sier seg godt fornøyd med Regjeringens klare tilsagn om prioriterte tiltak mot russerprostitusjonen i Finnmark.

Det er også en annen dimensjon i dette som jeg ønsker å legge vekt på, og det er de gode relasjoner til vårt broderfolk i øst som ikke minst har utviklet seg gjennom Barentssamarbeidet. Selv om problemene i Skippagurra, Alta og Kirkenes er alvorlige og må behandles alvorlig, kan vi ikke skylle ut vårt forhold til russerne med badevannet. Etter at vi har fått trukket jernteppet til side, har vi gjenopprettet et gammelt naboskap. Det har vi ikke råd til å tape igjen, i alle fall ikke som et resultat av at noen få kyniske nordmenn og russisk mafia skal sko seg på de mest primitive av våre lyster. Det skal reageres kraftig mot en kriminalitet og en samfunnsødeleggende virksomhet som er i ferd med å kvele enkelte lokalsamfunn i Finnmark. Men det må ikke føre til så rigide regler for visum at vi kan ende opp med å sette vår oppbygging av tillit til den jevne russer i fare.

Tana er en perle med mange kvaliteter. Befolkningen lever i et flerkulturelt miljø, med en fantastisk natur rett utenfor stuedøren.

Imidlertid er mange i Tana etter hvert begynt å bli lei prostitusjonen, og de andre tingene som følger med en slik trafikk. Er det noen som må dra derfra, skal det ikke være lovlydige tanaværing, men de som kjøper kvinner, og ikke minst de som legger forholdene til rette for at prostitusjonstrafikken opprettholdes. Til halliker og andre kyniske folk som tar seg betalt for andres ulykke, bør budskapet være: Forsvinn fra Tana og Finnmark!

Olav Gunnar Ballo (SV): Det er gledelig med et så bredt tverrpolitisk engasjement i denne saken. De fire

stortingsrepresentantene fra Finnmark har tatt et initiativ overfor justisministeren, knyttet til den samme problemstillingen som interpellanten her tar opp. Jeg er veldig glad for at det synes som om alle politiske partier i Stortinget er opptatt av at noe må gjøres i denne saken.

Det er viktig å peke på spesielt fire forhold som dette gir som ringvirkninger i Finnmark.

Prostitusjonsvirksomheten bidrar til oppløsning av sosiale og familiære relasjoner i lokalmiljøene og preger barn og unges oppvekstvilkår i disse samfunnene med negative ringvirkninger. Dette er ikke et rent Tana-fenomen, man ser det i alle fylkeskommuner, også i min egen hjemkommune.

Virksomhetens organiserte karakter vil også kunne ha ringvirkninger for kriminaliteten i fylket.

Forekomstene av smittedarlige sykdommer er høyere i Russland enn i Norge, og prostitusjonen øker i betydelig grad faren for smittespredning i befolkningen, spesielt med relasjon til seksuelt overførbare sykdommer. Dette vil ikke bare være et problem på norsk side, men et problem på russisk side også, f.eks. når det gjelder forekomsten av klamydia, som relativt sett er høyere i Norge enn i Russland. Det er åpenbart i begge nasjonenes interesse å bekjempe den utviklingen som her skjer.

Det må dessuten være et mål å oppnå mest mulig normaliserte forbindelser mellom Russland og Norge som ledd i å utvikle samarbeidet i Barentsregionen og som ledd i å bidra til en positiv utvikling for befolkningen i Russland. Men prostitusjonen bidrar til at det samarbeidet vanskeligjøres gjennom en generelt voksende skepsis i Finnmarks befolkning til russiske besøkende, og da særlig russiske kvinner. Det er derfor veldig bra at man retter søkelyset mot det som nå skjer i Finnmark, og forhåpentligvis også får virkemidler til å stanse prostitusjonen.

Jeg vil legge til at jeg synes det er bra at såpass mange menn har engasjert seg i denne saken, at den ikke gjøres til et rent kvinnespørsmål og at det er kvinner som spesielt skal engasjere seg for å få slutt på prostitusjonen.

Jeg vil i den forbindelse også nevne at Barne- og familiedepartementet opprinnelig hadde foreslått midler til et forskningsprosjekt omkring prostitusjon i Finnmark, men at midlene er holdt tilbake. Jeg håper at man i departementet på nytt ser på frigjøring av disse midlene, slik at man kan komme i gang med et slikt forskningsprosjekt, og at man kan se på de årsaksforhold som her ligger til grunn, og hva som eventuelt kan gjøres med dem.

Arvid Falch (TF): Det er et interessant og omdiskutert emne representanten Ludvigsen her har tatt opp, men jeg er redd for at han overspiller litt når det gjelder ordbruken. Det er blitt fokusert for det meste på prostitusjon, mens smugling av sigaretter, alkohol og andre ting nærmest er kommet i annen rekke. Nå skal man ha klart for seg at prostitusjon ikke er forbudt i Norge, og man kan spørre om det er verre med prostitusjon i Finnmark enn det er i Oslo, Bergen eller eventuelt Trondheim. Ønsker man å gjøre noe med det, må det en lovendring til.

Jeg er enig i intensjonen i interpellasjonen, men jeg tror at man på denne måten bidrar til å sverte store deler

av Finnmark, for moralen i Finnmark kan vel ikke være dårligere enn i landet for øvrig? Det som gjør forholdet i Finnmark litt spesielt, er at det er små samfunn hvor alle kjenner alle, og alt er oversiktlig. Jeg tror også at man gjør urett mot de russerne som kommer til Norge via Storskog. De er allerede i starten kriminalisert.

Etter det jeg forstår, vil det bli satt i gang en strengere grensepasseringsordning i Finnmark enn det som gjelder for andre steder i Norge, og jeg må spørre om det er meningen at man skal ha særtiltak for nettopp Finnmark. Man må ikke gjøre denne saken til en parodi.

Jeg ser at Rune Gerhardsen er satt på denne saken for å rydde opp. Jeg tror nok han skal få bryne seg før han er ferdig med den. Skal han greie det, tror jeg han må stå tidligere opp om morgenen enn det han gjorde i Oslo kommune.

Svein Ludvigsen (H): Jeg synes det har vært en interessant debatt i den forstand at man kan konstatere at et bredt sammensatt storting støtter opp om de tiltak som statsråden redegjorde for i sitt første innlegg, og at det er et bredt ønske om at prostitusjonen i Finnmark, som har fått et omfang som ikke har sin like uansett hvor man beveger seg i kongeriket, må bringes til opphør.

La meg si at det siste innlegget blir noe underlig når man nærmest fremstiller det som denne saken er i ferd med å bli en parodi, og at det å drøfte disse tingene og sette inn tiltak skal være synonymt med at man stigmatiserer og beskylder finnmarkinger generelt for å delta i denne trafikken. Det er en misforståelse, og det er heldigvis bare ett medlem av Stortinget som har gitt uttrykk for et slikt syn.

La meg også, når jeg gjør visitt til enkeltrepresentanter, si at den eneste som har gitt uttrykk for at denne interpellasjonsdebatten nærmest var unødvendig, er representanten Tor Nymo, som hadde fått det for seg at jeg ikke hadde fulgt med når jeg kritiserte Regjeringen for manglende tiltak. Jeg registrerer da at det var flere enn statsråden som ikke var til stede, for i mitt innlegg understreket jeg faktisk at jeg roser Regjeringen for det som er gjort den siste måneden. Jeg understreket sterkt at Regjeringen har gjort en del tiltak, og bakgrunnen for at jeg ikke så det nødvendig å fremme forslag, var at dette er godt i gang. Men det er viktig at man i det videre arbeidet tar med seg at dette er et spørsmål som er et nasjonalt anliggende. Dette er et spørsmål som gjelder hele nasjonen og derfor er jeg – i likhet med representanten Ballo – glad for at så mange menn har deltatt i denne debatten. Dette handler om kvinnesyn, men dette er ikke kvinnesak. Dette handler om menneskeverd og menneskesyn, og det synes jeg er kommet klart frem i de innleggene som er holdt i dag.

La meg bare helt til slutt si følgende: Jeg synes i hvert fall det er én positiv ting som er kommet frem i den debatten som har pågått den senere tid, og det er at ungdommen i Tana og finnmarksungdommen sterkt har gitt uttrykk for at dette vil man ikke være med på, dette vil man ha en slutt på. De reiser seg i kamp mot prostitusjon og viser positive holdninger. Det synes jeg vi på Stortinget

skal være glade for. Når statsråden nå drar til Finnmark, håper jeg og regner med at han kommer i god dialog med ungdommen i disse områdene som nå lider under den aktiviteten som pågår der oppe. Jeg ønsker statsråden god tur til Finnmark, og jeg er sikker på at han kommer tilbake med en større innlevelse i hva som foregår der, og at han på den måten kan få i gang enda bedre tiltak.

Statsråd Odd Einar Dørum: Statsråden tilhører dem som først i godt voksen alder ble klar over hvordan man i Sør-Norge kunne skjevvinke og skjevforstå utfordringene i Finnmark. Men når jeg først har fått den ballasten jeg fikk gjennom Alta-saken og senere ved en rekke andre spørsmål, ligger den der som et filter.

Det jeg er glad for, når vi først har hatt diskusjonen i dag, er at den viser denne bredden og viljen til å se på forskjellige årsakssammenhenger. Jeg synes bl.a. det som er pekt på når det gjelder helsesituasjonen, er tankevekkende. Det er i forlengelsen av representanten Ballos innlegg rundt det å observere, så langt jeg kan konstatere, en del norske menn som også besøker steder på Kola-halvøya. Trafikken er ikke bare ensidig fra Russland inn i Norge, men den går også fra Norge inn i Russland. Så på mange måter får man gå inn i det. Og jeg tror at svaret på representanten Sjølis spørsmål til meg antakelig ligger i at jeg prøver å undersøke med min kollega, barne- og familieministeren, hva vi kan gjøre for å gå bak og se på årsaksforholdene. Jeg skal ikke forsøke å synse, det kan lett bli galt å forsøke seg på det.

Jeg kan for øvrig si til Stortinget at jeg i grunnen oppfatter debatten som at vi har en norsk situasjon hvor folk er villige til å mobilisere bredt uten å prøve å score noen billige poenger på det, men tvert imot bygge en så sterk allianse at man ikke ønsker at innsatsen fort skal gå over. Man ønsker altså å holde et vedvarende trykk.

Jeg kan også si, som et konkret supplement til debatten i dag, at jeg har mottatt de første politirapportene, og de kan tyde på at godt, gammeldags politiarbeid har effekt. Det er ofte slik at når man konsentrerer ressursene, har det effekt, og jeg tror at det er summen av godt, gammeldags politiarbeid og det lokale engasjementet blant ungdom, som bl.a. representanten Ludvigsen pekte på, som teller.

Jeg skal ikke gå inn på debatten om kriminalisering annet enn å si at hvis man skal gå inn i enkeltstående hjem og sjekke hva slags relasjoner som er etablert når noen møtes i et hjem, da tror jeg man fort, uten at jeg skal konkludere i saken, kan komme til å stå overfor utfordringer som overskrider det man nå står overfor. Nå får vi konsentrere oss om den brede samfunnsmessige mobiliseringen som det er enighet om, vi får bruke de tradisjonelle politimetodene og for øvrig også prøve å bore i de dypereliggende forhold som utløser dette.

Jeg legger også vekt på at Stortinget så sterkt har understreket at de ikke ønsker at prostitusjonstrafikken skal virke negativt når det gjelder det samkvem som er utviklet på tvers av grensen, og jeg registrerer også med glede at man ikke ønsker å stigmatisere de relasjoner som er

skapt normalt, med ekteskap og med barn, slik at disse barna skal risikere å lide for den debatten som er oppstått.

Jeg synes at nyansene i debatten har vært en inspirasjon for meg å ta med som statsråd, og til representanten Ludvigsen vil jeg få si at overalt hvor jeg reiser i Norge, lærer jeg noe nytt; det kommer jeg helt sikkert også til å gjøre i møte med finnmarkspolitikere. Jeg har gjort det tidligere da vi diskuterte samferdsel, jeg kommer sikkert til å gjøre det på dette området, og de praktiske bitene ved det skal jeg bruke for å føre videre den grunnholdningen representanten hadde i sin interpellasjon, og for øvrig det som har kommet til uttrykk i debatten i dag.

Presidenten: Dermed er debatten om sak nr. 4 omme.

S a k n r . 5

Utenriksministerens redegjørelse om de kommende WTO-forhandlinger

Utenriksminister Knut Vollebæk: Verdens handelsorganisasjon – WTO – står foran en ny forhandlingsrunde. Jeg ønsker med denne redegjørelsen å gi Stortinget en oversikt over status for forberedelsene og Regjeringens syn på hvordan vi best ivaretar norske interesser i forhandlingene. Resultatene av forhandlingene vil få konsekvenser for rammevilkårene for vesentlige norske næringsinteresser. I tillegg til næringsinteressene vil ivaretagelsen av de kvalitative aspektene ved handelen, som helse-, miljø-, forbruker- og distriktshensyn, bli vektlagt fra norsk side. Vi vil også legge vekt på utviklingslandenes situasjon.

La meg innlede redegjørelsen med et kort historisk tilbakeblikk. Generalavtalen om tolltariffer og handel – GATT – trådte i kraft 1. januar 1948. 23 land var med fra begynnelsen, blant dem Norge. Gjennom åtte forhandlingsrunder er verdenshandelen blitt gradvis liberalisert, og omfattende, bindende kjørerregler er utviklet for internasjonal handel. Avtaleverket foreskriver ikke frihandel, men handel basert på et globalt regelverk som stiller alle land, store som små, på like fot. Regelverket er basert på prinsippene om ikke-diskriminering og innsyn.

Norge har deltatt aktivt i alle forhandlingsrundene. Dette viser den betydningen vi fra norske side har tillagt – og fortsatt tillegger – det multilaterale handelssystemet som et sentralt rammeverk for norsk utenrikshandel. For et land som Norge, med en relativt liten og meget åpen økonomi, er eksistensen av et bindende regelverk for internasjonal handel av stor betydning. Det gir bl.a. trygghet for at norske produkter ikke blir diskriminert i utenlandske markeder, og at den «sterkestes rett» ikke blir rådende.

WTO ble opprettet 1. januar 1995 som et resultat av den såkalte Uruguay-runden. Den forhandlingsrunden – den åttende i rekken – pågikk fra 1986 til 1993. Med WTO som selvstendig organisasjon fikk det multilaterale handelssystemet en ny og permanent struktur. Avtaleverket er rettslig bindende for medlemmene. WTO-avtalen omfatter regler for handel med varer og tjenester og de

handelsmessige sidene ved immaterielle rettigheter samt et mer effektivt system for løsning av handelstvister mellom medlemmene. Regelverket for handel med landbruksvarer, tjenester og immaterielle rettigheter utgjorde de viktigste nyvinningene i forhold til GATT-regelverket. Stortinget sluttet seg til avtalen i november 1994.

Tvisteløsningssystemet har vist seg å være effektivt. I løpet av de fire årene WTO har eksistert, har man behandlet 168 tvistesaker. Noen av dem har selvsagt fått større oppmerksomhet enn andre. Dette gjelder f.eks. den meget omtalte banansaken mellom EU og USA, som for øvrig har vist at systemet tåler selv kraftige handelspolitiske belastninger.

Tvisteløsningssystemet utgjør på mange måter garantien for at verdenshandelen ikke åpner for ensidige tiltak og vilkårlighet. Dette gjør at vi har en spesiell interesse av å støtte opp under systemet. Utviklingen har vist at stadig flere utviklingsland benytter seg av – og ser seg tjent med – et sterkt tvisteløsningssystem. Flere avgjørelser er gått i utviklingslandenes favør. For at utviklingslandene skal kunne ivareta sine rettigheter best mulig, har Norge og enkelte andre WTO-medlemmer gått sammen om opprettelsen av et rådgivningssenter for tvisteløsning spesielt beregnet på utviklingslandenes behov.

I dag har WTO 134 medlemmer, mens 32 land fortsatt forhandler om medlemskap. Dette gjelder bl.a. betydelige handelsnasjoner som Kina og Russland. Langt de fleste av WTOs medlemmer er utviklingsland. Mange av de minst utviklede landene er medlemmer eller søker om medlemskap. Når organisasjonen nå har utviklet seg fra GATTs 23 opprinnelige kontraherende parter til WTOs 134 medlemmer og 32 søkerland, er organisasjonen i dag tilnærmet global, på linje med FN-systemet og Bretton Woods-institusjonene.

Regjeringen går inn for at bl.a. Kina og Russland bør bli medlemmer av organisasjonen, og at tiltredelsesforhandlingene for søkerlandene sluttføres snarest mulig.

I Voksenåserklæringen heter det at Regjeringen vil «arbeide for å videreutvikle og forbedre WTO-avtalen, slik at den i større grad tar sosiale» ... «miljøpolitiske- og helse- og forbrukerhensyn». WTO må ta ansvar innenfor sitt virkefelt for å bidra til bærekraftig utvikling. Norge skal være en pådriver i denne sammenheng. Økonomisk utvikling og sosial velferd må gå hånd i hånd med beskyttelse av miljøet og en bærekraftig bruk av naturressursene.

Forholdet mellom det multilaterale handelssystemet og miljøet har i lengre tid vært drøftet i en rekke fora, og står nå på WTOs dagsorden. Det er viktig å presisere at utforming av den konkrete miljøpolitikken, dvs. mål og virkemidler, gjøres i de respektive internasjonale miljøavtalene og på nasjonalt plan. I forhold til WTO er man opptatt av å sikre at handelens utvikling og hensynet til miljøet trekker i samme retning. WTO har gjort et omfattende analysearbeid om sammenhengen mellom handel og miljø. I midten av mars ble det holdt et internasjonalt symposium over temaet i regi av WTO. Temaet er imidlertid ikke ukontroversielt. Blant annet er de fleste utviklingslandene, men også en del industriland, motstandere

av å endre WTO-reglene for bedre å ivareta miljøhensyn. Dette skyldes frykt for at reglene skal brukes i proteksjonistisk øyemed.

Det vil være av sentral betydning at miljøhensyn vurderes og integreres på alle områder som gjøres til gjenstand for forhandlinger i WTO, hva enten det gjelder liberalisering eller utvikling av nytt regelverk. Regjeringen vil dessuten arbeide for at hensynet til sentrale miljøprinsipper som det såkalte føre var-prinsippet og forurenser betaler-prinsippet legges til grunn i de kommende forhandlingene. Regjeringen ønsker videre å sikre at handelssystemet gir nødvendig fleksibilitet for beslutningstakere på miljøsidene og forutsigbarhet for alle aktører når det gjelder bruk av handelstiltak i internasjonale miljøavtaler. Det er dessuten viktig at man innenfor WTO utvikler insentiver for produksjon og bruk av miljøvennlige varer og tjenester. Fremforhandling av veiledende kjøreregler for frivillige miljømerkeordninger vil være et viktig bidrag i så henseende.

Hensynet til helse og forbrukere ivaretas primært gjennom utvikling av internasjonalt anerkjente standarder for produkter, produksjonsmetoder og tjenesteyting. Det multilaterale handelssystemet baserer seg i stor grad på at medlemmene benytter slike standarder, men står ikke selv for utviklingen av disse. Landene kan også, på visse vilkår, benytte et regelverk som gir et høyere beskyttelsesnivå enn det som oppnås gjennom tiltak basert på internasjonale standarder. Regjeringen anser en aktiv norsk deltakelse i de ulike internasjonale standardiseringsorganene som viktig for å ivareta hensynet til helse, miljø og forbrukerbeskyttelse.

I Voksenåserklæringen har Regjeringen også slått fast at det i en videreutvikling av WTO-avtalen vil være av sentral betydning å tilgodese de fattige utviklingslandenes særlige behov. Selv om en rekke utviklingsland har opplevd en sterk velstandsøkning i løpet av de siste 15 årene, er velstandsgapet mellom industrilandene og mange utviklingsland, særlig da de minst utviklede, økende. Hensynet til disse landenes behov innenfor handelssystemet vil være en viktig ledetråd ved valg av norske standpunkter. Mulige tiltak kunne være en bedret markedsadgang for eksportprodukter fra utviklingslandene, en effektiv og koordinert faglig bistand rettet mot ressursutvikling og kapasitetsbygging, bistand for å sikre utviklingslandenes mulighet til å benytte seg av tvisteløsningssystemet og en positiv forskjellsbehandling av utviklingslandene, spesielt da de minst utviklede, i det multilaterale handelssystemet. Fra norsk side tillegges vi det vesentlig vekt at de fattigste landene settes i stand til å delta i det arbeidet som foregår innenfor WTO.

Det multilaterale handelssystemet står også overfor andre utfordringer. Globaliseringen kjennetegnes ved at kapital, varer og tjenester krysser grenser i stadig større omfang og med stadig større hastighet. Handel over elektroniske nett, som Internett, er ett synlig eksempel på disse utviklingstrekkene. Det multilaterale handelssystemet må møte de utfordringene denne utviklingen byr på.

Den nærhet globaliseringen innebærer, har også medført økt sårbarhet. Finanskrisen i Asia fikk gjennom de

verdensomfattende kapital- og valutamarkedene raskt ringvirkninger i øvrige deler av verden.

Utviklingen av et omfattende nettverk av regionale handelsavtaler er en annen vesentlig utfordring. Vi må sikre oss at utviklingen av de regionale handelsavtalene – enten det dreier seg om tollunioner eller frihandelsavtaler – foregår på en måte som bygger opp om og ikke strider mot det multilaterale handelssystemet.

For å drøfte hvordan vi kan få en bedre politisk styring av globaliseringsprosessen og hindre videre marginalisering av utviklingslandene, har statsministeren tatt initiativ til et høynivåmøte om globalisering. Dette finner sted i Oslo i begynnelsen av juli i år og vil samle ledende politikere fra utvalgte land, foruten ledere av internasjonale organisasjoner og finansinstitusjoner og sentrale representanter for internasjonalt næringsliv.

Den nye forhandlingsrunden i WTO innledes ved årsskiftet. Formell beslutning om mandatet for forhandlingene vil bli fattet under WTOs tredje ministerkonferanse i Seattle i dagene 30. november til 3. desember i år.

Forberedelsene til de forestående forhandlingene er innledet i Genève. Ingen temaer er i utgangspunktet utelukket. Marrakesh-avtalen om opprettelse av WTO forplikter oss til å videreføre forhandlinger om landbruk, tjenester og visse aspekter ved handelsrelaterte immaterielle rettigheter. Dette er WTOs såkalte innebygde dagsorden. I tillegg drøftes det i WTO hvilke ytterligere forhandlingstemaer som bør inkluderes i forhandlingene. De mest aktuelle forhandlingsområdene synes å være markedsadgang for industrivarer, multilateralt regelverk for åpenhet om offentlige anskaffelser, felles kjøreregler for elektronisk handel, multilateral konkurransepolitisk disiplin, handel og miljø, handel og investeringer, samt diverse justeringer i det eksisterende regelverket.

Medlemmenes syn på hvilket omfang forhandlingene skal anta og de ulike forhandlingstemaene, spriker. Mange utviklingsland er skeptiske til en forhandlingsagenda som går utover den innebygde dagsorden og en justering av eksisterende regler. Særlig de minst utviklede landene argumenterer med at de har problemer nok med å implementere resultatene etter Uruguay-runden. De viser til at en justering av det eksisterende regelverket er nødvendig for å gjenopprette balansen og gi utviklingslandene muligheten til fullt ut å dra fordel av det multilaterale handelssystemet. Utviklingslandene er imidlertid heller ingen ensartet gruppe, og interessene knyttet til de forestående forhandlingene spriker dermed også vesentlig blant disse landene. OECD-landene går inn for en såkalt bred dagsorden for de kommende forhandlingene, selv om vektleggingen av de ulike sektorene varierer noe fra land til land også der.

Regjeringen innledet i fjor en bredt anlagt kartlegging av norske interesser i tilknytning til de kommende forhandlingene. Kartleggingen, i form av en gjennomgang av aktuelle enkeltområder, fant sted i interdepartementale arbeidsgrupper med representanter fra berørte departementer, og ble ledet av en statssekretærgruppe. Resultatet av kartleggingen er gjengitt i en rapport som er gjort offentlig tilgjengelig og bl.a. er lagt ut på Internett.

I forbindelse med kartleggingsarbeidet har det vært holdt kontakt med partene i arbeidslivet og andre berørte organisasjoner. Innspill fra disse har utgjort viktige og nyttige bidrag i prosessen.

La meg så si noen ord om de enkelte forhandlingsområdene. Jeg innleder med de områdene vi er forpliktet til å forhandle om:

Landbrukssektoren ble i Uruguay-runden integrert i det internasjonale handelsregelverket i form av en egen landbruksavtale. Artikkel 20 i denne avtalen viser på den ene siden til den langsiktige målsettingen om å oppnå betydelige, gradvise reduksjoner i støtte- og vernetiltak. På den annen side sier artikkelen at det i de videre forhandlingene også skal tas hensyn til bl.a. erfaringer som er gjort med gjennomføringen av den eksisterende avtalen og såkalte ikke-handelsmessige forhold. Dette omfatter bl.a. matvaresikkerhet og behovet for å verne om miljøet.

Den langsiktige målsettingen kreves ikke nådd allerede ved den kommende forhandlingsrunden. Partene pålegges heller ingen konkrete forpliktelser med hensyn til resultatet av forhandlingene, eller når forhandlingene skal være avsluttet. Partene må allikevel forventes å måtte gå lenger enn de eksisterende forpliktelsene.

Norge har i forberedelsesprosessen i Genève spesielt vist til at landbruket har funksjoner utover det å produsere mat. Gjennom aktiv deltakelse har vi lagt vekt på å belyse landbrukets multifunksjonelle karakter, som leverandør av kollektive goder knyttet til distriktsbosetting, matvareberedskap, levende bygder og miljøkvalitet som biologisk mangfold, levende kulturlandskap og en god helse for folk, dyr og planter. Japan, Korea, Sveits, Island og EU legger også stor vekt på landbrukets multifunksjonelle rolle.

Denne aktive linjen fra Regjeringen er en videreføring av de prioriteringene som Harlem Brundtland-regjeringen stod for i forrige forhandlingsrunde. Ved «Midtvegs-evalueringen» av Uruguay-runden i 1989 uttalte Norge i et forklarende innlegg:

«Når det gjelder den langsiktige delen, må vi fra norsk side igjen understreke den betydningen vi tillegger de ikke-handelsmessige eller ikke-økonomiske faktorene. Dette er viktige elementer i vår jordbrukspolitikk og omfatter ikke bare matvaresikkerhet, men også elementer som miljø, distriktspolitikk og sosiale hensyn. I den videre sammenheng er de av vital betydning for oss.»

USA og andre landbrukseksporterende land som Australia, New Zealand, Brasil, Argentina, Canada og Sør-Afrika har store forventninger til at denne runden skal lede til betydelig liberalisering av landbrukshandelen. I tillegg ønsker en rekke utviklingsland økt markedsadgang for sine jordbruksvarer. Dette vil gjøre landbruksforhandlingene vanskelige.

Regjeringen vil arbeide aktivt for at neste forhandlingsrunde munner ut i en landbruksavtale som sikrer fortsatt nasjonalt handlingsrom for utforming av landbrukspolitikken, med de virkemidlene som anses nødvendige for å nå målsettingene som er knyttet til en fortsatt aktiv landbruksproduksjon.

Uruguay-runden ledet frem til en rammeavtale for handel med og investeringer i tjenester, basert på prinsippet om ikke-diskriminering. Avtalen innebar forpliktelser innenfor enkeltområder knyttet til markedsadgang og nasjonal behandling. Det viktigste reelle resultatet bestod i at medlemmene forpliktet seg til ikke å gjøre sitt regelverk mer restriktivt. Senere er det gjennomført sektorforhandlinger om reell liberalisering, nemlig på bevegelse av personer, handel med finansielle tjenester og handel med grunnleggende teletjenester.

Det fant også sted sektorforhandlinger om handel med skipsfartstjenester etter Uruguay-runden. Disse gav ikke de ønskede resultater. Forpliktelsene på skipsfart under tjenesteavtalen er derfor ganske beskjedne, til tross for at alle land stort sett fører en liberal politikk for internasjonal skipsfart. Motstand fra amerikansk side mot å forplikte seg er trolig den viktigste årsaken til dette utfallet. Det vil derfor være en viktig målsetting i de nye forhandlingene at flest mulig medlemsland påtar seg forpliktelser på en mest mulig omfattende måte.

Tjenesteavtalen forutsetter at forhandlinger gjenopp-tas på bred basis fra kommende årsskifte. Kartleggingsarbeidet har vist offensive norske interesser innenfor en rekke tjenestesektorer, herunder spesielt skipsfartstjenester og relaterte offshoretjenester, teletjenester og IT-relaterte tjenester, samt miljøtjenester. Norge har også en bredere interesse av at andre land gir like gode konkurransevilkår for norske tjenesteleverandører som utlendinger får i Norge.

Regjeringen anser at den har best mulighet til å nå norske målsettinger om en videre liberalisering innenfor tjenester dersom forhandlingene iverksettes på en bredest mulig basis. Regjeringen går derfor inn for at ingen tjenestesektor i utgangspunktet utelukkes fra forhandlingene.

Avtalen om immaterielle rettigheter – TRIPS – ble fremforhandlet under Uruguay-runden og representerte et nytt område i det multilaterale handelssystemet. Den etablerer et globalt minstenivå av beskyttelse for de fleste typer immaterielle rettigheter, som f.eks. opphavsrettigheter, varemerker, geografiske varebetegnelser og patenter. Industrilandene har anvendt avtalen siden 1996. Hittil har avtalen bare hatt begrenset virkning, idet en rekke land, bl.a. land med overgangsøkonomier og utviklingsland, har overgangsordninger frem til henholdsvis 2000 og 2005/2006.

TRIPS-avtalen forutsetter at det ved årsskiftet innledes forhandlinger knyttet til geografiske varebetegnelser, partenes adgang til å forby patent på bioteknologiske oppfinnelser, samt utvidet adgang til tvisteløsning. I forberedelsene til de kommende forhandlingene vurderes det også om ytterligere områder bør dekkes under TRIPS-forhandlingene.

Regjeringen ser det som en prioritert målsetting å arbeide aktivt for en bredest mulig implementering av WTO-avtaleverket på dette punktet. Patentering av bioteknologiske oppfinnelser er et kontroversielt område hvor interessene spriker blant WTOs medlemmer. Fra norsk side tilsier en samlet vurdering at vi går inn for å opprettholde status quo, dvs. at vi opprettholder adgan-

gen til å unnta dyr, planter og fremgangsmåter for fremstilling av disse, fra patentering. Dette er også et viktig krav fra utviklingslandenes side. Disse landene vektlegger også behovet for fleksibilitet ved plantesortsbeskyttelse under TRIPS, noe Norge støtter.

Tollforhandlinger om liberalisering av handel med industrivarer har vært den viktigste bestanddelen i tidligere GATT-runder. Til forskjell fra landbruks-, tjeneste- og TRIPS-området foreligger det ingen formell forpliktelse til å inngå i markedsadgangsforhandlinger. Ingen WTO-medlemmer har imidlertid hittil motsatt seg at slike forhandlinger gjennomføres. Det synes derfor overveiende sannsynlig at slike forhandlinger vil bli innledet fra årsskiftet.

Norge har over tid bygd ned tollsatsene for handel med varer unilateralt, eller som følge av bilaterale, regionale eller multilaterale avtaler. En videre reduksjon av tollsatsene vil derfor ha en relativt liten betydning for norske bedrifters konkurransesituasjon på det norske markedet. Tollnedtrapping i regi av det multilaterale handelssystemet vil derimot være av spesiell interesse hva angår markeder utenfor Europa og i forhold til enkelte varegrupper der norsk eksport møter tollbarrierer i de fleste markeder. Fisk, fiskeprodukter og tekstiler inntar en spesiell stilling i så henseende. Fisk og fiskeprodukter er underlagt en rekke handelsrestriksjoner i svært mange land. Denne næringen vil fra norsk side stå sentralt under utformingen av posisjoner til WTO-forhandlingene.

En utvikling i retning av reduserte tollbarrierer vil være viktig for å gi norsk næringsliv gode rammebetingelser på internasjonale markeder. Dette vil igjen kunne bidra til verdiskaping i Norge, sikre eksisterende norske arbeidsplasser og skape nye. I tillegg til tollforhandlingene vil det imidlertid være viktig å se nærmere på de ikke-tariffmessige handelshindringene som rammer handelen med varer. I denne forbindelse vil også arbeidet med forenkling av grensekontroller og andre handelsrelaterte prosedyrer være av betydning.

For å sikre et balansert utfall har Regjeringen i forberedelsene av mandatet gått inn for at tollforhandlingene i utgangspunktet skal omfatte alle typer industrivarer.

Handel over elektroniske nett har hatt en eksplosjonsartet utvikling de seneste årene, og vil på mange måter revolusjonere tradisjonell handel og forretningsdrift. Denne utviklingen kan gi norske bedrifter store nye konkurransemuligheter, ettersom bruken av elektroniske nett, som Internett, er stor i norsk næringsliv.

Regjeringen legger til grunn at handel over elektroniske nett må underlegges felles og ikke-diskriminerende kjøreregler i WTO. Det pågår nå et omfattende kartleggingsarbeid i WTO for å vurdere om handel over elektroniske nett dekkes av eksisterende regler, eller om det kreves utvikling av nye bestemmelser. Fra norsk side deltar vi aktivt i dette arbeidet.

En ytterligere utvikling av regelverket for offentlige anskaffelser av varer og tjenester står på dagsordenen for WTO. Den eksisterende WTO-avtalen for offentlige anskaffelser har kun en begrenset medlemskrets, og er ikke bindende for alle WTO-medlemmene. Utviklingslandene

er generelt sett mer skeptiske enn øvrige medlemmer til å utvikle et felles og bindende regelverk på dette området.

WTO kartlegger nå muligheten for en ny avtale om åpenhet om offentlige anskaffelser som vil forplikte alle WTOs medlemsland. Markedene internasjonalt for offentlige anskaffelser er betydelige og utgjør ca. 15 pst. av BNP på verdensbasis. Norsk næringsliv har vist seg konkurransedyktig internasjonalt bl.a. når det gjelder konsulenttjenester, teknisk planlegging, vannkraftutbygging og informasjonsteknologi. Samtidig er de norske offentlige innkjøpsregimene åpne som følge av EØS-avtalen. En videre åpning av markedene for offentlige innkjøp innenfor det multilaterale handelssystemet er til fordel for norsk næringsliv. Større åpenhet om offentlige anskaffelser vil dessuten kunne bidra til redusert korrupsjon og økt effektivitet, noe som kan gi store samfunnsøkonomiske besparelser.

Regjeringen går derfor inn for at de kommende forhandlingene også må bidra til å styrke WTOs regelverk på dette området gjennom bindende multilaterale løsninger. Samtidig må det i utformingen av et eventuelt multilateralt regelverk legges vekt på miljøhensyn og at utviklingslandenes særlige behov ivaretas.

Regjeringen ønsker at de kommende forhandlinger skal omfatte utviklingen av multilaterale rammebetingelser på det konkurransepolitiske området. Her har vi en klar norsk interesse. Det er spesielt innenfor de bransjene der Norge konkurrerer med industri i land uten et godt utviklet konkurranseregime, f.eks. når det gjelder gjødsel og kjemikalier, at det vil være i norsk interesse at disse landene etablerer klarere nasjonale konkurranseregler for å sikre godt fungerende markeder.

Et WTO-rammeverk på konkurranseområdet vil etter hvert kunne føre til at næringslivet arbeider ut fra mer likeverdige forutsetninger i internasjonale markeder. Det er vårt mål at dette kan bidra til å gjøre det mindre aktuelt for andre land å benytte antidumpingtiltak for å beskytte seg mot det de oppfatter som urimelig konkurranse.

Norge har lang tradisjon som aktiv forkjemper for menneskerettigheter, inkludert grunnleggende arbeidsstandarder. Norge deltar aktivt i ILO og har ratifisert alle sentrale konvensjoner om arbeidsstandarder. Arbeidsstandarder står også sentralt i bilateralt og multilateralt bistandssamarbeid. WTO slo under ministerkonferansen i Singapore i 1996 fast at ILO er det rette forum for å fastsette og håndtere grunnleggende arbeidsstandarder.

Norge har i de senere år søkt å fremme en dialog i WTO om grunnleggende arbeidsstandarder. Hensikten har vært å oppnå forståelse for at WTO-medlemmenes handelsregimer i større grad må baseres på hensynet til nettopp slike grunnleggende rettigheter. Norge har her meningsfeller i bl.a. USA, Danmark, Sverige, Belgia og Frankrike.

Forsøket på å innlede en dialog i WTO om arbeidsstandarder er blitt møtt med betydelig motstand. Alle utviklingslandene og langt de fleste industrialiserte land motsetter seg utvikling av et regelverk for grunnleggende arbeidsstandarder innen WTO. Det vises bl.a. til at WTO er et regelbasert system med handelssanksjoner som så-

kalt ris bak speilet, og at handelssanksjoner ikke er måten å fremme grunnleggende arbeidstakerrettigheter på. Utviklingslandene er redde for at et regelverk for arbeidsstandarder vil utgjøre en skjult form for proteksjonisme der en del WTO-medlemmer vil søke å komme til livs det komparative fortrinnet mange utviklingsland har i form av billig arbeidskraft.

Regjeringen vil – i likhet med regjeringen Jagland – videreføre arbeidet med å søke å få satt grunnleggende arbeidsstandarder på dagsordenen i WTO. I denne sammenheng vil Regjeringen holde nær kontakt med partene i arbeidslivet og andre likesinnede land. Regjeringen har også stilt seg positiv til LOs arbeid for faglige rettigheter i utviklingsland og støttet dette økonomisk.

Handel og investeringer henger sammen. I dag reguleres de internasjonale investeringsstrømmene av ca. 1 800 bilaterale avtaler, og det finnes ikke noe multilateralt avtaleverk på området. Det multilaterale handelssystemet inneholder allerede bestemmelser som har betydning for investeringer. WTO omfatter imidlertid ikke noe helhetlig regelverk for investeringer.

Det ble i 1996 innledet et omfattende analysearbeid i regi av WTO for å klargjøre sammenhengen mellom investeringer og handel. Analysen vil danne utgangspunktet for medlemmenes vurdering av behovet for et multilateralt investeringsregime i WTO. Etter at forhandlingene i OECD om en multilateral investeringsavtale, de såkalte MAI-forhandlingene, ikke førte frem, er oppmerksomheten i større grad rettet mot WTO som et mulig forum for forhandlinger om en slik avtale. WTO-medlemmene er imidlertid splittet i synet på ønskeligheten av multilaterale regler. Flere utviklingsland, i første rekke land som India, Pakistan og Egypt, stiller seg skeptiske – enkelte sågar helt avvisende – til utviklingen av slike regler. Andre utviklingsland, som Mexico, Brasil, Costa Rica og Sør-Afrika, er positive til utviklingen av multilaterale investeringsregler innen WTO. OECD-landene er splittet i synet på hvilket forum slike forhandlinger eventuelt bør føres i.

Erfaringene fra MAI-forhandlingene og den betydelige skepsis en rekke utviklingsland har gitt uttrykk for, samt kompleksiteten i å få til en høystandardavtale som ivaretar næringspolitiske hensyn og samtidig tar tilstrekkelig hensyn til miljø, helse, arbeidsstandarder og de fattige utviklingslandenes behov, vil måtte tillegges betydning. Regjeringen vil derfor i utgangspunktet ikke aktivt gå inn for investeringer som eget forhandlingstema. Derksom det skal være aktuelt med en multilateral investeringsavtale i WTO, må ovennevnte hensyn ivaretas på en adekvat måte.

Også andre områder kan oppstå som aktuelle forhandlings spørsmål. Dette omfatter spørsmål som regler for forenkling av handelsprosedyrer, antidumping, tvisteløsning, tekniske handelshindringer, subsidier, opprinnelsesregler og forholdet mellom regionale handelsavtaler og det multilaterale handelssystemet. Norske interesser innenfor disse regelverksområdene vil bli vurdert løpende.

Ivaretagelsen av omfattende norske interesser og hensynet til å fremme kvalitative aspekter ved handelen er grunnlaget for at Regjeringen på basis av kartleggingsar-

beidet nå går inn for at WTO innleder en bred forhandlingsrunde basert på vedtak av forhandlingsresultatet som en samlet forhandlingspakke. Dette er en holdning som er i tråd med den øvrige OECD-land, og en del sentrale utviklingsland, har inntatt. Det er også Regjeringens vurdering at en bred runde vil utgjøre den beste garantien for at handelssystemet holder tritt med utviklingen i verdenshandelen, samtidig som det gir en mulighet for å oppnå et utfall der utviklings- og industrilandenes interesser balanseres.

Bredden og omfanget av norske interesser vil kunne medføre vanskelige utfordringer og avveininger. Dette gjelder bl.a. ønsket om å ivareta norske interesser på landbruksområdet og ønsket om å legge forholdene best mulig til rette for bedre markedsadgang for produkter fra utviklingslandene.

Vi står også overfor vanskelige utfordringer knyttet til ivaretagelsen av de kvalitative aspektene ved handelen og drøftingen av arbeidsstandarder innenfor det multilaterale handelssystemet. Dette er problemstillinger vi vil komme til å stå overfor i forhandlingene, og som vil kunne innebære viktige avveininger på et senere stadium i prosessen.

Forberedelsene i Genève er nå inne i sin andre fase. Denne går fra februar i år frem til slutten av juli. Under denne fasen tas det sikte på at medlemmene fremsetter konkrete forslag til elementer de mener bør inngå i mandatet for forhandlingene som skal vedtas under ministerkonferansen i Seattle. Forslagene skal både omfatte substans med hensyn til hvilke temaer medlemmene mener bør inngå i forhandlingene, og hvordan disse temaene skal håndteres. Samtidig forutsettes det at medlemmene fremsetter forslag om hvordan forhandlingene skal organiseres.

En rekke forslag er hittil fremsatt knyttet til substansen. Det ville gå for langt å gå inn på dem i denne redegjørelsen, men det kan antydes at de fleste temaene jeg har nevnt, ventelig vil bli omfattet av forhandlingene. Regjeringen vurderer imidlertid løpende de innkomne forslagene. Hittil er det fra norsk side lagt frem forslag knyttet til handel og miljø og et papir på markedsadgang. Regjeringen vurderer også å fremsette egne forslag knyttet til bl.a. landbruk og tjenester. De konkrete forslagene er offentlig tilgjengelige, bl.a. på Internett, og er i tråd med de synspunktene jeg tilkjennegav ovenfor. Etter min vurdering er vi fra norsk side i rute i denne forberedelsesprosessen.

Spørsmålet om organisering av de forestående forhandlingene har ikke vært formelt behandlet så langt, men vil stå på dagsordenen i WTO i juni og juli. Regjeringen merker seg imidlertid at det synes å være en økende oppslutning blant medlemmene om at den forestående runden ikke bør vare stort lenger enn tre til fire år. Denne holdningen støttes av Regjeringen.

Regjeringen legger i forberedelsesprosessen vesentlig vekt på å holde nær kontakt med medlemsland vi har felles interesser med. I denne sammenheng er aktiv deltakelse i relevante uformelle fora der premissene for beslutninger i WTO ofte legges, av sentral betydning.

(Utenriksminister Knut Vollebæk)

Fase III i forberedelsene vil bli innledet i september og gå frem til ministerkonferansen i slutten av november. Under denne siste fasen av forberedelsene vil man forsøke å komme frem til enighet om mandatet for forhandlingene som en del av ministererklæringen fra Seattle. Det kan imidlertid ikke utelukkes at WTO-medlemmene vil søke å oppnå konkrete resultater på enkeltområder i perioden som leder opp til ministerkonferansen. Kinas medlemsskap, produktutvidelse under informasjonsteknologiavtalen og revisjon av tvisteløsningsavtalen er enkelte mulige temaer. Det er også tatt initiativ fra den økonomiske sammenslutningen av stillehavsland for å forsøke å få nulltoll innført for noen produktkategorier. La meg her nevne at det er Regjeringens håp at den pågående debatten omkring generaldirektørspørsmålet i WTO ikke skal få noen innflytelse på forberedelsene til ministerkonferansen i Seattle.

Regjeringen vil for øvrig komme tilbake til Stortinget når det gjelder utfallet av forhandlingene om mandatet og opplegget for de fremtidige forhandlingene.

For Norge – som et lite land med en relativt liten og åpen økonomi – er eksistensen av et bindende regelverk for internasjonal handel av stor betydning.

Regjeringens mål ved de kommende forhandlinger er både å søke å legge rammebetingelsene til rette for vekst og verdiskaping i norsk næringsliv og å arbeide for å videreutvikle et handelssystem som tar hensyn til utviklingslandenes situasjon samt kvalitative aspekter ved handel knyttet til miljø-, helse-, forbruker- og distrikts-hensyn.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utenriksministerens redegjørelse om de kommende WTO-forhandlinger legges ut for behandling i et senere møte – og anser det som vedtatt.

S a k n r . 6

Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til: 1) ratifikasjon av overenskomst av 23. oktober 1998 om Den nordiske investeringsbanken, 2) ratifikasjon av overenskomst av 6. november 1998 om Det nordiske miljøfinansieringsselskapet og 3) godkjenning av overenskomst av 9. november 1998 om Nordisk Utviklingsfond (Innst. S. nr. 183 (1998-99), jf. St.prp. nr. 57 (1998-99))

Johan J. Jakobsen (Sp) (ordfører for saken): Den foreliggende sak angår tre nordiske institusjoner som alle tre også deltar i finansieringen av prosjekter utenfor Norden.

Det er den økte internasjonale virksomheten til henholdsvis Den nordiske investeringsbanken, Det nordiske miljøfinansieringsselskapet og Nordisk utviklingsfond som har skapt behov for tiltak som kan styrke institusjonenes internasjonale stilling.

De nye overenskomstene som er inngått med forhold om Stortingets tilslutning, vil gi de nordiske institusjonene status, immunitet og privilegier på linje med an-

dre multinasjonale institusjoner, som f.eks. IMF, Verdensbanken og Den europeiske investeringsbanken, EIB, og Den europeiske utviklingsbanken, EBRD. De nye overenskomstene regulerer de nordiske bankers stilling i forhold til långivere og låntakere og til de nordiske lands myndigheter og nasjonale lovgivning. Det inngås også vertslandsavtale mellom disse institusjonene og Finland, hvor alle de tre institusjonene har sitt hovedsete.

Nordisk Råds presidium har på vegne av Nordisk Råd sluttet seg til forslagene, og en enstemmig komite har gjort det samme. Jeg vil anbefale den enstemmige innstillingen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6. (Votering, se side 3386)

S a k n r . 7

Innstilling fra utanrikskomiteen om Noregs deltaking i den 53. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av FN's 52. generalforsamling (Innst. S. nr. 190 (1998-99), jf. St.meld. nr. 35 (1998-99))

Marit Nybakk (A) (ordfører for saken): Stortinget behandler den årlige meldingen om FN's generalforsamling mot et dystert bakteppe. Både krigen, den etniske rensingen og flyktningkatastrofen i Jugoslavia setter verdensorganisasjonen på prøve. Blodige regionale konflikter og borgerkriger i flere verdensdeler er trolig i dag den største utfordringen for FN i mange, mange år framover. Ifølge utviklingsministerens redegjørelse om humanitær bistand i januar i år har 96 av 101 voldelige konflikter de siste seks årene funnet sted innenfor den enkelte stats territorium eller innenfor regioner der konfliktlinjene ikke nødvendigvis følger landegrensene.

FN-pakten ble i sin tid bygd på prinsippet om å håndtere konflikter mellom stater. Men verken FN-pakten eller FN's organisering må være til hinder for at det internasjonale samfunnet griper inn ved interne konflikter, ved krenking av menneskerettigheter, ved humanitære katastrofer eller ved store økonomiske og sosiale problemer. FN's evne til å forebygge voldelige konflikter, reagere raskt på krisesituasjoner og arbeide for økonomisk og sosial utvikling må styrkes. FN-paktens bestemmelser om trusler mot eller brudd på internasjonal fred og sikkerhet gir handlingsrom når det dreier seg om brudd på menneskerettigheter, forbrytelser mot menneskeheten osv.

Den videre reformprosessen i FN vil måtte inkludere en debatt om organisering, om beslutningsprosesser, om mandat og om virkemidler – og om FN's rolle i forhold til humanitære intervensjoner og fredsbevarende styrker.

Komiteen bad både i fjor og i forfjor om å få en oppdatering av reformprosessen i meldingene om FN's generalforsamling. Dette har Regjeringen fulgt opp på en informativ måte. Det som er bekymringsfullt i hele FN-systemet, er en økende forskjell i holdninger u-land imellom og også mellom i-land og u-land, og u-landenes kanskje berettigede frykt for at rasjonalisering og avbyråkratisering

også fører til lavere overføringer til verdensorganisasjonen og dermed også lavere overføringer fra nord til sør.

Det er viktig etter min oppfatning at Norge bidrar til å opprettholde en konstruktiv dialog med u-landene for å sikre en videreføring av et helt nødvendig reformarbeid i FN.

Ikke uventet var finanskrisen i Asia, globaliseringsproblematikken og regionale konflikter blant de hyppigste temaene i debattene under FNs 53. generalforsamling, som naturligvis også var preget av 50-årsmarkeringen av menneskerettighetserklæringen.

Likevel var det kanskje kjernevåpenspørsmål og atomnedrustning som preget mye av arbeidet rundt generalforsamlingen i korridor og i rommene rundt. Fra norsk side var Norges Fredsråd med som observatør. Mest blest var det rundt det såkalte New Agenda Coalition-initiativet, som inneholdt en rekke forslag om atomnedrustning, bl.a. forgang i Start III-forhandlingene og det å få startet opp en prosess for å fjerne alle atomvåpen og en appell om at flere undertegner ikke-spredningsavtalen. Norge avstod fra å stemme over resolusjonen, men støttet de målsettinger som lå til grunn ifølge meldingen. Norge stemte for – tok sågar initiativet til – flere andre resolusjoner knyttet til spredning av atomvåpen og spaltbart materiale.

Et par andre ting knyttet til FN-systemet: Hvis vi tar systemet med såkalt UN resident coordinator, virker det på meg som om dette systemet strever med å finne en form, men likevel ser det ut til at det styrker UNDPs rolle i verdensorganisasjonen.

Norge kanaliserte en del gode prosjekter gjennom Utviklingsfondet via multibisystemet – et system som for øvrig godt kan styrkes som bistandsform. UNDP har også et viktig ansvar for å styrke og videreføre globale kvinnenettverk og kvinners deltakelse i demokratiske prosesser, slik noen av oss fikk se det både i Laos og i Vietnam i fjor høst.

For øvrig: Når det gjelder kvinners helse, menneskerettigheter for kvinner og tradisjoner som er skadelige eller virker undertrykkende på kvinner, er det mye som gjenstår, og det er mye arbeid som FN kan gripe fatt i på dette feltet.

Så til slutt, for ordens skyld: Stortingsmeldingen gir en god oppsummering av FNs generalforsamling, og komiteen slutter seg til Regjeringens vurderinger.

Elsa Skarbøvik (KrF): FN har en unik posisjon og rolle gjennom sin målsetting og sine virkemidler. Når vi leser FN-meldingen, ser vi at det ikke er noen enkel oppgave som FN ivaretar. Regionale og etniske konflikter florerer, samtidig som økonomiske og sosiale forhold har stor betydning for lands utvikling og borgernes rettigheter. Menneskerettigheter og miljø er viktige spørsmål det må satses videre på. For at FN skal møte utfordringene slik det kreves innen disse områdene, må alle land erkjenne at FN er det verktøyet vi må støtte opp under, ikke bare ved å dele våre erfaringer, men også ved finansiering av FNs ulike operasjoner og aktiviteter.

Menneskerettighetserklæringen var 50 år i fjor, og jubileet var et høydepunkt i FNs generalforsamling siste år.

Kristelig Folkeparti ser fortsatt et sterkt behov for å arbeide videre med å fokusere på de problemstillingene denne erklæringen reiser. Det er viktig at vi erkjenner at menneskerettigheter ikke bare dreier seg om sivile og politiske rettigheter. Det må også fokuseres på at økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter i like stor grad spiller en avgjørende rolle i forhold til menneskerettigheter. Det vil bli gitt større prioritet til FNs arbeid for menneskerettigheter. En erklæring om menneskerettighetsforvarere ble vedtatt siste år. Det ble også gitt uttrykk for norsk støtte til utviklingsland som vil utarbeide nasjonale handlingsplaner for menneskerettighetene.

Gjennom det internasjonale samarbeid har det vist seg at motsetningene mellom nord og sør gjør seg gjeldende i drøftingene av globaliseringen og hvordan man institusjonelt skal tilrettelegge og fordele. Rollefordelingen mellom FN og Bretton Woods-institusjonene har ikke vært enkel, og diskusjonen har også rettet seg mot hvordan det er mulig å oppnå større fleksibilitet i ordningen for fattige land med høy gjeldsbyrde, den såkalte HIPC-ordningen, og for gjeldskonverteringstiltak for de fattigste afrikanske land. Igjen viser det seg at overgangen til et nytt millennium er med på å skape bevegelser på dette området. Flere og flere land ser at det er behov for en ny start for landene i sør, og flere og flere land jobber derfor for å redusere gjeldsbyrden for disse. Vår regjering er også aktiv i denne sammenheng. Det viser lanseringen av gjeldsplanen. Samtidig jobber også Regjeringen med å finne fram til en fleksibel HIPC-ordning.

Generalsekretær Kofi Annans Afrika-rapport vakte også stor interesse. Den var gjenstand for åpen debatt i Sikkerhetsrådet siste år. Jeg synes det er verdt å legge merke til hans utfordringer når det gjelder konfliktforebyggende og fredsskapende virksomhet og ansvarliggjøring av afrikanske ledere i retning av demokratisering, menneskerettigheter og godt styresett. Han la vekt på at forståelse av de aktuelle konflikter, nødvendige ressurser og politisk vilje i og utenfor Afrika er avgjørende forutsetninger for å lykkes, og videre at alle konflikter er resultat av menneskelig handling, og at mobilisering av den nødvendige vilje til å hindre konflikt utgjør et moralsk imperativ.

Rwanda er et av landene hvor situasjonen fremdeles er spent. FN-nærværet er nå redusert til et politisk kontor, men krigsforbryttertribunalet for Rwanda avsa i 1998 for første gang i rettshistorien en dom for folkemord. Kapasiteten ved domstolen er nå utvidet, og bl.a. er en norsk dommer valgt til domstolen. Motsetningsforholdet mellom Etiopia og Eritrea har forsterket seg, og Sikkerhetsrådet har vedtatt en resolusjon der en støtter OAU's rolle for å finne en politisk løsning. Men dessverre pågår det fremdeles omfattende kamphandlinger i området.

Den siste generalforsamling i FN viser at dette er et forum hvor viktige spørsmål blir satt på agendaen og behandlet. Vi trenger retningslinjer å jobbe etter, samtidig som det er behov for at solidaritet og sosiale rettigheter går utover det enkelte lands landegrenser. Samtidig som det er viktig å minske gapet mellom nord og sør, er det også viktig at vi skaper forståelse for hvilken rolle og hvilket ansvar den en-

kelte aktør skal ha i denne sammenheng. I dette arbeid er det viktig at vår regjering vektlegger sterkt og prioriterer samarbeid med andre regjeringer, det sivile samfunn og frivillige organisasjoner. Og sist, men ikke minst, er det viktig at FN er den multilaterale organisasjonen som helt naturlig er gjenstand for vår multilaterale innsats.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7. (Votering, se side 3386)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Stortinget går da til votering over sakene på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Presidenten vil foreslå at helseministerens redegjørelse om folkehelsen i Stortingets møte 10. mai 1999 vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:32 (1998-99) – forslag fra stortingsrepresentantene John I. Alvheim og Harald T. Nesvik om

justering av normaltariffen som vil gjøre det mulig for praktiserende avtalespesialister å utføre dagkirurgiske inngrep innenfor avtaleverket og dermed redusere/fjerne ventelistene – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har Inge Myrvoll satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Prosjektet rv 580 Midttun – Hop gjennomgås økonomisk, samt miljørevideres.»

Det votes først over forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og deretter over innstillingen.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble mot 6 stemmer ikke bifalt.

Komiteen hadde innstillet:

I.

På statsbudsjettet for 1999 vert det gjort følgjande endringar:

Kap.	Post	Formål	Kroner	Kroner
U t g i f t e r :				
1300		Samferdselsdepartementet (jf. kap. 4300)		
	01	Driftsutgifter, blir auka med frå kr 102 700 000 til kr 107 500 000		4 800 000
1312		Oslo Lufthavn AS		
	90	Lån til Oslo Lufthavn AS, blir a u k a med frå kr 490 000 000 til kr 801 000 000		311 000 000
1314		Havarikommisjonen for sivil luftfart		
	01 (ny)	Driftsutgifter		3 000 000
1380		Post- og teletilsynet (jf. kap. 4380)		
	01	Driftsutgifter, blir a u k a med frå kr 126 800 000 til kr 130 800 000		4 000 000
	45	Større utstyrskjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i> , blir a u k a med		2 000 000
	70	Refusjon til Telenor AS, blir r e d u s e r t med frå kr 10 000 000 til kr 4 000 000		6 000 000
2450		Luftfartsverket (jf. kap. 5450, 5491 og 5603)		
	24.1	Driftsinntekter	-4 162 170 000	
	24.2	Inntekter regionale flyplassar	-208 400 000	
	24.3	Frå reguleringsfondet	-198 450 000	
	24.4	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	1 377 500 000	
	24.5	Driftsutgifter regionale flyplassar, <i>overslagsløyving</i>	187 100 000	
	24.6	Avskrivningar	2 595 600 000	

Kap.	Post	Formål	Kroner	Kroner
	24.7	Renter av statens kapital	41 100 000	
	24.8	Til investeringsformål	323 720 000	
	24	Driftsresultat		- 44 000 000
	30	Flyplassanlegg, blir r e d u s e r t med		30 000 000
		frå kr 648 200 000 til kr 618 200 000		
		I n n t e k t e r :		
5450	35	Luftfartsverket (jf. kap. 2450) Til investeringsformål (overført frå kap. 2450, post 24 Driftsresultat) blir r e d u s e r t med		30 000 000
		frå kr 353 720 000 til kr 323 720 000		

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Under II vil det bli votert punktvis.

Komiteen hadde innstillet:

II.

Stortinget samtykkjer i at:

1. Vegdirektoratet får fullmakt til å gjere endringar i gjeldande bompengeselskapet for bomringen i Bergen, slik at bompengeselskapet får rett til å auke takstane til 10 kroner for liten bil og 20 kroner for stor bil. Andre vilkår går fram av St.prp. nr. 45 (1998-99) og Innst. S. nr. 180 (1998-99).
2. Vegdirektoratet får fullmakt til å inngå avtale for 2001 med bompengeselskapet og fastsette nærare reglar for finansieringsordninga. Vilkåra går fram av St.prp. nr. 45 (1998-99) og Innst. S. nr. 180 (1998-99).

Presidenten: Presidenten antar at Fremskrittspartiet og Høyre her vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes med 73 mot 30 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 19.21.54)

Videre var innstillet under II:

3. Vegdirektoratet får i 1999 fullmakt til å forplikte seg for framtidige budsjetterminar for opptil 650 mill. kroner utover gitte løyvingar på kap. 1320, post 30 Riksveginvesteringar, for investeringsprosjekt som ikkje er omtalt med kostnadsoverslag for Stortinget.

Presidenten: Presidenten antar at Sosialistisk Venstreparti her vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes mot 6 stemmer.

Videre var innstillet under II:

4. Jernbaneverket får i 1999 fullmakt til å forplikte seg for framtidige budsjetterminar for opptil 50 mill. kroner utover gitte løyvingar på kap. 1350, post 30 Investeringar i lina, for investeringsprosjekt som ikkje er omtalte med kostnadsoverslag for Stortinget.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet under II:

5. Jernbaneverket kan i 1999 inngå avtale om leige av fiberkabelkapasitet mellom Stavanger og Bergen, avgrensa til 6 mill. kroner det første året og deretter avgrensa til 3 mill. kroner pr. år i dei neste 14 åra.

Presidenten: Presidenten antar at Sosialistisk Venstreparti også her vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes mot 6 stemmer.

Presidenten: Til sak nr. 4 og sak nr. 5 foreligger det ikke noe voteringstema.

Votering i sak nr. 6

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget gir samtykke til:

1. ratifikasjon av overenskomst av 23. oktober 1998 om Den nordiske investeringsbanken,
2. ratifikasjon av overenskomst av 6. november 1998 om Det nordiske miljøfinansieringsselskapet,
3. godkjenning av overenskomst av 9. november 1998 om Nordisk Utviklingsfond, i samsvar med forslag framlagt i St.prp. nr. 57 (1998-99).

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 7

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 35 (1998-99) – Om Noregs deltaking i den 53. ordinære generalforsamlinga i Dei sameinte nasjonane (FN) og vidareførte sesjonar av FN's 52. generalforsamling – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

S a k n r . 8

Referat

1. (217) Endringer av medlemskap i Statens pensjonskasse (St.prp. nr. 70 (1998-99))
Enst.: Sendes familie-, kultur- og administrasjonskomiteen.
2. (218) Samtykke til godkjenning av fusjonsplan for fusjon mellom Den norske Bank ASA og Postbanken AS (St.prp. nr. 76 (1998-99))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
3. (219) Billighetserstatninger av statskassen (St.prp. nr. 72 (1998-99))
Enst.: Sendes justiskomiteen.
4. (220) Jordbruksoppgjøret 1999 – endringer i statsbudsjettet for 1999 m.m (St.prp. nr. 75 (1998-99))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
5. (221) Samtykke til ratifikasjon av ein mellombels frihandelsavtale av 30. november 1998 med tilhøyrande vedlegg og protokollar mellom EFTA-statane og PLO på vegne av Den palestinske sjølvstyresmakta (PA) og erklæring i samsvar med protokoll E (St.prp. nr. 71 (1998-99))
6. (222) Samtykke til å inngå 1) en overenskomst mellom Norge og Storbritannia om endring av Frigg-overenskomsten av 10. mai 1976, 2) en rammeavtale mellom Norge og Storbritannia om legging og drift av samt jurisdiksjon over undersjøiske tilknytningsrørledninger (St.prp. nr. 73 (1998-99))
Enst.: Nr. 5 og 6 sendes utenrikskomiteen.
7. (223) Samtykke til inngåelse av avtale av 15. mai 1999 mellom Norge, Island og Den russiske føderasjon om visse samarbeidsforhold på fiskeriområdet, («Smuthull-avtalen») og tilhørende protokoll (St.prp. nr. 74 (1998-99))
Enst.: Sendes utenrikskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for næringskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

Møtet hevet kl. 19.25.
